

Handwritten signature/initials

ሕግ ፍርድ

ቅጽ 3

መጋቢት 1978

ጥር 1

በጥበብተሰብላዊት ኢትዮጵያ
ጊዜያዊ ወታደራዊ መንግሥት
ልዩ ፍርድ ቤት

በዓመት ሁለት ጊዜ የሚዘጋጅ መጽሔት።

የዝግጅት ቦርድ አባሎች፤

መንግሥታዊያል ግርያም አርአያ ሰብሳቢ
የሐገስ ገሩይ አባል
አስግሌል ሐጂ ግሕመድ »
መዝገቡ ምትኪ »

ዋና አዘጋጅ፤

የሐገስ ገሩይ

ረዳት አዘጋጆች፤

ከበቡሽ 1/ጊዮርጊስ
ገርግ ጫንያለው

የሥርዓት አስተባባሪ

ተዘራ ብርሃኑ

በሰላማዊነትና ለሰላም ጉዳይ፤ ለጥ
ናው አዘጋጅ፤ ሕግና ፍርድ፤ የመልእክት
ግጥን ቁጥር 31924፤ እዲስ አበባ ብላ
ችሁ ዲተሉ።

ግ. ወ. ጫ

ገጽ

- መግቢያ 3
- አዲሱ ዓይነት ሕግ መንግሥት
አጭር መግለጫ 5
— በገመዳ ጉጉፋ።
- በሥልጣን ያላገባብ መገልገል
ወንጀልና ሕግ በኢትዮጵያ፤
አንዳንድ ሐሳቦች 26
— በመዝገቡ ምትኪ።
- የኤክስፐርት ግብረጃ በኢትዮጵያ
ሕግ፤ — በግንኙነት የቀረበ 56
— በአለማየሁ ኃይሌ።
- ወትታዊ የሕግ ጥያቄዎችና አስ
ተያየቶች 75
— የአምነት ግጥም ወንጀል
አንዳንድ መግስጫዎች 75
— የይግባኝ መ. ቁ. 63/76 76
— በተለያዩ የሕግ ቅርንጫፎች
የተደነገጉ ሕግጋትን የግንኙነት
አስረዳሪነት፤ — የመሸሸግ
ወንጀል 92
— በ1977 የወጡ አጥጂችና ደንቦች 100

ሕግና ፍርድ

ቅጽ 3

መጋቢት 1978

ቍጥር 1

መግቢያ

በዚህ እትም ውስጥ አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት፡— አጭር መግለጫ፤ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልና ሕግ በኢትዮጵያ—እንዳንድ ሐሳቦች፤ የኤክስፐርት ማስረጃ በኢትዮጵያ ሕግ፡— በማነፃፀር የቀረበ፤ ወቅታዊ የሕግ ጥያቄዎችና እስተያየቶች በሚሉ ርእሶች የተለያዩ ጥናታዊ ጽሑፎችን አቅርበንላችኋል።

አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት አጭር መግለጫ የሚለው ጽሑፍ እስካሁን በተከታታይ በዚሁ አርእስት ሥር ያቀረብንላችሁ ሁለት ጽሑፎች የመጨረሻው ከፍል ሲሆን የአዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት የመስተዳድር ወይም የመንግሥት የአስተዳደር አካላት፤ የዳኝነትና የዓቃቤ ሕግ ተቋሞች፤ አደረጃጀትና አሠራር ምን መልክ እንዳለው በዝርዝር የሚያስረዳ ነው። ሁለተኛው ጽሑፍ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን የሚያቋቁሙት ሕጋዊ ነጥቦች ምን ምን እንደሆኑና በአብዮታችን ወቅት ወንጀሉን መዋጋት እስፈላጊ የሆነበትን ምክንያትና ወንጀሉን ለመከላከል መወሰድ ስለሚገባቸው እርምጃዎች በልዩ ፍርድ ቤት በተሰጡት ፍርዶች ላይ በመመርኮዝ በየአርእስቱ አጠር አጠር ያሉ ማብራሪያዎችን የሚሰጥ ነው።

የኤክስፐርት ማስረጃ በኢትዮጵያ ሕግ የሚለው ጽሑፍ አርእስቱ እንደሚያመለክተው የኢትዮጵያን ሕግ ከሌሎች አገሮች ሕጎች ጋር በማነፃፀር የቀረበ ነው። ጽሑፉ ስለዋናው ርእሱ ስለኤክስፐርት ማስረጃና ሕግ እስተያየት ከመሰጠቱ በፊት አስተድሞ «ማስረጃ» ራሱ ምንድን ነው? የማስረጃ ሕግስ? ለሚሉት ጥያቄዎችም ጭምር መልስ የሚሰጥ ነው።

የማስረጃ ሕግ ማለት ምን ማለት ነው? ለመሆኑስ የማስረጃ ሕግ የሚባል ነገር አለን? ሊኖርስ ይገባል ወይ? የሚሉት ጥያቄዎች በጣም አከራካሪና እስካሁንም በሕግ ፍልስፍና በኩመን ሎው ሥርዓት ተከታይ አገሮችና በኩንቲኒታል ሥርዓት ተከታይ አገሮች መካከል የሐሳብ ልዩነትን ያስከተሉ ጥያቄዎች ናቸው። ከጽሑፉ እንደምትረዱት የፊተኞቹ ራሱን የቻለ በእንዳንድ አገሮችም ከሞላ ጉደል የተጠቃለለ የማስረጃ ሕግ ሲኖራቸው በኋለኞቹ ግን ማስረጃን የሚመለከቱ እንዳንድ ድንጋጌዎች የሚገኙት በፍትሐ ብሔር፤ በወንጀልና እንዲሁም በሥነ ሥርዓት ሕጎቻቸው ውስጥ ነው። በፍትሐ ብሔርና በወንጀል ሕጎችም የሚገኙት ማስረጃ ነክ ድንጋጌዎች የሚቆጠሩት እንደ መሠረታዊ ሕግ (ሰብስታንቲቭሎው) እንጂ የሥነ ሥርዓት ጠባይ (አጀክቲቭሎው) እንዳላቸው ሕጎች አይደሉም። በሌሎቹም የሥነ ሥርዓት ሕጎች የሚገኙት ማስረጃ ነክ ድንጋጌዎች የሚቆጠሩት እንዲሁ የነዚህ ሕጎች አካሎች ሆነው እንጂ ራሳቸውን እንደቻሉ ማስረጃ ሕጎች አይደሉም።

እንደ እውነቱ ከሆነ በኩሉም ሉው ሥርዓት ያለውን የግስረጃ ሕግ « የግስረጃ ሕግ » ብሎ መጥራቱ በጣም ይከብላል። ከዚህም የተነሳ በርከት ያሉ ዕውቀት የሕግ ሊቃውንት « የግስረጃ ሕግ » ብሎ ከመጥራት ይልቅ « የግስረጃ ግስጥጃ ሕግ » (Law of the Exclusion of Evidence) ብሎ መጥራቱ የተሻለ ነው። የሚል አስተያየት አላቸው። ምክንያቱም ግናቸውም የግስረጃ ሕግ ቢሆን በባሕርይ ይህኛው ግስረጃ ሊቀርብ ይችላል፤ ይህኛው ሊቀርብ አይችልም የሚል የመከላከልና የመቀናጃ ጠባይ ስላለው ነው። አንድ ግስረጃ ስለሚኖረው ተተባይነት፣ ስለሚሰጠው ክብደት፣ ለረራጅ ገሊና የሚተው እንጂ እንዲህ እንዲህ ያለው ግስረጃ አይቀርብም ብሎ አስቀድሞ በሕግ መከላከል ለትክክለኛ ፍትሕ አስጣጥ ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ ለያመዘን ይችላል፤ በጭፍሜ ነገሮችም ላይ መግታት እንዲያተኩር በግድረግ ለጉዳዮች መጓተት በር የሚከፍት ይሆናል። በዙንቲኔንታል ሥርዓትም እስካሁን እንቅጥቶ የግስረጃን ነፃ በሆነ መልክ የመመዘንና የመገምገም ተግባር (intime conviction) (free evaluation) ለረራጅ ገሊና የተተወ ነው የሚለው መሠረታዊ ሐሳብ ከዚህ አስተሳሰብ የመነጨ ነው።

ይህ ስለተባለ ግን በሥነ ሕግ (ጂኖሲፕላንስ) ደረጃ የግስረጃ ሕግ ዘርፍ የለም፤ አያስፈልገንም ግለት አይደለም። እንዲያውም ከዚህ ጽሑፍ በመጠኑም ቢሆን ልትረዱት እንደምትችሉት ይቻላል። የሕግ ጥናት ዘርፍ ሰፊና ጥልቅ ምርምርን የሚጠይቅና አያሌ መጻሕፍት የተጻፉበትና ሊጻፉበትም የሚችሉ ነው። ጻዋችም እንደገና ግስረጃ በሚመዘኑበት ጊዜ የዚህ ጥናት ሰፊና ጥልቅ ልውቀት እንዲኖራቸው ያስፈልጋል። ምክንያቱም ለግንም ግልጽ እንደሚሆነው በአንድ ክርክር ወትት የሚተርቡት ግስረጃዎች ለክሉ ውጤት ወሳኝነት ያላቸው በመሆኑ ነው። ስለዚህም ጻዋችና የሕግ ባለሙያዎች ስለዚህ የሕግ ዘርፍ ያላቸውን የዕውቀት አድግቦ በየጊዜው ግንባርና ከአዲስ ግኝቶች ጋር ራሳቸውን ግስተዋወቅ ተቀዳሚ ተግባራቸው ነው። ስለሆነም እንባብያን ይህን ጽሑፍ በሚያንቡበት ጊዜ እነዚህን ከላይ የገለጽናቸውን ሁለት ሐሳቦች ከዓይነ ገሊናቸው እንዳይነጥሉ ልናሳስብ እንወዳለን።

በመጨረሻም ወትታዊ የሕግ ጥያቄዎችና አስተያየቶች በሚለው ርእስ ሥር የእምነት ግንደል ወንጀልን የሚመለከት አንድፍርድ፣ ስለመሸሸግ ወንጀል አጭር የሕግ አስተያየትና በ1977 የወጡትን አዋጆችና ደንቦች ከአጭር አጭር ግብራሪያ ጋር አትር በንላችኋል። ስለመሸሸግ ወንጀል የቀረበው አጭር አስተያየት ምንም እንኳ በተለይ የወንጀል ምርመራ ባለሙያዎች ከወንጀል ሕጎች ባሻገር ሊኖራቸው የሚገባውን የፍትሕ ብሔር ሕግ ግንዛቤ የሚመለከት ቢሆንም አንድ የወንጀል ድርጊት በመፈጸሙ ምክንያት የተገኘን ንብረት የገዛ ሌላ ሦስተኛ ወገን በዚህ ንብረት ላይ መብት ይኖረዋልን? የትን ልቦና ባለይዞታነት ግለት ምን ግለት ነው? ንብረቱ በወንጀል ድርጊት፣ ለምሳሌ በስርቆት፣ የተወሰደበት ሰው ንብረቱን ከገዛው ሦስተኛ ወገን ለማስመለስ ያለው መብት ምን ድረስ ነው? ይህስ ለምን ሆነ? ለሚሉት በፅሁፍ ተፅዕኖ ኑሮ ውስጥ ሊያጋጥሙ ስለሚችሉ ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት የሚጥክር በመሆኑ አንባቢዎች ተገቢውን ጥንቃቄ እንድታደርጉ ጠቃሚ ትምህርት ያስተላልፋል ብለን እናምናለን።

አዘጋጆች።

From the Library of
ፍጥሕ አጥላው ወልደ ዮሐንስ
FESSEHA ATLAW WOLDE YOHANNES

**3.4.2. መስተዳደር ወይም
 የመንግሥት
 የአስተዳደር
 አካላት 81**

አዲሱ ዓይነት

ሕገ መንግሥት ፡=

አጭር መግለጫ

ካለፈው የቀጠለ ፡

በገመዳ ጉንፋ ፡

ቀደም ብለን እንደተመለከትነው የግና ቸወም ሶሻሊስት መንግሥት የሥልጣን አካላት በየደረጃው የሚገኙት ሕዝባዊ ሽንገዎች ናቸው። የአገሪቷ መሠረታዊ የኢኮኖሚ፣ የፖለቲካና የማኅበራዊ ጉዳይ ፖሊሲዎች የሚወሰኑት በእነዚህ ሕዝባዊ ሽንገዎች ነው። አብዛኛውን ጊዜ በሕገ የሚገለጹትን የሕዝባዊ ሽንገዎች ፖሊሲዎች ተግባራዊ የሚያደርጉና የመንግሥቱን የዕለት ተዕለት ሥራ የሚያከናውኑት የመንግሥት የአስተዳደር አካላት ናቸው። እነዚህ አካላት በጥቅል መስተዳደር (Government) በሚል ስያሜ የሚታወቁ ሲሆን ሥራቸውን የሚያከናውኑት በሽንገሎች የወጡትን ሕጎች ያለማወላወል በማክበርና በሽንገሎቹ አመራርና ቁጥጥር ሥር በመሆን ነው።

የመስተዳደር የሥራ ድርሻ ውስብስብና በሽንገሎች ለተነደፉት ፖሊሲዎች ውጤታማነት ወሳኝ እንደመሆኑ መጠን አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት ለመስተዳደሩ አካላት አወቃቀርና አሠራር ልዩ ትኩረት ይሰጣል። ብሔራዊ ሀብትን መንከባከብና በቁጠባና በጥንቃቄ ለታለመሉት ተግባር ማከናወን እንዲሆን ማድረግ የዚህ የሥራ ድርሻ ታላቁ ክፍል እንደመሆኑ መጠን የመንግሥቱ የአስተዳደር አካላት በሚያደርጉ አቸው የሥራ እንቅስቃሴዎች መካከል ሚዛናዊ መስተጋብር የሚኖርበትን ሰልት መቀየስና አካላቱን በአነስተኛ ወጭ ከፍተኛ የሥራ ውጤት በሚያስገኝ ቅንጅት ማደራጀት የማናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት የዘወትር ምኞትና የሚያጻርጥ ጥረት ነው።

የአንጋፋዋን ሶሻሊስት አገር የሶቪየት ኅብረትን መንግሥት በምሳሌነት ብንወስድ የመስተዳድሩ ዋና ዋና ክፍሎች ወይም አካላት የሚከተሉት ናቸው፡ (ሀ) የኅብረቱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ (ለ) የኅብረት ሪፐብሊኮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች (ሐ) የራስ ገዝ (Autonomous) ሪፐብሊኮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች፤ (መ) ሚኒስትሮች፤ (ሠ) የመንግሥት ኮሚቴዎች (State Committees) (ረ) በማዕከላዊ ደረጃ ያሉ መሥሪያ ቤቶች፤ (ሰ) የአካባቢ ሶቪየቶች (ሸንጎዎች) ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች፤ (ሸ) የአካባቢ ሶቪየቶች ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ልዩ ልዩ የሥራ ክፍሎችና ቦርዶች፤ እና (ቀ) የመንግሥት ኤንተርፕራይዎች፤ ተቋማትና ድርጅቶች አስተዳደሮች። እነዚህ ሁሉ በጋራ ማኅበራዊ፣ ፖለቲካዊና ድርጅታዊ መርሆዎች ላይ በተመሠረተ አንድ ወጥ ትንጅት ውስጥ የሚጠቃለሉ አካላት ናቸው። መስተዳድር (Government) በሁሉም ሶሻሊስት አገሮች በአንድ ዓይነት ስም አይጠራም። ለምሳሌ ያህል በሶቪየት ኅብረት (የ1936 እና የ1977 ሕገ መንግሥት) የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ በአልባንያ (የ1946 ሕገ መንግሥት እንደተሻሻለ) መስተዳድር (Government)፤ በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ሺኤትናም (የ1959 ሕገ መንግሥት) የመስተዳድር (Government) ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ሞንጎሊያ (የ1960 ሕገ መንግሥት) የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ (የ1948 ሕገ መንግሥት) ካቢኔት፤ በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ (የ1972 ሕገ መንግሥት) የአስተዳደር ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ቻይና (የ1954 እና የ1975 ሕገ ጋት መንግሥት) የመንግሥት ምክር ቤት (State Council)፤ በሚሉ መጠሪያዎች ይታወቃሉ።

በመስተዳድር ወይም በመንግሥት አስተዳደር ትንጅት ውስጥ ከፍተኛውን ቦታ የሚይዘው በማዕከላዊ ደረጃ የሚጽጽውና

በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ ወይም በዚህ ሸንጎ የመንግሥት ምክር ቤት አመራርና ቁጥጥር ሥር ይደርሳል። የሚኒስትሮች ፎቶ ምክር ቤት ነው። በዚህ መሠረት፤ በሶቪየት ኅብረት ከፍተኛው የአስተዳደር አካል የሶቪየት ኅብረት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሲሆን በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ ከፍተኛው የመስተዳድር አካል የአስተዳደር ምክር ቤት ይሰየማል። ማለት ነው። ስለዚህ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ ከአሁን በኋላ የማናቸውንም ሶሻሊስት አገር ከፍተኛ የመስተዳድር አካል የሚኒስትሮች ምክር ቤት ብለን እንጠራለን።

በአብዛኛዎቹ ሶሻሊስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚቋቋመው በከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ነው። አዲስ የተመረጠው ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ በመጀመሪያ የሰብሰባ ወራት በሚያደርጋቸው የመጀመሪያዎቹ ስብሰባዎች ላይ የነበሩ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ በርሱ የሚመራውን የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሥራ መልቀቂያ ደብዳቤ ያቀርባል። የአዲሱ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ ጠቅላላ ሰብሰባም የሥራ መልቀቂያ ደብዳቤውን ተቀብሎ አዲስ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ ይሾምና አዲሱ ሰብሳቢ የአዲሱ ሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች የሚሆኑትን ሰዎች የስም ዝርዝር እንዲያቀርብ ያዘዋል። ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ለአዲሱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባልነት የቀረቡትን ሰዎች ሁኔታ ከመረመረ በኋላ በዝርዝሩ ላይ በድምፅ ውሳኔ ይሰጣል። በሚሰጠውም ውሳኔ ዝርዝሩን በሙሉ ወይም በከፊል ሊያጸድቅ ይችላል። በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ጀርመን በሕዝባዊ ምክር ቤቱ ውስጥ ከፍተኛ ተሰሚነት ያለው ቡድን የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ የሚሆነውን ሰው ስም ይጠቁማል። በተለመደው አሠራር የዚህ መብት ተጠቃሚ የጀርመን ሶሻሊስት ፍኒቲ ፓርቲ ነው። በሶሻሊስት ሪፐብሊክ ሩግንያ ፅሑፍ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን የሚጠቁሙት የሩግንያ ኮሚኒስት ፓርቲ ግፅ

ከላይ ኮሚቴና የብሔራዊ እንደነት ግንባር ምክር ቤት ናቸው።

በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ሸክራናም የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢው (ጠቅላይ ሚኒስትሩ) በፕሬዚዳንቱ አቅራቢነት በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ይመረጣል። ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው በተጨማሪ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢው የሚያቀርቡልትን የምክር ቤቱን አባሎች ገርገር መርምሮ ያጽድቃል። ፕሬዚዳንቱ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ውሳኔ መሠረት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን ወይም ምክር ቤቱን ከሥራ ለማስወገድ ይችላል።

በሶሻሊስት ሪፐብሊክ ቸኮዝሎቫኪያ ፕሬዚዳንቱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውንና ሚኒስትሮችን ይሾግል። ነገር ግን በፕሬዚዳንቱ የተቋቋመው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሥራውን ከመጀመሩ በፊት የፈቃዱ ሸንጎ ፊት ቀርቦ ፕሮግራሙን ግንዛቤ ላለበት።

ከሶሻሊስት አገሮች ሕገጋተ መንግሥት ለመረዳት እንደሚቻለው የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች የሚከተሉት ናቸው፡ (ሀ) የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ፣ (ለ) የሚኒስትሮች ምክር ቤት ምክትል ሰብሳቢ፣ (ሐ) ሚኒስትሮች እና (መ) የሌሎች የመስተዳድሩ ከፍተኛ አካላት ኃላፊዎች።

በጠቅላላ እነጋገር፣ አንድ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ከተቋቋመበት ጊዜ ጀምሮ የሚቀጥለው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሥልጣኑን እስከሚረከብበት ጊዜ ድረስ የመስተዳድሩን ተግባሮች ያከናውናል። ግናቸውም የሚኒስትሮች ምክር ቤት በሥራ ልምድ ጉድለት ምክንያት ችግር እንዳያጋጥመውና የመስተዳድሩ የሥራ እንቅስቃሴ ሳይናጋ እንዲቀጥል የነባሩ ምክር ቤት አባሎች ከነበሩት ሚኒስትሮች መካከል የተወሰኑት ከአንድ ጊዜ በላይ በሚኒስትርነት የሚመረጡ በትን ስልት መቀየስ እጅግ አስፈላጊ ነው።

የሚኒስትሮች ምክር ቤት የመንግሥቱ ከፍተኛ ሥራ አስፈጻሚ አካል እንደመሆኑ መጠን እንቅስቃሴው በአንድ በተወሰነ

የሥራ ዘርፍ ላይ ብቻ የሚያተኩር ሳይሆን የመንግሥት አስተዳደር ጉዳዮችን ውሉ የሚያከናውን አካል ነው። የሶሻሊስት አገሮች ሕገጋተ መንግሥት የመስተዳድሩን ከፍተኛ አካል ሥልጣንና ተግባሮች የሚዘረዝሩት ይህንን ጠቅላላ እነጋገር በመመርኮግ ነው።

የልዩ ልዩ ሶሻሊስት አገሮችን ሕገጋተ መንግሥት በመመርመር ለመረዳት እንደሚቻለው የሶሻሊስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች መሠረታዊ ሥልጣንና ተግባሮች የሚከተሉት ናቸው፡

1. ከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ያወጡላቸው ሕጎችና ሕጋዊ ኃይል ያላቸው መመሪያዎች እንዲሁም የመንግሥት ምክር ቤቶች ድንጋጌዎች ወይም ውሳኔዎች ሥራ ላይ መዋላቸውን ግረጋገጥ፤

ይህንን ኃላፊነት ከመወጣት አንፃር የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች የመንግሥት በጀትንና የብሔራዊ ኢኮኖሚ ዕቅድን እንዲሁም ሌሎች ዋና ዋና ውሳኔዎችን በሚመለከት የሥራ አፈጻጸም ሪፖርት አዘጋጅተው ለከፍተኛ ሕዝባዊ ውክልና አካሎች ያቀርባሉ።

2. እንደ ሚኒስትር መ/ቤቶች፣ ኮሚቴዎች፣ ኮሚሽኖችና ሌክሪታሪያቶች ያሉ ከፍተኛ የመንግሥት አስተዳደር አካሎችን ግስተባበር፣ መምራትና መቆጣጠር፣ በተለለይ ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች የተጠበቀውን ሥልጣን ሳይነኩ የመስተዳድሩን ግዕዝላዊ የአስተዳደር አካሎች ግዳጅ ጥፋት፣ ለተለዩ የሥራ መስኮች ኃላፊ የሆኑ ከፍተኛ የመንግሥት አስተዳደር አካሎች የውስጥ አወቃቀርን የሚመለከቱ አጠቃላይ መሠረተ ሐሰቦችን ግጽደት እና ከሕገጋተ መንግሥት፣ ከሕጎችና ከድንጋጌዎች ጋር የሚጣረሱትን የነዚህን አካሎች እርምጃዎች መሻር።

3. ረቂቅ ሕጐችን አዘጋጅቶ ግቅረብ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በግናቸውም ርዕስ ነገር ላይ ረቂቅ ሕጎችን አዘጋጅተው ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ሊያ

ተርቡ ይችላሉ ። በዚህ ደረጃ ላይ የዚህ ዓይነት መብት ያላቸው ሌሎች አካሎችም እንዳሉ ማስታወሱ አስፈላጊ ነው። ነገር ግን ዕቅድንና በጀትን በሚመለከት ረቂቅ ሕጎችን አዘጋጅቶ ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ማቅረብ የሚኒስትሮች ምክርቤቶች ብቸኛ ሥልጣን ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በሁሉም የመንግሥት አስተዳደር መስኮች ላይ ጠቅላላ የአመራር ሥልጣን ያላቸው እንደመሆናቸው መጠን እነዚህን ጉዳዮች የሚመለከቱና ሳይንሳዊ መሠረት ያላቸው ረቂቅ ሕጎችን ለማዘጋጀት በቂ ችሎታ ያላቸው አካሎች እነርሱ ብቻ ስለሆኑ ነው።

4. ለሕግና ሥርዓት መስፈን አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን መውሰድ፣ ብሔራዊ ጥቅምን ከማናቸውም ዓይነት ጥቃት መከላከል እና የዜጎችን መብቶች ማስከበር፤

5. ከሌሎች መንግሥታት ጋር የሚደረጉ ግንኙነቶችን በሚመለከት ጠቅላላ መመሪያ ማውጣት፤ እንተርናሽናል ስምምነቶችን መደራደርና መፈራረም፤

6. ለጦር ኃይሎች ጠቅላላ አመራር መስጠት፤ በየዓመቱ ለብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት የሚጠሩትን ዜጎች ቁጥር መወሰን፤

7. ለአካባቢ የመንግሥት አስተዳደር አካላት ጠቅላላ አመራር መስጠት፤ በእነዚህ አካላት የተወሰዱትንና ከሕጎች ከድንጋጌዎችና ከደንቦች ጋር የሚጣረሱትን ወይም ከተጨባጭ ሁኔታ ጋር የማይዛመዱትን እርምጃዎች መሻር፤

8. የአስተዳደር አካላት ከፍተኛ ባለሥልጣናትን መሾም፤

በተጨማሪ የሶሻሊስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካላት ሕጎች እና በመንግሥት ምክር ቤቶች ድንጋጌዎች ላይ በመመሥረት ደንቦችንና ውሳኔዎችን ያስተላልፋሉ። እነዚህም ደንቦችና ውሳኔዎች በመላው ግዛት ውስጥ ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል። የአንድ

ሶሻሊስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚያወጣቸው ደንቦችና ውሳኔዎች በሕጎችና በድንጋጌዎች ውስጥ የሌሉ አዳዲስ የምግባር መመሪያዎችን ወይም መለኪያዎችን የሚፈጥሩ መሆን የለባቸውም። ደንቦቹና ውሳኔዎቹ ሕጎችንና ድንጋጌዎቹን በተግባር ለመተርጎም በማስቻል ደረጃ ብቻ መወሰን አለባቸው። ከዚህ ደረጃ ካለፉ ግን የከፍተኛውን የሕዝባዊ ውክልና አካል ሥልጣን የሚነኩ ስለሆኑ ሕጋዊ የምግባር መመሪያዎች ሊሆኑ አይችሉም።

የማናቸውም ሶሻሊስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚሠራው በጋራ አመራር መርህ መሠረት ነው። የምክር ቤቱ ምልዕተ ጉባኤ የሚኖረው ከአባላቱ ሁለት እጅ አንዱ እጅ በሰብሰባው ላይ ሲገኙ ነው። በማናቸውም ሰብሰባ ላይ ውሳኔ የሚያልፈው በሰብሰባው ላይ ከተገኙት አባሎች መካከል አብዛኞቹ ሲደግፉት ብቻ ነው። የምክር ቤቱ ሰብሳቢ የምክር ቤቱን ሥራ በበላይነት ይመራል፤ የሰብሰባዎቹም ሊቀ መንበር በመሆን ይሠራል።

በአሌክሳንደር ማህጸንኮ አስተያየት ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶችና የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች በሆኑ የበላይ ኃላፊዎች የሚመሩና የመንግሥት አስተዳደር አካላት የሆኑ መሥሪያ ቤቶች ከፍተኛ የክፍል (departmental) የመንግሥት አስተዳደር አካላት ናቸው። ማለቱ ተገቢ አገላለጽ ነው። ይህም አገላለጽ እያንዳንዱ ሚኒስትር ወይም እያንዳንዱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባል በሚመራው መሥሪያ ቤት የሥራ አፈጻጸም ረገድ ከፍተኛ እና የመጨረሻ ባለሥልጣን መሆኑን ያመለክታል።

አንድ ሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ ለሚያከናውነው ሥራ የግል ኃላፊነት ያለበት ቢሆንም የግል ኃላፊነት ከጋራ ኃላፊነት ጋር የሚጣመርበት አሠራርም ተቀይሷል። የዚህ ጥምር ኃላፊነት ገላጭ አካል በሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ውስጥ የሚቋቋመው ቋሚ አማካሪ ኮሚቴ ነው። ኮሚቴውን በሊቀ መንበርነት የሚመራው ሚኒስትሩ

ሲሆን አባላቱ ምክትል ሚኒስትሮች ሌሎች ከፍተኛ ባለሥልጣናት፣ በሚኒስትሩ አትራቢነት በሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም በምክር ቤቱ ሰብሳቢ የሚሾሙ ከፍተኛ ኤክስፐርቶች ናቸው። በተጨማሪ በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ ሥር የሚተዳደሩ ድርጅቶችና ተቋሞች ኃላፊዎች የዚህ ኮሚቴ አባላት ሆነው ይሠራሉ። ኮሚቴው በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ የሥራ ድርሻ ውስጥ በሚጠቃለሉ መሠረታዊ ጉዳዮች ላይ ተወያይቶ ውሳኔዎችን ያሳልፋል። በሚኒስትሩ የጸደቁ የኮሚቴው ውሳኔዎች ሚኒስትሩ ለሚያወጣቸው መመሪያዎችና ትዕዛዞች መሠረት ይሆናሉ።

ከአሌክሳንደር ማህኒንኮ መጽሐፍ ለመረዳት እንደሚቻለው ሚኒስትር መሥሪያ ቤቶችንና ሌሎች ማዕከላዊ የመንግሥት አስተዳደር አካላትን በኃራ አመራር ሥር ለማድረግ እ.ኤ.አ. ፌብሩዋሪ 27 ቀን 1973 በወጣው ሕገ መንግሥት የሩማንያ ሚኒስትር መ/ቤቶች የአመራር አካላት ከፍተኛ ሥልጣን አግኝተዋል። በተጠቃሹ ሕግ አንቀጽ 2 መሠረት፣ የአንድ ሚኒስትር መሥሪያ ቤት የአመራር ጉባኤ የሚኒስትሩን ሥራ የመምራት ሥልጣን ሲኖረው በጠቅላላ ጉዳዮች ላይ በሚኒስትሩ ሊሸሩ የማይችሉ ውሳኔዎችን ለማስተላለፍ ይችላል። ሚኒስትሩ ጉባኤው በድምፅ ብልጫ ባሳለፈው ውሳኔ ካልተሰማ የመጨረሻ ውሳኔ የሚሰጠው የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሥራ አስፈጻሚ ቢር ይሆናል። ይህ አሠራር በጦር ኃይሎች ሚኒስትርና በአገር አስተዳደር ሚኒስትር እንዲሁም በአገር ደገንነት ጥበቃ ጉባኤ ላይ ተፈጻሚነት የለውም። የሩማንያው ልምድ ዲሞክራሲያዊ አሠራርን በየሥራ ዘርፉ ለማጠናከር ከሚደረገው ጥረት እኳያ ሊያገፍ ይችላል። ነገር ግን፣ የሚኒስትሮችን ሥልጣን በዚህ ዓይነት አሠራር ማሳነስ በአገር ግንባታ ሂደት ላይ ጉጂ ተፅዕኖ እንዳያደርግ ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ያሻል። የዚህ ዓይነት እርምጃ ከመወሰዱ በፊት የአገሪቷ ተጨባጭ ሁኔታ በተለይም የባህል ዕድገት ደረጃው በጥቅም መገ

ምገም አለበት። በተለይም በመጀመሪያ ዎቹ የግንባታ ወቅቶች እያንዳንዱ ሚኒስትር ለተመደበበት የሥራ ዘርፍ ጠንካራ የገል አመራር የሚሰጥበትና ለሚከናወነው ሥራ በሙሉ ኃላፊነት የሚጠየቅበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት።

የሶቫኒስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤትና እያንዳንዱ ሚኒስትር ለከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ወይም ለመንግሥት ምክር ቤት ተጠሪና ተጠያቂ ናቸው። በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ ምክር ቤቱና እያንዳንዱ ሚኒስትር በተጨማሪ ለፕሬዚዳንቱ ተጠሪና ተጠያቂ ናቸው።

በዚህ ጽሁፍ ሁለተኛ ክፍል ውስጥ ለማመልከት እንደተሞከረው በአብዛኞቹ ሶቫኒስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤት በአጠቃላይ ወይም እያንዳንዱ ሚኒስትር በማናቸውም ጊዜ በከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ከሥልጣን ሊወገድ ይችላል።

በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ቪኔትናም ሕገ መንግሥት (1929) አንቀጽ 63 መሠረት ፕሬዚዳንቱ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ውሳኔ ላይ በመመርኮዝ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን (ጠቅላይ ሚኒስትሩን) ሆነ እያንዳንዱን ሚኒስትር ከሥራ ያስወግዳል። በቼኮዝሎቫኪያ ሕገ መንግሥት (1960) አንቀጽ 30 መሠረት ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ጠቅላላው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም ማናቸውም ሚኒስትር ከሥራው እንዲወገድ ፕሬዚዳንቱን ለማሳሰብ ይችላል።

የሚኒስትሮች ምክር ቤትም ሆነ የእያንዳንዱ ሚኒስትር ሥልጣን መላውን የመንግሥቱን ግዛት የሚሸፍን ሲሆን የአካባቢ የመስተዳድር አካላት ሥልጣን እንደየደረጃው በአካባቢው የግዛት ክልል የተወሰነ ነው። በአካባቢ ደረጃ የመስተዳድሩን ሥራ የሚያከናውነው የአካባቢው ሽንጉ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ነው። የአካባቢው ሽንጉ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ከሽንጉው መካከል

ከሌ በሽንጉው የሚመረጡ አባሎች ያሉ በት አካል ሲሆን አንድ ሊቀ መንበር አንድ ወይም ከአንድ በላይ የሆኑ ምክትል ሊቃነ መናብርት፣ አንድ ጸሐፊና አባሎች ይኖሩ ታል። አብዛኞቹን ሶሻሊስት አገሮች በሚ መለከት የአካባቢ ሽንጉዎች የሥራ አስፈ ጻሚ ኮሚቴዎች በሽንጉዎቹ ሰብሰባዎች መካከል በተለይ ለሽንጉዎቹ ውሳኔ የተጠ በቁትን ጉዳዮች ላይነኩ ሽንጉዎቹን መስ ለው ይሠራሉ።⁸² በየደረጃው ያሉት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ለመረጡአቸው ሽን ጉዎችና በሚቀጥለው ከፍተኛ የአካባቢ ደረጃ ላይ ላሉት ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ተጠሪ ናቸው። በሌላ አነጋገር እያንዳንዱ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በማዕከላዊ ደረጃ ያለውን የሚኒስትሮች ምክር ቤትና እያን ዳንዱን ሚኒስቴር በየአካባቢ ካፈት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ጋር በሚያያይዘው ሰንሰለት ውስጥ አንድ አገናኝ ቀለበት ነው ለማለት ይቻላል።

ግናቸውም ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ዝር ዝር ሳይሆን አጠቃላይ ሥልጣን ይዞ የሚ ሠራ ነው። በሌላ አነጋገር የኮሚቴው ሥል ጣን በተለየ የሥራ ዘርፍ ላይ የሚያተኩር ሳይሆን ለአካባቢው በሕግ የተመደቡትን የሥራ ዘርፎች የሚያጠቃልል ነው። ኮሚ ቴው በዚህ አጠቃላይ ሥልጣን የሚሠራው በጋራ መሆኑንም ለመረዳት አያዳግትም። የአካባቢው ልዩ ልዩ የሥራ ዘርፎች የሚ መሩት በተመደቡበት የሥራ መስክ ላይ ብቻ በሚያተኩሩ ፤ በሥራ አስፈጻሚ ኮሚ ቴው አቅራቢነት በአካባቢው ሽንጉ በሚ ሾሙና ተጠሪነታቸው ለሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በሆነ የሥራ ዘርፍ ኃላፊዎች ነው። የአካባቢ ሶቭየቶችን እና የራስገዝ አካባቢ ሶቭየቶችን ዋና ዋና ሥልጣንና ተግባሮች ከሚወስነው የሶቭየት ኅብረት ሕግ ለመረ ዳት እንደሚቻለው እነዚህ የሥራ ዘርፍ ኃላፊዎች የሚሾሙት ከሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴው አባላት ውጪ ነው።⁸³

መሠረታዊ ግርዛባዊ ሴኒናዊ የመንግ ሥት አካላት አደረጃጀትና አሠራር መርሆች

እንደተጠበቁ ሆነው በየደረጃው ያሉት የመ ንግሥት አስተዳደር አካላት ዝርዝር አሠ ራርና አደረጃጀት በአንድ ወቅት ብቻ በጥ ገቃቱ ተዘጋጅቶ የሚተው ጉዳይ አይደለም። የድርጅትና የሥራ አመራር በልት በየጊ ዜው ከወቅቱ ተጨባጭ ሁኔታ እንፃር መጠ ናት፤ መሻሻልና መዳበር አለበት። ስለዚህ በአንዳንድ ሶሻሊስት አገሮች የመንግሥት አስተዳደር አካላት አደረጃጀትና አሠራር ላይ መጠነኛ ልዩነት ቢታይ ልንደነት አይ ገባም።

3.4.3 የዳኝነት አካላት (ፍርድ ቤቶች)⁸⁴

በግናቸውም ሶሻሊስት አገር የመን ሥት መዋቅር ውስጥ ለዳኝነቱ ክፍል የሚ ሰጠው ትኩረት በተለሉ የሚገመት አደ ለም። ይህም የሆነው አለምከንያት አይ ደለም። ስላም ብልጽግናና ግንባራዊ ፍትሕ የሰፈነበትን የኮሚኒስት ኅብረተሰብ ለመ መሥረት በሚደረገው የግንባታ ሂደት ውስጥ ሕግ የሚጫወተውን ሚና በ ዚህ ጽሑፍ የመጀመሪያ ክፍል ውስጥ በአጭሩ ለማመልከት ሙከራ ተደርጓል። በመንግሥታዊ የማስገደዝ ኃይል ያልተደ ገፈ ሕግ ደግሞ እውነተኛ ሕግ መሆኑ ቀርቶ የሞራል (የግብረገብነት) ደንብ ይሆናል። በግልፅ እንደሚታወቀው የሞራል ደንቦች ተፈጻሚነት በግለሰቦች ንቃት ሕሊናና በጉ ፈቃድ እንዲሁም ግለሰቦቹ የታቀፉበት ግንባራብ ባለው የግሳመን ችሎታና ደን በቼ እንዳይጣሉ በሚያደርገው መንፈሳዊ ተፅዕኖ መጠን የሚወሰን ነው። በመደብ በተከፋፈለ ኅብረተሰብ ውስጥ ሕግንና ሥር ዓትን ለማስፈን ከሕግ በስተጀርባ ሆነው ሕግ እንዳይጣሉ የሚከላከሉና በሕግ ጣሾች ላይ መወሰድ ያለበትን እርምጃ የሚወስኑና የሚያስፈጽሙ ተቋሞች መኖር አለባቸው። ከእነዚህም ተቋሞች መካከል አንዱ የዳኝ ነት አካላትን አጠቃሉ የያዘው የፍርድ ቤቶች ትንጅት ነው። ስለዚህ በግናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት ውስጥ ፍርድ ቤቶች መሠረታዊ ሚና ያጫወታሉ።

በእርግጥ የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች የሚጫወቱት ሚና በግል ንብረት ባለቤትነት ላይ የተመሠረተ መንግሥት ፍርድ ቤቶች ከሚጫወቱት ሚና የተለየ ነው። የግል ባለንብረቶችን ጥቅም ለመጠበቅ የቆመ መንግሥት ፍርድ ቤቶች መሠረታዊ ዓላማ በዚህ መንግሥት ሕጎች የታወቁትን መብቶች ማስከበርና የሥርዓቱን ዕድሜ ለመጠበቅ ለገዥ መደብ ወይም መደቦች መንግሥታዊ አካላት ለሚያደርጉት ጥረት ለስተዋጽኦ ግድረግ ነው። የእንደ አገር የፍትሕ አስተዳደር ጥራት በወቅቱ ባለው የመደቦች አሠላለፍ፣ በአገሪቷ ታሪክና የባህል ዕድገት ደረጃ እንደሚወሰን ባይካድም ለግል ንብረት የቆመ መንግሥት ውሳኔ ያለው የፍትሕ አስተዳደር በምንም ሁኔታ ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው ዓላማ አልፎ ሊሄድ አይችልም። የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች ከዚህ ለተለየና ሕዝባዊ ተልዕኮ ላላቸው ዓላማዎች የቆሙ አካላት ናቸው። ከእነዚህም ዓላማዎች ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡

- 1/ ሕዝባዊ ሥርዓት የሰፈነበትን የፖለቲካ ሥርዓት ከጥቃት መከላከልና መጠበቅ፤
- 2/ ብሔራዊ ሀብትን መጠበቅ፤
- 3/ የዜጎችንና የሶሻሊስት ተቋማትን (መንግሥታዊና ሕዝባዊ ድርጅቶች) በሕግ የታወቁ መብቶች ማስከበር፤
- 4/ በፍትሕ አስተዳደር ረገድ ወንጀልን ለመከላከል በመጨረሻም ለማስወገድ የሚረዱ እርምጃዎችን መውሰድ፤
- 5/ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን ማከበርና ማስከበር።

እብዛኞቹ ሶሻሊስት ሕጋዊ መንግሥት ለፍርድ ቤቶችና ለዓቃቤ ሕግ ተቋም አንድ ምዕራፍ በመመደብ በመጀመሪያ የፍርድ ቤቶችን ቀጥሎም የዓቃቤ ሕግ ተቋምን አደረጃጀትና አሠራር የሚመለከቱ መሠረታዊ ድንጋጌዎችን ያስፍራሉ።⁸³ ጥቂቶቹ ደግሞ ሁለቱን ተቋማት በተለያዩ ነገር ግን ተከታታይ በሆኑ ምዕራፎች ያስተናግዳሉ።⁸⁶

የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች ሕግ አውጪ አካላት አይደሉም። ፍርድ ቤቶቹ ፍርድ በሚሰጡበት ጊዜም ሆነ በሕገ መንግሥቱ የተመደበላቸውን ሌላ ተግባር ሲያከናውኑ እንደ ሕግ የሚጠቀሱና ወደ ፊት በሚታዩ ተመሳሳይ የፍርድ ቤት ጉዳዮች ላይ የግድ ተፈጻሚ መሆን አለባቸው የሚባሉ የሕግ ድንጋጌዎችን ሊያወጡ አይችሉም። ግናቸውም የፍርድ ቤት ውሳኔ (ፍርድ) ተለይቶ ለፍርድ ቤቱ የተረበውን ተጨባጭ ጉዳይ ከሕጉ አንፃር በመመርመር የሚፈታ እንጂ አጠቃላይ መሠረተ ሐሳቦችን የሚያቋቁም መሆን የለበትም። በተለይ የአንግሎ ሳክሰን ሕግ በሚባለውና የቡርክዋ ሕግ ቅንጅት አካል የሆነው ሥርዓት በሰፈነባቸው አገሮች የሚሠራበት ከፍርድ የተገኘ ሕግ (Case law) በሶሻሊስት አገሮች የፍትሕ አስተዳደር ውስጥ ቦታ የለውም።

በጠቅላላ አነጋገር፣ በየደረጃ ያሉት ፍርድ ቤቶች ዳኞች ተመራጮች ናቸው። የመጀመሪያው ወይም ቀዳሚ ፍርድ ቤት በአነስተኛው የአስተዳደር አሃድ ደረጃ የሚቋቋም ሲሆን ዳኞቹ የሚመረጡት በቀጥታ በሕዝቡ ነው። ለግንዛቤ እንዲላን ይህንን ፍርድ ቤት የወረዳ ፍርድ ቤት ልንለው እንችላለን። ከወረዳ ደረጃ በላይ ያሉት ፍርድ ቤቶች ዳኞች አግባብ ባላቸው ሽንጉዎች ይመረጣሉ። ይህም ማለት የአውራጃ ፍርድ ቤት ዳኞች በአውራጃው ሽንጉ፣ የክፍለ ሀገር ፍርድ ቤት ዳኞች በክፍለ ሀገሩ ሽንጉ ይመረጣሉ ማለት ነው። በአገር አቀፍ ደረጃ ያሉት ፍርድ ቤቶች በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉ ወይም በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ይመረጣሉ። በሀገሪቱ የሁሉም ፍርድ ቤቶች ባለሙያ ዳኞች የሚመረጡት በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ሀገሪቱ የመንግሥት ምክር ቤት ነው።

የግናቸውም ሶሻሊስት አገር ከፍተኛ የፍትሕ አስተዳደር አካል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሲሆን የዚህ ፍርድ ቤት ተጠሪነት ለብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ነው። ሽንጉው

በማይሰበሰብበት ጊዜ የፍርድ ቤቱ ተጠሪነት ለሸንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ይሆናል። ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ በፍትሕ እስተዳደር ረገድ መላ የበታች ፍርድ ቤቶችን ይቆጣጠራል። የጠቅላይ ፍርድ ቤቱን የፍርድ ሥራ በምስት የተለያዩ ደረጃዎች ከፍሎ ለማየት ይቻላል። እንደኛ፣ ፍርድ ቤቱ እጅግ ከባድና ውስብስብ የሆኑ የወንጀልና የፍትሕብሔር ጉዳዮችን አይቶ የሚሰጣቸው ፍርዶች የመጨረሻ ናቸው። ሁለተኛ፣ ከጠቅላይ ፍርድ ቤቱ ቀጥሎ ባለው ዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያሉ ፍርድ ቤቶች በመጀመሪያ ደረጃ አይተው የሚሰጧቸውን ፍርዶች በመቃወም የሚቀርቡትን ይግባኞች መርምሮ ፍርድ ይሰጣል። ፍርድ ቤቱ በይግባኝ ሰሚነት የሚሰጠው ፍርድም የመጨረሻ ይሆናል። ሦስተኛ፣ በግናቸውም ፍርድ ቤት የተሰጠውን የመጨረሻ ፍርድ በመቃወም የሚቀርበው ቁጥጥር ነክ ይግባኝ (Supervisory Appeal) እግባብ ባለው የዚህ ፍርድ ቤትችሎት ተመርምሮ ይወሰናል።⁸⁷

ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ የፍርድ ሥራን እንዲቆጣጠር የተሰጠውን ሥልጣን መሠረት በማድረግ የፍርድ ቤቱ ጠቅላላ ጉባኤ በጠቅላይ ፍርድ ቤቱ፣ እንደኛ በግናቸውም ችሎት የተሰጠውን የመጨረሻ ፍርድ በመቃወም የሚቀርበውን ቁጥጥር ነክ ይግባኝ መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፤ ሁለተኛ፣ የፍርድ ሥራን በመተንተንና በግጥሙ ላይ የሀገሪቷን ሕጎች አንድ ወጥ በሆነ የፍትሕ አስተዳደር ሥር ተግባራዊ ለማድረግ የሚረዱ መመሪያዎችን ያስተላልፋል።⁸⁸

በሶሻሊስት የፍትሕ አስተዳደር አስተምህሮ (ዶክትሪን) መሠረት የፍርድ ሥራ መከናወን ያለበት በፍርድ ቤቶች ብቻ ነው። ከፍርድ ቤቶች በቀር ግናቸውም ሌላ አካል የፍርድ ሥራ እንዲያከናውን መፍቀድ ወይም በወንጀል ሕግም ሆነ በፍትሕ ብሔር ሕግ የተደነገጉትን እርምጃዎች እንዲወስድ በር መከፈት ፀረ ፍትሕና ለሶሻሊስት ሰብአዊነት (Socialist Humanism) እንግዳ የሆነ አሠራር ነው።⁸⁹

ግናቸውም የፍትሕ ብሔር ወይም የወንጀል ጉዳይ በመጀመሪያ ደረጃ የሚታየው ዳኞችና እማኝ ዳኞች በጋራ በሚያስችሉበት ፍርድ ቤት ነው። የእማኝ ዳኞች ቁጥር ምን ጊዜም ቢሆን የሕግ ባለሙያ ከሆኑት ዳኞች ቁጥር መብለጥ አለበት። ስለዚህ በአንድ ፍርድ ቤት የሚያስችለው ዳኝ አንድ ብቻ ሲሆን የእማኝ ዳኞች ቁጥር ሁለት መሆን አለበት ማለት ነው። እማኝ ዳኞች ከልዩ ልዩ የሥራ መስክ የሚመረጡ ሠርቶ አደሮች ናቸው። የወረዳ ፍርድ ቤት እማኝ ዳኞች የሚመረጡት በቀጥታ በሕዝቡ ሲሆን የሌሎች ፍርድ ቤት እማኝ ዳኞች በየደረጃው ባሉት ሸንጎዎች ይመረጣሉ። የፍርድ ሥራን በግክናውን ረገድ በዳኞችና በእማኝ ዳኞች መካከል ልዩነት የለም። የእያንዳንዱ እማኝ ዳኝ ድምፅ ከመደበኛው ዳኝ ድምፅ ጋር እኩል ነው። እማኝ ዳኞች በዓመት ውስጥ የሚያስችሉት ለተወሰነ ጊዜ ብቻ ነው። በመጀመሪያው ዙር በፍትሕ አስተዳደር የተሳተፉት ዳኞች ወደመደበኛ የሥራ ቦታቸው ሲመለሱ ሌሎች እማኝ ዳኞች በእግራቸው ይተካሉ። እማኝ ዳኞች ከልዩ ልዩ የሥራ መስኮች የተውጣጡ እንደመሆናቸው መጠን የሥራ ልምዳቸው ከዳኛው የሙያ ዕውቀት ጋር ሲጣመር የፍትሕ አስተዳደሩን ሥራ ጥራት ከፍ እንደሚያደርግ ይታመናል። በተጨማሪም፣ የእማኝ ዳኞች በፍትሕ አስተዳደር መሳተፍ በፍርድ ቤቶችና በሠርቶ አደሩ ሕዝብ መካከል ያለውን ግንኙነት ያጠናክራል። ይህም ለሶሻሊስት ሕጋዊነት መጠናከር ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደርጋል።

ዳኞችና እማኝ ዳኞች የፍርድ ሥራቸውን በነፃነት ያከናውናሉ፤ ከሕግ በቀር በግናቸውም ሌላ ሥልጣን አይመሩም። የፍርድ ሥራ በሚያከናውኑበት ወቅት ግናቸውም ዓይነት ተፅዕኖና ጣልቃ ገብነት እንዳይደረግባቸው ዋስትና ማግኘት አለባቸው። ይህንንም ዋስትና መስጠት ያለበት ራሱ መንግሥት ነው። መራጭ አካሎች በፍርድ ቤቶች ላይ ባላቸው የቁጥጥር ሥልጣን የዳኞች ነፃነትን በሚነካ ሁኔታ እንዳ

ይገለጽ የሚከላከል ስልት መቀየሩና ተግባራዊነቱን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። በከፍተኛ የሥልጣን እርከን ላይ ያለ ፍርድ ቤት ሌላ መንግሥታዊ ተቋም፣ ሕዝባዊ ድርጅት ወይም ማኖቸውም ሌላ አካል ፍርድ ቤቱ እንድትሰይፍ የታወቀ ጉዳይን በሚመረምርበት ጊዜ ያንን ጉዳይ በማስመልከት ትእዛዝ ወይም መመሪያ ከመስጠት ወይም በዳኞቹ ጎሊና ላይ ተገቢ ያልሆነ ተፅዕኖ ሊኖረው የሚችል ድርጊት ከመፈጸም መቆጠብ አለበት። ይህንን ግዴታ አለማከበር የፍትሕ አስተዳደር ሂደትን ማደናቀፍ ይሆናል። ዳኞች የፍርድ ሥራን በሚያካሄዱበት ወቅት በሕጉ ላይ መመርኮዝና በጎሊናቸው መመራት አለባቸው። በውሳኔ ላይ ለመድረስ ውይይት በሚደረግበት ጊዜ ጉዳዩን ከሰሙት ዳኞች በቀር ማንኛውም ሌላ ሰው በከፍተኛ ውስጥ መገኘት የለበትም። ከሶቭየት ጎብረት የፍትሕ አስተዳደር ልምድ ለመረዳት እንደሚቻለው ይህንን ደንብ መጣስ በይግባኝ ደረጃ ፍርድን ለመሻር በቂ ምክንያት ይሆናል።⁹⁰ የዳኞች ነፃነት የሚለው ፅንሰ ሐሳብ በሕገ መንግሥት ውስጥ በሚሠፍር አጠቃላይ ድንጋጌ ብቻ ተገልጾ የሚተው ሳይሆን በሌሎች የሕገ መንግሥት ማስፈጸሚያ ሕጎች እንዲሁም በጁሪስፕሩደንስ (ሕግን የሚያጠና ሳይንስ) ወይም ሥነ ሕግ መብራራትና መዳበር ያለበት ጉዳይ ነው። የሶቭየት ጎብረት የሕግ ቅንጅት ይህንን ተግባር በማከናወን ረገድ ከፍተኛ እድገት አሳይቷል። ከሌሊትን የተባሉ የሶቭየት ጎብረት የሕግ ምሁር የዳኞች ነፃነት የሚለውን ፅንሰ ሐሳብ ሰፋት ሲገልጹ የሚከተለውን ብለዋል።

«ሕጉ (የሶቭየት ሕግ) ዳኞች ከዓቃቤ ሕግ ተቋምና ከወንጀል ምርመራ አካላት ተፅዕኖ ነፃ መሆን እንዳለባቸውና እንዲሁም ያሕላው ዳኛ ተፅዕኖ ነፃ መሆን እንዳለበት የሚደነግጉ አያሌ ደንቦችን ይዟል። ለምሳሌ፣ እንድትሰይፍ ፍርድ ቤት በሕጉ የተደነገጉት ሁኔታዎች ከተሟሉ የበታች ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ ሽር

ጉዳዩ እንደገና እንዲታይ የበታች ፍርድ ቤቱን ለማዘዝ ይችላል። ነገር ግን፣ የበታች ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን እንደገና በሚያይበት ጊዜ መስጠት ያለበትን ፍርድ አስቀድሞ ሊጠቁም አይችልም። በተጨማሪ፣ የበታች ፍርድ ቤት ያላረጋገጠውን ወይም የበታች ፍርድ ቤት ውድቅ ያደረገውን ሁኔታ እንደተረጋገጠ ለመቆጠር አይችልም። መደበኛ ይግባኝ ወይም ቁጥጥር ነክ ይግባኝ የሚሰማ ማኖቸውም ፍርድ ቤት ይግባኝ የተባለበት ክስ በማስረጃ መረጋገጡን ወይም ለበታች ፍርድ ቤት የተረበው ማስረጃ ውድቅ መሆን ያለበት መሆን አለመሆኑን አስቀድሞ ሊወሰን አይችልም። ከዚህም ሌላ ማኖቸውም የበላይ ፍርድ ቤት እንዲሁ ማስረጃ ከሌላው የበለጠ ተቀባይነት ሊኖረው የሚገባ መሆኑን ወይም ለጉዳዩ ተፈጻሚ መሆን ያለበትን ወይም መጠቀስ የሚገባውን የሕግ ድንጋጌ፣ ወይም መወሰን ያለበትን ቅጣት አስቀድሞ እንዲያመለክት አይፈቀድለትም።»⁹¹

ስለዚህ፣ ዳኞች የተረበላቸውን ጉዳይ በሕጉ መሠረት በንጹሕ ጎሊና ለመወሰን ይችሉ ዘንድ ከማኖቸውም አካል በማኖቸውም ምክንያት ሥልጣናቸውን የመገደብ ተገቢ ያልሆነ ተፅዕኖ የማሳደር፣ የማባበል ወይም የመገፋፋት፣ የመዛቅ ወይም ጣልቃ የመግባት ድርጊት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የማይሠነዘርባቸው ወይም የማይፈጸምባቸው መሆኑን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። ይህ ማረጋገጫ ወይም ዋስትና በሌለበት ሁኔታ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን ለማስፈን የሚደረገው ጥረት እርኪውጤት ሊያስገኝ አይችልም። በዚህ ደረጃ ላይ ይህ የደረሰንበት መደምደሚያ ዳኞችን ከመራጭ አካላት በተለይም ከሸንጎዎች ነፃ አያደርጋቸውም ወይ? ነፃ ካደረጋቸውስ «የሥልጣን ክፍፍል» (Separation of powers) የሚለውን የቡርጅዋ ሥነ መንግሥትና ሕገ መንግሥት አስተምህሮ (ዶክትሪን) በተዘዋዋሪ መንገድ እንደ መቀበል አይቆጠርም ወይ? የሚል ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል ይሆ

ናል ። ዳኞች የዳኝነት ሥራቸውን ሲያከናውኑ ከሕግ በቀር በማናቸውም ሌላ ሥልጣን አይመሩም ስንል በዚህ ረገድ ከመረጡ አቸው አካላት ጭምር ነፃናቸው ማለታችን ነው ። ሽንገያዎች በሕገ መንግሥት ከተሰጣቸው የሥልጣን ክልል ሳይወጡ ለፍርድ ቤቶች ጠቅላላ መመሪያ ሊሰጡ ይችላሉ ። ይህም አመራር ተግባራዊ የሚሆን በት አንደኛው ዘዴ ሕግ በማውጣት ነው ። ነገር ግን ፣ ማናቸውም ሽንገ ፍርድ ቤቶችን የመምራትና የመቆጣጠር ሥልጣን አሰኝ በሚል ሰበብ በዝርዝር የዳኝነት ሥራው ስጥ ገብቶ ማናቸውም ጉዳይ እርሱ በሚፈልገው ዓይነት እንዲወሰን ዳኞችን ሊያዝ አይችልም ። ይህም አሠራር ከሥልጣን አንድነት መርህ ጋር እንደማይጣራ ለመረዳት አያዳግትም ።

ዳኞች ውሳኔ ላይ ለመድረስ የሚያደርጉትን የሐሳብ ልውውጥና ክርክር እንዲሁም በዳኝነት ሥራቸው ምክንያት የሚያውቁትን ምሥጢር መግለጽ ወይም ይፋ ማወጣት የለባቸውም ። በተጨማሪ በዳኝነት ሥራቸው ምክንያት ሊያውቁ በቻሉት ጉዳይ ላይ የምስክርነት ቃላቸውን እንዲሰጡ መገደድ የለባቸውም ። በዚህ አቅጣጫ ጥንቃቄ አለማድረግ ወይም እነዚህን መመሪያዎች አለማከበር የዳኞች ነፃነትን የሚቀንስ መሆኑ ግልጽ ነው ።

በችሎታ ማጣት ፣ በሥነ ምግባር ጉድ ለት ወይም ዳኝነትን ያህል ኃላፊነት በሚገባ ለመወጣት በማያስችል ሌላ በቂ ምክንያት ካልሆነ በቀር ማንኛውም ዳኛ የአገልግሎት ዘመኑን ከመፈጸሙ በፊት ከዳኝነት ሥራው መነሣት የለበትም ። የዚህ መመሪያ ተግባራዊነት ለዳኞች ነፃነት መከበር የማይናቅ አስተዋጽኦ ያደርጋል ። በዳኝነት ሥራ ምክንያት በተፈጸመ ድርጊት በአንድ ዳኛ ላይ የሚቀርብ የዲሲፕሊን ክስ ወይም አቤቱታ ከአድልዎ ነፃ በሆነ አካል ፣ በአፋጣኝ ሁኔታና በማይነቀፍ ሥነ ሥርዓት ተመርምሮ በፍትሕ ላይ የተመሠረተ ውሳኔ ማግኘት አለበት ። በሥነ ምግባር ጉድለት የሚ

ወሰድ ማናቸውም እርምጃ አግባብ ባለው ባለሥልጣን ጸድቆ ሥራ ላይ በዋለ የሥነ ምግባር መመሪያ መሠረት መሆን አለበት ። አለ ሕግ ቅጣት መወሰን የለበትምና ። የዲሲፕሊን ክስ የቀረበበት ዳኛም ጉዳዩን በሚያየው አካል ፊት ቀርቦ መግለጫ የመስጠት ፣ ማስረጃ የማቅረብና የመከራከር መብት እንዲኖረውና እንዲከበርለት ያስፈልጋል ። ከዚህም በላይ ማንኛውም ዳኛ አለመራጭ አካሉ ፈቃድ ከሥራው ታግዶ መቆየት ወይም መወገድ የለበትም ። የመረጠው አካል ካልፈቀደ በቀር ፣ ማንኛውም ዳኛ የፍትሕ አስተዳደር ሥራ ሲያከናውን በፈጸመው ድርጊት ምክንያት የወንጀል ክስ ሊቀርብበት ፣ ሊታሠር ወይም አስተዳዳሪዊ ቅጣት ሊወሰንበት አይችልም ። እነዚህ በሰላሊነት አገሮች ሕግጋት መንግሥትና የፍርድ ቤቶች አደረጃጀትና አሠራር ሕጎች ውስጥ የሠፈሩ ድንጋጌዎች ለመደበኛ ዳኞችም ሆነ ለእማኝ ዳኞች በእኩል ተፈጻሚነት አላቸው ። 92

እኛ ሲፈራ - የፍትሕ አስተዳደር ፣ ይፋነት በሕግና በፍርድ ቤት ፊት እኩልናቸው በሚል መርህ ላይ የተመሠረተ ነው ። ይህ መርህ ስፍርድ ቤት አቤቱታ የማቅረብና ውሳኔ የማግኘት መብትን ይጨምራል ። በፍትሕ አስተዳደር ረገድ በዘር ፣ በብሔር ወይም በብሔረሰብ ፣ በጾታ ፣ በሃይማኖት ፣ በንብረት ፣ በማገበራዊ ደረጃ ምክንያት ልዩነት ስለማይደረግ በኃላፊነት የሚያስጠይቁ ምክንያቶች ለሁሉም ዜጎች በእኩልነት ተፈጻሚናቸው ። የዳኝነት ሥራ ሲከናወን የእያንዳንዱ ተከላሽ የግል ሁኔታዎች በጥንቃቄ ይጠናሉ ። የቅጣቱ ዓይነትና መጠን ከተከላሹ የግል ሁኔታና ከፈጸመው ወንጀል ክብደት ጋር እንዲጣጣም ጥንቃቄ ይደረጋል ። 93

ማንኛውም ተከላሽ ጥፋተኛነቱ አግባብ ባለው ሕግ መሠረት እስከሚረጋገጥበት ጊዜ ድረስ እንደ ገጹ ሰው ይቆጠራል ። አዲሱ የሶቭየት ጎብረት ሕገ መንግሥት (1977) ይህንን መርህ የሚያስተጋባ ሲሆን ሙሉ ቃሉ እንደሚከተለው ይነበባል ።

«በሕጉ መሠረት በፍርድ ቤት ካልተወሰነበት በቀር ሰው በወንጀል ድርጊት ጥፋተኛ ነው ሊባልና እንደ ወንጀለኛ ትጣት ሊፈጸምበት አይገባም»።⁹⁴

የሶቭየት ኅብረት የሕገ መንግሥት ጥናት ምሁር የሆኑት ፕሮፌሰር ቦሪስ ቱፖቪን እንደሚያስገነዝቡት ይህ መርህ በመጀመሪያ «በሶቭየት ኅብረት የወንጀል ሥነ ሥርዓት መሠረተ ሐሳቦች» ሕግ ውስጥ ሰፍሮ ሲሠራበት ከቆየ በኋላ በአዲሱ ሕገ መንግሥት ውስጥ ራሱን የቻለ አንቀጽ ሆኖ እንዲገባ ተደርጓል። መርሁ ፍርድ ቤትግብረት ሕግና መርማሪ አካል «የማስረዳት ሸክምን» ወደ ተከላኬ እንዳያስተላልፉ ከሚከለክለው የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌ ነጥሮ የወጣ ነው።

በወንጀል የተከሰሰ ማንኛውም ሰው አላግባብ እንዳይፈረድበት ሰፊ የመከላከል መብት ተሰጥቶታል። ተከላኬ የተከሰሰበትን ምክንያት የማወቅ፣ ለቀረበበት ክስ ማብራሪያ ወይም የምስክርነት ቃል የመስጠት፣ ማስረጃ የማሰማት፣ አቤቱታዎችን የማቅረብ፣ ጉዳዩ በፍርድ ቤት በሚመረመርበት ጊዜ በግንባር የመገኘትን በክሱ ሂደት ውስጥ የመሳተፍ፣ ማንኛውም ዳኛ ጉዳዩን ያለአድልዎ ወይም በንጹሕ ገሊና ለማየት አይችልም የሚባልበት ምክንያት ካለው ተቃውሞ የማቅረብና ከችሎቱ እንዲነሳለት የመጠየቅና መርማሪው አካል፣ ዓቃቤ ሕጉ ወይም ፍርድ ቤቱ በወሰደው እርምጃ ቅር ከተሰኘ አግባብ ላለው አካል አቤቱታ የማቅረብ መብት አለው። ፍርድ ቤቱ የክሱን ሂደት በሚጀምርበት ወቅት ተከላኬ በሕግ የተጠበቁለትን መብቶች እንዲያውቅ የማድረግና የማስታወስ ኃላፊ ነት አለበት።⁹⁵

ማንኛውም ተከላኬ በቀረበበት የወንጀል ክስ መበቃ አቁም የመከላከል መብት አለው።⁹⁶ አካለ መጠን ባለማድረሳቸው በአእምሮ ወይም በአካል ጉድለት ምክንያት በሚገባ ለመከላከል የማይችሉ ሰዎች የተከሰሱበት የወንጀል ጉዳይና በሞት የሚ

ያስተጣ የወንጀል ጉዳይ ተከላካይ ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ አይችልም። ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ በሚችሉ የወንጀል ጉዳዮች ረገድም ቢሆን ተከላኬ በራሱ ወጭ ጠበቃ ለማቆም የማይችል ከሆነና ጠበቃ እንዲቆምለት ከጠየቀ ፍርድ ቤቱ ያቆምለታል።⁹⁷

ከላይ ከተሰጠው ገለጻ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ የማይችሉ የወንጀል ጉዳዮችን በሚመለከት ካልሆነ በቀር፣ አለተከላኬ ፈቃድ ተከላካይ ጠበቃ በማናቸውም የወንጀል ክስ ውስጥ እንዲሳተፍ ለማድረግ አይችልም። ነገር ግን ተከላኬ በማናቸውም ምክንያት የራሱን ጠበቃ ለማቆም የማይችል ከሆነ ጠበቃ የማስመደብ መብት እንዳለው ፍርድ ቤቱ ክሱ በሚጀምርበት ወቅት ሊገልጽለት ይገባል።⁹⁸

የተከላካይ ጠበቃ በወንጀል ክስ ውስጥ መሳተፍ የተከላኬን መብት የሚያስከብር ብቻ ሳይሆን ፍርድ ቤቱ እውነቱን ለማግኘትና በሕግ ላይ የተመሠረተ ፍርድ ለመስጠት የሚያደርገውን ጥረት ያግዛል። በዚህ ምክንያት ለተከላካይ ጠበቃው በሕግ የተጠበቁት መብቶች ሰፊ ያሉ ሆነው ይገኛሉ። እንደ ተከላካይ ጠበቃ የወንጀል ክስ ለቀረበበት ሰው እንዲቆም ከተፈቀደለት ጊዜ ጀምሮ ከተከላኬ ጋር ተገናኝቶ የመነጋገር መዝገቡን የማየትና የማጥናት፣ ከመዝገቡ ጋር የተያያዘውን ማስረጃ እንደአስፈላጊነቱ ገልብጦ የመውሰድ፣ ማስረጃን የማሰማት፣ ተቃውሞና አቤቱታ የማቅረብ እና ከእውነት ላይ ለመድረስ የሚረዱትን ሕጋዊ እርምጃዎች ሁሉ የመውሰድ መብት አለው። ተከላካይ ጠበቃው ተከላኬን ነፃ የማውጣት ወይም የተከላኬን ተጠያቂነት ለመቀነስ የሚረዱ ሁኔታዎችን ይፋ ለማውጣት፣ ለማብራራትና ለማስረዳት ሕጋዊ በሆኑ ዘዴዎችና ሰልፋች አለገደብ ለመጠቀም ይችላል።⁹⁹

ጠበቆች በፍትሕ አስተዳደር ረገድ ጠቃሚና የማይናፅ ሚና እንደሚጫወቱ ስለተረጋገጠ በአዲሱ የሶቭየት ኅብረት ሕገ መንግሥት ውስጥ ስለጠበቆች ማገባር

ሕጋዊ እቋምና አሠራር የሚያወሳ አንድ አጠቃላይ ድንጋጌ እንዲሠፍር ተደርጓል። ይህም ድንጋጌ ከዚህ እንደሚከተለው ይነበባል።

«ለዚህችና ለድርጅቶች የሕግ ምክርና ዕርዳታ የሚሰጡ የጠበቆች ማኅበር አካላት በየአካባቢው ይኖራሉ። በሕግ ተለይተው በተደነገጉት ሁኔታዎች ዜጎች ነፃ የሕግ አገልግሎት ያገኛሉ።

የጠበቆች ማኅበር አደረጃጀትና የአሠራር ሥነ ሥርዓት በሶቪየት ኅብረትና በኅብረት ሪፐብሊኮች ሕግ ይወሰናል።»¹⁰⁰

በሶቪየት ኅብረት የጠበቆች ማኅበር በአባላት ፈቃድ የሚቋቋም ራስገዝ ማኅበራዊ ድርጅት ሲሆን ሥራውን የሚያከናውነው በኅብረት ሪፐብሊክ፣ በክፍለ ሀገር እና በከተሞች ደረጃ በሚያቋቁማቸው አካላት አማካኝነት ነው። የማኅበሩ አባላት በሕግ ዲግሪ የተመረቁና በተለይ በሠለጠኑበት ሙያ ቢያንስ ለሁለት ዓመት ያገለገሉ ዜጎች መሆን አለባቸው። የማኅበሩ ከፍተኛ አካል መላ አባላት የሚሳተፉበት ጠቅላላ ጉባኤ ነው። ጉባኤው የማኅበሩን ፕሬዚዳንትና ለዲት ኮሚሽን ይመርጣል። ጉባኤው በተጨማሪ የአባላቱን ቁጥር ይወስናል፣ የማኅበሩን በጀት ያጽድቃል፣ በሌሎች መሠረታዊ ጉዳዮች ላይ ውሳኔ ያስተላልፋል። የማኅበሩ ፕሬዚዳንት የሕግ ቢሮዎችን እቋቁም ሥራቸውን ይቆጣጠራል፣ አዲስ አባሎችን ይቀበላል፣ ለሚጠበቅባቸው ኃላፊነት ብቁ ሆነው ያልተገኙትን የሕግ ባለሙያዎች ከማኅበሩ አባልነት ያስወግዳል። በአንድ ወረዳ (District) ወይም በአንድ አካላት ከተማ ውስጥ የሚሠሩ ጠበቆች በክልሉ ውስጥ በሚገኙት የሕግ ቢሮዎች ይደሰደላሉ። እያንዳንዱን የሕግ ቢሮ የሚመራው በማኅበሩ ፕሬዚዳንት የሚሾም ኃላፊ ይሆናል። የሕግ አገልግሎት ዋጋ መጠንና አከፋፈል አግባብ ባለው ባለሥልጣን እንደተወሰነው ይሆናል። ነፃ የሕግ አገልግሎት ከሚያስገኙ ሁኔታዎች ውጭም

ሲሆን፣ የሕግ ቢሮው ኃላፊ የአገልግሎት ጠያቂውን የንብረት ሁኔታ በማመዛዘን አመልካቹን ከክፍያ ነፃ ሊያደርገው ይችላል።¹⁰¹

የፍትሕ አስተዳደርን የሚመለከት ሌላው ሕገ መንግሥታዊ መሠረተ ሐሳብ ፍርድ ቤቶች በግልጽ እንዲያስችሉ የሚያዘው ድንጋጌ ነው። ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ በሕግ ካልተደነገገ በቀር ማናቸውም ክስ በግልጽ ችሎት መታየት አለበት። በግልፅ ችሎት ላይ በክሱ ውስጥ ከሚሳተፉት ወገኖች በተጨማሪ ዕድሜው ከ15 ዓመት በላይ የሆነ ማንኛውም ዜጋ ሊገኝ ይችላል። የዚህ መሠረተ ሐሳብ ዋና ዋና ዓላማዎች ዜጎችን በሶቪየት ፍትሕና በሕግ አክባሪነት መንፈስ ማነሳት፣ በግለሰቦች የሚፈጸሙ ሕገ ወጥና ለማኅበራዊ ኑሮ ፀር የሆኑ ድርጊቶችን ለመቀነስና በመጨረሻም ለማስወገድ ሕዝቡ የተፋፋ መትገል እንዲያካሂድ የሚያነሳሳውን የትስቀሳ ሥራ ማገዝ እና ሠርቶ እድሩ ሕዝብ በፍርድ ቤቶች ላይ ቁጥጥር የሚያካሂድበትን ሁኔታ ማመቻቸት ናቸው።¹⁰²

በዝግ ችሎት የሚታዩ ጉዳዮችን የሚዘረዝረው የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ ይሆናል። ለምሳሌ፣ በሩሲያ ሶቪየት ፌዴራል ሶቪየት ሪፐብሊክ የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ (1960) እንደተሻሻለ፣ እንቀጽ 18 መሠረት አንድ ጉዳይ በግልጽ ችሎት ቢታይ የመንግሥቱን ጥቅም የሚጉዳ ከሆነ ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ ይደረጋል። በተጨማሪ፣ (ሀ) ከ16 ዓመት በታች ባለወጣት የተፈጸመ ወንጀል ሲታይ፣ (ለ) የግብረ ሥጋ ግንኙነትን የሚመለከት የወንጀል ጉዳይ ሲታይ፣ እና (ሐ) በክሱ ውስጥ ተሳታፊ የሆኑትን ወገኖች ምሥጢራዊ የሕይወት ክፍል የሚነካ መረጃ ይፋ የሚወጣበት ሁኔታ እንደሚያጋጥም ሲታመን፣ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ የሚያስገድዱትን ምክንያቶች በመዘርዘር በሚሰጠው ውሳኔ መሠረት በዝግ ችሎት ይታያል።

በሰፍርድ ሥራ አፈጻጸም በራዲዮ፣ በቲ
ሌቪዲዮ፣ በጋዜጣና በሌሎች የሕዝብ ሞገ
ናኛ ዘዴዎች በየጊዜው ገለጻ ይደረጋል ።
ሕዝቡን ከፍትሕ አስተዳደር ሥራ ጋር በይ
በልጥ ለማቅራረብና ለማስተዋወቅ ፍርድ
ቤቶች ሕገ በተጣሰባቸው መሥሪያ ቤቶች፣
ተቋሞች ወይም ድርጅቶች የሚያስችሉባ
ቸው ጊዜያትም አለ ። ከቅርብ ዓመታት
ወዲህ የሰብዩት ጎብረት ሕዝባዊ ፍርድ
ቤቶች 25 መቶኛ የወንጀል ጉዳዮችን የሚያ
ዩት ወንጀሎች በተፈጸሙባቸው ሥፍራ
ዎች ነው ። 103

የወንጀል ጉዳይን በሚመለከት ተከላኹ
አባል በሆነበት ሕዝባዊ ድርጅቶች ወይም
በሚሠራበት ቦታ ያሉ ሠርቶ አደሮች እን
ደ ሕዝባዊ ዓቃቤ ሕግ ወይም ሕዝባዊ ተከ
ላካይ ጠበቃ ሆኖ የሚከራከር ሰው እንዲ
መድቡ በሕግ መብት ተሰጥቶአቸዋል ።
እነዚህ የሠርቶ አደሩ ሕዝብ ተወካዮች በለ
ወንጀሉም ሆነ በለተከላኹ ያላቸውን አስ
ተያየት ለመስጠትና ተጨማሪ ማስረጃ አቅ
ርበው ለማሰማት ይችላሉ ። በዚህም ምክ
ንያት ፍርድ ቤቱ ትክክለኛ ውሳኔ ላይ እን
ዲደርስ ይረዳሉ ። በተጨማሪ፣ የሕዝባዊ
ዓቃቤ ሕግችና ሕዝባዊ ተከላካይ ጠበቆች
በክሱ ሂደት ውስጥ መሳተፍ የፍትሕ አስ
ተዳደርን ከሕዝቡ የዕለት ተዕለት ኑሮ ጋር
በማዛመድና ሠርቶ አደሩን መሠረታዊ የሕግ
ዕውቀት በማስጨበጥ ረገድ የማይናቅ አስ
ተዋጽኦ ያደርጋል ።

በማናቸውም ሶሻሊስት አገር አግባብ
ባላቸው አካላት የሚወጡ ሕጎች፣ ድንጋ
ጌዎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ሁሉ ከሕገ
መንግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለባ
ቸው ። ይህንን መለኪያ የማያሟላ ሕግ፣
ድንጋጌ፣ ደንብ ወይም መመሪያ ውድቅ
መሆን አለበት ። ነገር ግን፣ ፍርድ ቤቶች
እንደገና ከሕገ መንግሥቱ ጋር የማይጣጣሙ
ሕግ ውድቅ የማድረግ ሥልጣን አላቸው
ወይ? የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል ። ቀደም
ብለን እንደተመለከትነው የሉአላዊ ሥል
ጣን ባለቤት ሠርቶ አደሩ ሕዝብ ነው ።

ሠርቶ አደሩ ሕዝብ በዚህ ሥልጣን የሚሠ
ራው «ሁሉም በምርጫ ይሳተፍ፣ ሁሉም
እኩል ድምፅ ይኑረው፣ ሁሉም በቀጥታ
ይምረጥ እና ሁሉም በምሥጢር ይምረጣሉ»
በሚሉ መርሆች መሠረት የሚመርጣቸው
ወኪሎች በሚገኙበት ብሔራዊ ሕዝባዊ
ሸንጎ አማካኝነት መሆኑንም ተረድተናል ።
በዚህም ምክንያት የሠርቶ አደሩ ሕዝብ
ፈቃድ መግለጫ የሆነውን ሕግ ማውጣት
የዚህ ሕዝባዊ ውክልና አካል ብቸኛ ሥል
ጣን ነው ። ሕጉ ሲሻሻል፣ ሊለወጥ ወይም
ሊሠረዝ የሚችለው በዚሁ አካል ብቻ
መሆን አለበት ። ዳኞች በሚሰጡት ፍርድ
ሳቢያ በተከራካሪ ወገኖች መካከል የተነሳ
ውን ተጨባጭ ችግር ከመፍታት አልፈው
የሕግ ኃይል ያለው የምግባር መመሪያ እን
ዲያወጡ ወይም በአንድ ሕግ ሕገ መንግ
ሥታዊነት ላይ ውሳኔ እንዲሰጡ መፍቀድ
የሉአላዊ ሥልጣን ማሳደር የሆነውን ሕዝ
ባዊ የውክልና አካል ከፍርድ ቤት አመራር
ሥር ከማድረግ ተነጥሎ ሊታይ የማይችል
አሠራር ነው ። በተጨማሪም መደበኛ ተግ
ባሩ በተከራካሪ ወገኖች መካከል የሚነሱ
ትን ጭብጦች በሕጉ መሠረት መርምሮ
መወሰን የሆነው አካል የአንድን ሕግ ከሕገ
መንግሥቱ ጋር መጣረስ ወይም አለመጣ
ረስ በመገምገም ረገድ የአገሪቷን ፖለቲ
ካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ፖሊሲዎች
ከሚቀርጸው አካል (ሸንጎ) የተሻለ ልዩ
ዕውቀት ይኖረዋል የሚባልበት አንዳ
ችም ምክንያት የለም ። በላዚህ በሶሻሊስት
አገሮች ዘንድ ተቀባይነት ያገኘው አሠራር
ሕጎች የመተርጎሙን ሥልጣን ለመንግ
ሥት ምክር ቤት መስጠት ነው ። ፕሮፌ
ሰር ቦሪስቶፖርኒን እንደሚያስረዱት በሶ
ቭየት ጎብረት ይህ ሕግን የመተርጎም ሥል
ጣን የሕገ መንግሥታዊነት ጥያቄ ሲነሳ
ጥያቄውን ለመመለስ እስፈላጊውን እርምጃ
መውሰድ፣ የሶቭየት ጎብረት የሚኒስትሮች
ምክር ቤትና የጎብረት ሪፐብሊኮች የሚኒ
ስትሮች ምክር ቤቶች የሚያወጡአቸውንና
ሕግን የሚቃረኑ ደንቦችንና ውሳኔዎችን
መሻርን፣ የጎብረት ሪፐብሊኮች ሕግጋተ

መንግሥትና ሌሎች ሕጎች ከሰዊየት ጎብረት ሕገ መንግሥት ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን ግረጋገጥን ያጠቃልላል።¹⁰⁴ እንግዲህ ከዚህ አባባል ለመረዳት የሚቻለው የተነሳው ጥያቄ ሕጉን በመተርጎም የሚፈታ ከሆነ ያከር ቤቱ የጥያቄው መነሻ ለሆነው ሕግ ከሕገ መንግሥቱ ጋር የሚስጣግ ትርጉም ሰጥቶ በትርጉሙ ላይ የተመሠረተ መመሪያ እንደሚያስተላልፍ ነው። ጥያቄው ሕጉን በመተርጎም ሊመለስ የማይችል ከሆነ የመንግሥት ያከር ቤቱ ሕጉን ያወጣው ሽንጉ ወይም በሥልጣን የበላይ የሆነው ሽንጉ ተገቢውን እርምጃ እንዲወስድ ያደርጋል ለግለት ይቻላል።

ይህንን ጉዳይ በሚመለከት በቼኮዝሎቫኪያና በዩጋዝላንድ የተቀየሰው ስልት ለየት ያለ መልክ አለው።

በዩጋዝላንድ የፌዴራል መንግሥት የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት እና የሪፐብሊኮቹና የክፍላተ ሀገር የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤቶች ተቋቁመዋል።¹⁰⁵ ገለጻውን ለማሳጠር በዚህ ጽሑፍ ውስጥ የምንመለከተው የፌዴራሉን መንግሥት የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት ብቻ ይሆናል።

የዩጋዝላንድ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት በሶሻሊስት ፌዴራል ሪፐብሊክ ዩጋዝላንድ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉ (ሰኩፕ ሽና) ይመረጣል። የፍርድ ቤቱ ሰብሳቢ ዳኛና ሌሎች ዳኞች የሚመረጡት ለስምንት ዓመት የሥራ ጊዜ ሲሆን ከዚያ በኋላ ለሁለተኛ ጊዜ አይመረጡም። ዳኞቹ የሚመረጡት እያንዳንዱ ሪፐብሊክ ሁለት እያንዳንዱ ራስገዝ ክፍል ሀገር አንድ ወኪል እንዲኖረው በሚያስችል አኳኋን ነው።

ግንኙውም የዩጋዝላንድ የሕገመንግሥት ፍርድ ቤት ዳኛ በራሱ ጥያቄ፣ ወይም በወንጀል ተከሶ የአሥራት ችግት ካልተወወሰነበት፣ ወይም ሥራውን በሚገባ ለግክፍወን የማይችል ካልሆነ በቀር የሥራ ዘመኑ ከማለቁ በፊት ከዳኝነት ሥራው እንዲነሳ አይደረግም።

የፍርድ ቤቱ ሥልጣን ሕጎች ከሕገ መንግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን፣ የሪፐብሊኮች ወይም የክፍላተ ሀገር ሕጎች የፌዴራሉን መንግሥት ሕጎች የማይቃረኑ መሆናቸውንና በመሥሪያ ቤቶችና ድርጅቶች የተላለፉት ትዕዛዞች ወይም መመሪያዎች የፌዴራሉን መንግሥት ሕገ መንግሥት የማይቃረኑ መሆናቸውን መወሰንን ይጨምራል።

ፍርድ ቤቱ አንድ የፌዴራል መንግሥት፣ የሪፐብሊክ ወይም የክፍል ሀገር ሕግ የፔጉሳቪያን ሕገ መንግሥት እንደሚፈርድ ከወሰነ፣ ወይም የአንድ ሪፐብሊክ ወይም ክፍል ሀገር ሕግ ፌዴራል ሕጉን እንደሚቃረን ከወሰነ አግባብ ያለው ሽንጉ (ሰኩፕ ሽና) ከሰድስት ወር በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር ለማስወገድ አስፈላጊውን እርምጃ መውሰድ አለበት። አግባብ ያለው ሽንጉ በተባለው ጊዜ ውስጥ እርምጃ ካልወሰደ ፍርድ ቤቱ በሚሰጠው ልዩ ትዕዛዝ መሠረት ተቃውሞ ያሰነሳው ሕግ ውድት ይሆናል።

የዩጋዝላንድ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት አደረጃጀትና የአሠራር ሥነ ሥርዓት በዝርዝር በሕግ ተወስኗል።

በቼኮዝሎቫኪያና አንድ የቼኮዝሎቫኪያ ፌዴሬሽን የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት እና የቼክና የስሎቫክ ሶሻሊስት ሪፐብሊኮች የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤቶች አሉ።¹⁰⁶ የፌዴሬሽኑ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት ዳኞች የሚመረጡት በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው (ፌዴራል አሴምብሊ) ሲሆን የእያንዳንዱ ሪፐብሊክ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት ዳኞች የሚመረጡት በሪፐብሊኩ ሽንጉ (ናሽናል ካውንስል) ነው።

የቼኮዝሎቫኪያ ፌዴሬሽን የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት ዳኞች የሚመረጡት ለሰባት ዓመት የአገልግሎት ዘመን ሲሆን ከሁለት ተከታታይ የአገልግሎት ዘመናት ለበለጠ ጊዜ ሊመረጡ አይችሉም። ከፍርድ ቤቱ ዳኞች ሁለት እጅ መካከል አንዱ እጅ የቼክ ሶሻሊስት ሪፐብሊክ ዜጎች ሲሆኑ

ሌላው እንደ እጅ የሰሎሽኮ ሶሻሊስት ሪፐብሊክ ዜጎች መሆን አለባቸው ። የፍርድ ቤቱ ሰብሳቢና ምክትል ሰብሳቢ የተለያዩ ሪፐብሊኮችን የሚወክሉ ሆነው በቀጥታ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ይመረጣሉ ። የፍርድ ቤቱ ዳኞች ከብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው አባላት ጋር ተመሳሳይ የሆኑ መብቶች ይኖሩዋቸዋል ።

ፍርድ ቤቱ የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ሕጎች ፣ የመንግሥት ምክር ቤቱ ድንጋጌዎች እና የሪፐብሊኮቹ ሕግጋት መንግሥትና ሌሎች ሕጎች ከፌዴራል ሕገ መንግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለበት ። በተጨማሪም፣ የቼኮዝሎቫኪያ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት የፌዴሬሽኑ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ፣ የፌዴሬሽኑ የሚኒስትሮች ፣ ሌሎች የፌዴሬሽኑ የመንግሥት አስተዳደር አካላት ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች እና ሌሎች የሪፐብሊኮቹ የመንግሥት አስተዳደር ማዕከላዊ አካላት ደንቦችና ውሳኔዎች ከቼኮዝሎቫኪያ ሕገ መንግሥትና የቼኮዝሎቫኪያ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉ ከሚያወጣቸው ሕጎች ጋር የሚስማሙ መሆናቸውን ያረጋግጣል ።

ፍርድ ቤቱ ከላይ ከተጠቀሱት መካከል ማናቸውም ሕግ ፣ ድንጋጌ ፣ ደንብ ወይም ውሳኔ ሕገ መንግሥቱን ወይም ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ያወጣውን ሌላ ሕግ እንደሚቃረን ከወሰነ አግባብ ያለው አካል የተባለውን ቅራኔ በስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ ማስወገድ አለበት ። ቅራኔው በዚህ ጊዜ ውስጥ ካልተወገደ ለሕገ መንግሥቱ ተቃራኒ የሆነው ሕግ ፣ ድንጋጌ ፣ ደንብ ወይም ውሳኔ ውድቅ ይሆናል ።

የቼኮዝሎቫኪያ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት በሕግ በተሰጠው ሥልጣን ሥር የሚመጡትን ጉዳዮች የሚያየው የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ምክር ቤቶች ፣ የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ፣ የቼኮዝሎቫኪያ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም ሌላ ፌዴራል አካል ፣ የሪፐብሊኮቹ

ሽንጉዎች ወይም የሽንጉዎቹ የመንግሥት ምክር ቤቶች ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች፣ፍርድ ቤቶች ፣ ጠቅላይ ዓቃቤ ሕጉ በሚያቀርቡት ማሳሰቢያ መሠረት ይሆናል ። ከዚህም ሌላ ፍርድ ቤቱ በራሱ ወይም በሕዝባዊ ድርጅቶች አነሳሽነት በሥልጣኑ ሥር የሚመጡትን ጉዳዮች አይቶ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል ።

እዚህ ላይ ሳይጠቀስ መታለፍ የሌለበት ጉዳይ እነዚህ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤቶች በመደበኛ ፍርድ ቤቶች ቅንጅት ውስጥ የማይጠቃሉ መሆናቸው ነው ። እሌክሳንደር ማህኒንኮ እነዚህን ተቋማት ፍርድ ቤቶች ብለው አይጠሩአቸውም ። በእርሳቸው አነጋገር እነዚህ ተቋማት «ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት» ናቸው ። ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት በሚል አጠቃላይ ስም ሊጠሩአቸው የፈለጉትም አለምክንያት አይደለም ። የማናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት አካላት ዋነኛ ተግባር ሕገ መንግሥቱና ሌሎች ሕግጋት ያለማወላወል መከበራቸውን ማረጋገጥ ነው ። ስለዚህ ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት የሚለው ሐረግ ከላይ የጠቀስናቸውን ፍርድ ቤቶች ሚናና ባሕርያት በትክክል የሚገልጽ ይመስላል ።

ለሕግና ሥርዓት መኖርና ለፍትሕ መስፈን ሕግ ማውጣትና ፍርድ የሚሰጡ አካላትን በየቦታውና በየደረጃው ማቋቋሙ ብቻ በቂ ሊሆን አይችልም ። በመጀመሪያ ደረጃ በፍትሕ አስተዳደር ሂደት ውስጥ በሚሳተፉ አካላት ማለትም በመርማሪ አካላት ፣ በዓቃቤ ሕግ ተቋምና በፍርድ ቤቶች መካከል የዓላማ አንድነትና የሥራ ትብብር መኖሩ መረጋገጥ አለበት ። በእነዚህ አካላት የሥራ እንቅስቃሴዎች መካከል ሚዛናዊ መስተጋብር እንዲኖር ሁሉም ጥረት ማድረግ አለባቸው ። ማኅበራዊ ሕይወት ውስብስብ ሰብአዊ እንቅስቃሴዎች የሚታዩበት ቅንጅት እንደመሆኑ መጠን በነገሮችና በከሰተቶች መካከል ያሉትን የምክንያትና የውጤት ግንኙነቶች ለይቶ ለግው

ተ ተላል የማይኮንባቸው ሁኔታዎች ብዙ ጊዜ ሊያጋጥሙ ይችላሉ ። ስለዚህ እያንዳንዱ በፍትሕ አስተዳደር ውስጥ የሚሰለፍ አካል በማርክሳዊ ሌኒኖዊ የዕውቀት ንድፈ ሐሳብ ካልተመራና እውነቱን ከሀሰትለይቶ ለማውጣት ከፍተኛ ጥረት ካላደረገ ትክክለኛ ፍርድ ሊሰጥ አይችልም ። ሦስቱም አካላት ማንም ሰው አለጥፋቱ እንዳይከሰስ፣ ከተከሰሰም እንዳይፈረድበትና እንዳይቀጣ፣ ጥፋት የፈጸመ ሰው ከፍርድ እንዳያመልጥና ከጥፋቱ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ እርምጃ እንዲወስድበት መጣር አለባቸው ።

የፍትሕ አስተዳደር ሥራን በተለይም ዳኝነትን ያህል ኃላፊነት እንዲያከናውን የሚመረጥ ሰው የሠርቶ አደሩን የሉአላዊ ሥልጣን ባለቤትነት ከልብ አምኖ የተቀበለ፣ በሶሻሊስት ሰብእና የታነፀና ለከንቱ ውዳሴ የማይደለል ዜጋ መሆን አለበት ። ከነዚህ መሠረታዊ መመዘኛዎች ተነጥሎ የማይታይ ሌላው ነጥብ የችሎታ ጉዳይ ይሆናል ። በየእርከኑ ያሉት ፍርድ ቤቶች ክሶችን በመጀመሪያ ደረጃ የሚመረምሩት ባለሙያ ዳኞችና እማኝ ዳኞች በሚሳተፉባቸው ችሎቶች አማካኝነት እንደሆነ ቀደም ብለን ተመልክተናል ። ከዚህ ጋር በማያያዝ ሰብሳቢ ዳኞችና የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ዳኞች በሙሉ ባለሙያ ዳኞች መሆን እንዳለባቸው ማመልከቱ ተገቢ ይሆናል ። የእማኝ ዳኞች በፍትሕ አስተዳደር ሥራ ውስጥ መሳተፍ ፍርድ ቤቶች ከልዩ ልዩ የሥራ መስኮች በተወጣጡ ዜጎች የሥራ ልምድ የሚጠቀሙበትን ሁኔታ ስለሚፈጥር ፍርዶች የጠሩና ከሠርቶ አደሩ ሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት ጋር የተጣጣሙ እንዲሆኑ ይረዳል ። ነገር ግን እማኝ ዳኞች በየእካባቢው በአሜሪካ ሰሚናሮች፣ በውይይቶች፣ በሕዝብ መገናኛ ዘዴዎች እና በተለይ ለእማኝ ዳኞች በሚዘጋጁ መጽሔቶች መሠረታዊ የሕግ ትምህርት የሚያገኙበት ሥልት መቀየስ አለበት። ዳኞች በሕግ የተገለጹትን መንግሥታዊ ፖሊሲዎች መሠረትና ምክንያት ጠንቅቆ ከማወቅም ባሻገር በሥራ ላይ ያሉትን ሕጎች ጠንካራና ደካማ ጉኖች እንዲሁም

ለወደፊቱ በሕግ ቁጥጥር ሥር ሊመጡ የሚገባቸውን ማገበራዊ ግንኙነቶች ለይተው ለማመልከት መቻሉ አለባቸው ። ለሶሻሊስት ሕጋዊነትና ዲሞክራሲ መሰረን የሠርቶ አደሩን ሕዝብ ንቃት ሕግ በየጊዜው ማሳደግ እጅግ አስፈላጊ ነው ። ዳኞች የራሳቸውን የሙያ ዕውቀት በየጊዜው ከማሻሻል አልፈው ዜጎችን ከሕጉ ጋር ለማስተዋወቅና ሕግ አፍራሽነትን ለማስወገድ በሚደረግ ሂደት ውስጥ ግንባር ቀደም ተሳታፊ መሆን አለባቸው ። ስለዚህ የሕግ ኤክስፐርቶችን ለማፍራት የሚከናወነው መሐከለኛው ሆነ ከፍተኛ የትምህርት ፕሮግራም እንደ ፖለቲካል ኢኮኖሚ፣ ሶሲዮሎጂ፣ ሶሻል ሳይኮሎጂ፣ ሂደጥን ቢሂሻየር፣ ክሪሚኖሎጂ፣ ክሪሚኖሊስትክስ፣ ፎሬንሲክስታቲስቲክ እናፔናሎጂ ያሉትን የትምህርት ዓይነቶች መጨመር አለበት ። ምናልባትም በጠባቡ የሕግ መስክ ብቻ ሁለተኛና ሦስተኛ ዲግሪ የሚያስገኝ ፕሮግራም ከመዘርጋት ይልቅ ስፋትና ጥልቀት ካለው የሶሻል ሳይንስ ትምህርት በኋላ የተጠናከረ የሕግ ትምህርት የሚሰጥበትን ስልት መቀየሱ የተሻለ አማራጭ ሊሆን ይችላል ።

እንደሚታወቀው ሕግ የአንድ ማገበራ—ኢኮኖሚያዊ ሕልውና ላዕላይ መዋቅር አካል እንዲሁም ከማገበራዊ ንቃተ ሕሊና ቅርጾች አንዱ ነው ። የሶሻሊስት ሥርዓትን ለመገንባት በሚካሄደው ሂደት ውስጥ መሠረታዊ የምርት ግንኙነት ለውጥ ከማድረግና የምርትኃይሎችን ከማሳደግ ጉን የባህል አብዮትን ማካሄድ አስፈላጊ መሆኑ ተደጋግሞ ተነግሮአል ። ስለዚህ የሳይንስና የኪነ ጥበባት፣ የሥነ ጽሑፍ፣ የሥነ መንግሥትና የሥነ ምግባር መዳበር የሕግ መዳበርን ይጠይቃል ። የሰዎች የትምህርትና የባህል ደረጃ እንዲሁም ቁሳዊ ምርትን የመፍጠር ዘዴና ችሎታ እያደጉ በሄዱ ቁጥር ማገበራዊ ግንኙነቶች እየተወላሰቡና አዲስ ቅርጽና ይዘት ማግኘታቸው የማይቀር ነው ። እነዚህ ማገበራዊ ግንኙነቶች የሚገለጹባቸው የሕግ የምግባር ደንቦችም ከአዲሱ ሁኔታ ጋር መጣጣም አለባቸው ። ስለዚህ ሕግ እንደሌሎች የውቀት መስኮች ሁሉ በየጊዜው መጠናትና መዳበር አለበት።

ፕሮፌሰር አል. ኤስ. ጃቪትቭ የተባሉ የሶቭየት ኅብረት የሕግ ምሁር በዚህ ነጥብ ላይ የሚከተለውን ብለዋል፤

« ሥነ ሕግ (ጂሪስፕሩዳንስ)፣ የሕግ ጠቅላላ ንድፈ ሐሳብን ጨምሮ፣ በግንብራዊ ሳይንስ ጥንቷት ውስጥ የራሱ የሆነ ቦታ አለው። ሕግ በዘመናዊ ግንብራዊ ሕይወት ውስጥ የሚጫወተው ሚና በጫመረ ቁጥር የሕግን ምንነት፣ አመጣጥ፣ ዕድገት፣ ተግባርና ግንብራዊ ጠቀሚታ የሚመሩ ነባራዊ ሕግጋትን በጥልቀት የሚያጠነክር የሚመረምሩ ሰዎች ቁጥርና ለዚህ ተግባር የሚውለው ጊዜ እያደገ ይሄላል። »¹⁰⁷

በእነዚህ፣ ጠቅላይ ፍርድ ቤት፣ ጠቅላይ ዓቃቤ ሕግ፣ የፍትሕ ሚኒስቴርና ከፍተኛ የሕግ ትምህርት ተቋማት እንደሠራተው በጋራ ወይም፣ አላስፈላጊ የሥራ ድግግሞሽ በሌለበት ሁኔታ፣ ለየብቻቸው የሕግ ጥናትና ምርምር የሚያካሂዱባቸው አካላት እንዲኖሩላቸው ያስፈልጋል። የእነዚህ አካላት የጥናትና ምርምር ውጤት ለፍትሕ አስተዳደር መስተካከልና መዳበር የሚረዳ መሆኑ ለጠያያቂ ሊሆን አይችልም።

3.4.3. የአዕቃቤ ሕግ ተቋም (Procuracy)

በአዲሱ ዓይነት የፖለቲካ ሥርዓት ውስጥ ሕጎች በሚገባ መከበራቸውን የመቆጣጠር ታላቅ ጋላፊነት የተሰጠው መንግሥታዊ አካል የዓቃቤ ሕግ ተቋም ነው።

በአገራችን በአሁኑ ጊዜ ያለው የዓቃቤ ሕግ መሥሪያ ቤት ከአዲሱ ዓይነት የዓቃቤ ሕግ ተቋም የሥራ ድርሻ ውስጥ በአብዛኛው በእንጹ ዘርፍ ላይ ብቻ የሚያተኩር ሲሆን ይኸውም የወንጀል ድርጊት በተፈጸመ ጊዜ መርግራው አካል የሰበሰበውን ግብረጃ ገምገማ ወይም ራሱ ምርመራ አካሂዶ በሚያገኘው ውጤት መሠረት የመንግሥት ጠበቃ ሆኖ ከሰ ግትረብና መከራከር ነው።¹⁰⁸ በሁለተኛ ደረጃ፣ በሕግ በተደነገገ ጊዜ ሁሉ ዓቃቤ ሕግ በእንደ የፍትሕ ብሔር ጉዳይ ጣልቃ ነብቶ ለመከራከር ይችላል።¹⁰⁹ በሦ

ስተኛ ደረጃ፣ ምናልባትም የዛሬው የሊት የጽያ ዓቃቤ ሕግ ተቋም መርግሪ አካላት በተለይም የፖሊሱ ክፍል የወንጀል ምርመራን በሚመለከት ሕጋዊ ተግባሩን በሚገባ መፈጸሙን የመቆጣጠር ሥልጣን አለው ለግለሰቦች ይቻላል ይሆናል።¹¹⁰ ነገር ግን ከዚህም ሚና እንፃር ቢሆን የዛሬው ዓቃቤ ሕግ ችግር ሥልጣን ከፕሮኪዩራሲ ሥልጣን ጋር ይመጣጠናል ለግለሰቦች አይቻልም።

የአገጋፋዋ ሶሻሊስት አገር የሶቭየት ኅብረት ፕሮኪዩራሲ በአሁኑ ወቅት ያለው ሥልጣን ጠቅለል ባለ ሁኔታ ሲገለጽ የሚከተለውን ይመስላል፤

« ሕጎች በሁሉም ሚኒስቴሮች፣ የመንግሥት ኮሚቴዎችና መሥሪያ ቤቶች፣ እንደተርጉሞች፣ ተቋማትና ድርጅቶች፣ የአካባቢ ሽንገታዎች የሥራ አስፈጻሚና የአስተዳደር አካላት፣ የኅብረት እርሻዎች (ሕዝባዊ) ድርጅቶች፣ ባለሥልጣናትና ቤቶች በማያወላውልና እንደ ወጥ በሆነ አሠራር መከበራቸውን የመቆጣጠር ከፍተኛ ሥልጣን ለሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩራተርና ከርሱ በታች ላሉት ፕሮኪዩራተሮች የተጠበቀ ሥልጣን ነው። »¹¹¹

ከዚህ ሕገ መንግሥታዊ ድንጋጌ ለመረዳት እንደሚቻለው ከላይ እስከታች ያሉት የፕሮኪዩራተር አካላት ሕጎች በትክክል መፈጸማቸውን የመቆጣጠርና ግሪጋገተኝነት በተጠቀሱት ድርጅቶችና ተቋማት ዝርዝር ወይም የዕለት ሥራ ውስጥ ሊገቡ ወይም በአካላቱ እግር ተተክተው ውሳኔ ሊሰጡ ወይም በአካላቱ የተሰጡትን ውሳኔዎች ሊሸሩ አይችሉም። በእነዚህ የፕሮኪዩራተር ጽ/ቤት ከሁሉም የፖለቲካ ሥርዓት አካላት በላይ እንደሆነ እድርጉ መቆጠር ስህተት ነው። የፕሮኪዩራተር ጽ/ቤት ዋነኛ ዓላማ በመላው የሶቭየት ኅብረት የግዛት ክልል እንደ ወጥ ሕጋዊነት ወይም የሕግ ልዕልና መስፈንገ ግሪጋገተኝ ነው።

የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩራተር በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንገታው የሚሾም ሲሆን የአገልግሎት ዘመኑ 5 ዓመት ነው። ጠቅ

ላይ ፕሮኪዩሬተሩ በተራው የኅብረት ሪፐብሊኮችን፣ የራስገዝ ሪፐብሊኮችን፣ የአስተዳደር ቀጣናዎችን (Territories) የክፍል ሀገሮችንና የራስገዝ ክፍል ሀገሮችን ፕሮኪዩሬተሮች ይሾግል። የራስ ገዝ ክልሎች (aicas) እና የአውራጃና የከተማ ክልል ፕሮኪዩሬተሮች የሚሾሙት በኅብረት ሪፐብሊኮች ፕሮኪዩሬተሮች ሲሆን ሹሙቱ በጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩ መጽደቅ አለበት።

በመላው ሶቭየት ኅብረት ውስጥ ያሉት የዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤቶች ከአንድ ግዕዝል ግለትም ከጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩ ጽ/ቤት ብቻ አመራር እንዲያገኙ መደረግ ዓቃብ ያነ ሕግ ከመንግሥት የአስተዳደር አካላትና ከአካባቢ የመንግሥት አካላት ነፃ ሆነው ተግባራቸውን እንዲያከናውኑ ያስችላቸዋል። የፕሮኪዩሬተሮች ነፃነት በአገሪቱ ማቸውና በተጠራነታቸው ብቻ የሚገለጽ ሳይሆን በአዲሱ ሶቭየት ኅብረት ሕግ መንግሥት ውስጥ ራሱን የቻለ አንቀጽ ሆኖ ወፍሯል። 112

የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተር ተጠሪነት ለብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው (ሱፕሪዎ ሶቭየት) ወይም፣ በሸንጎው የሰብሳቢ ወራት መካከል፣ ለሸንጎው የመንግሥት ምክር ቤት (ፕረዚዲየም) ነው። ፕረዚዲየም ይህንን ሥልጣን መሠረት በማድረግ በሶቭየት ኅብረት ውስጥ ሰላላው የሕጋዊነት ሁኔታና ሕጋዊነትን በይበልጥ ለማስጠናከር ለሰተወሰዱት እርምጃዎች የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ዓቃቤ ሕግ በየጊዜው የሚያቀርብለትን ሪፖርት በማዳመጥ የፕሮኪዩሬሲ ተግባሮች በሚገባ መከናወናቸውን ያረጋግጣል። 113

ከዚህ አጠቃላይ መግለጫ በኋላ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎችና በእነዚህ የትኩረት አቅጣጫዎች ኃላፊነቱን በሚገባ ለመውጣት የተቀየሱትን ስልቶች ጠቅለል ባለ ሁኔታ ለመመርመር መከራ ይደረጋል። የፕሮኪዩሬተሩ ሥልጣን በሕግ መንግሥቱ ውስጥ የተ

ገለጸው በጣም ጠቅለል ባለ ሁኔታ ነው። ለምሳሌ፣ በአዲሱ የሶቭየት ኅብረት ሕግ መንግሥት ውስጥ ለፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት አንድ ምዕራፍ የተሰጠ ሲሆን (ምዕራፍ 21) ይህ ምዕራፍ የያዘው አምስት አንቀጾችን ብቻ ነው። በዚህም ምክንያት የሕግ መንግሥቱ አንቀጽ 163 ሁለተኛ ዓረፍተ ነገር «የፕሮኪዩሬተሩ ጽ/ቤት አደረጃጀትና አሠራር የሶቭየት ኅብረትን የፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት በማስመልከት በሚወጣው ሕግ» በዝርዝር እንደሚወሰን ያመለክታል። የሶቭየት ኅብረት ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ (ሱፕሪዎ ሶቭየት) በ1979 የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት የሚመለከት ሕግ አውጥቶአል። ይህ ሕግ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት አካላት ተግባሮች፣ ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎችና የአሠራር መርሆዎች የሚገልጹ ድንጋጌዎች የያዘ ነው።

የሶቭየት ኅብረት የፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎች የሚከተሉት ናቸው።

1. ሚኒስቴሮች፣ የመንግሥት ኮሚቴዎች መ/ቤቶች፣ ኢንተርፕራይዞች (የልማት ድርጅቶች)፣ ተቋሞች፣ የአካባቢ ሸንጎዎች ሥራ አስፈጻሚና የአስተዳደር አካላት፣ የኅብረት እርሻዎች፣ የኅብረት ሥራ ማገበራትና ሌሎች ማገበራዊ ድርጅቶች፣ ባለሥልጣኖች እና ዜጎች ሕጎችን ማከበራቸውን መቆጣጠር (ጠቅላላ ቁጥጥር)፤
2. መርማሪ አካላት ሕጎችን ማከበራቸውን መቆጣጠር፤
3. ፍርድ ቤቶች የላኝነት ሥራቸውን በሕግ መሠረት ማከናወናቸውን መቆጣጠር፤
4. እሥር ቤቶችን፣ ማረፊያ ቤቶችን፣ የቅጣቶች አፈጻጸምን፣ እና የአስገዳጅነት ጠባይ ያላቸውንና በፍርድ ቤቶች የተወሰኑ እርምጃዎች በሚመለከት ሕጎች መከበራቸውን መቆጣጠር፤

5. የሶሻሊስት ንብረት ጥበቃን የሚመለከቱ ሕጎች እንዳይጣሱ መከላከል፤

6. ወንጀሎችንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን መዋጋት (መታገል)፤ የወንጀል ምርመራን ማከራደ፤ የወንጀል ድርጊት በፈመጸሙ ሰዎች ላይ ክስ መመሥረትና ወንጀለኞች ከተጠያቂነት አለማምለጣቸውን ማረጋገጥ፤

7. ከሌሎች መንግሥታዊ አካላት ጋር በመተባበር ወንጀልንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን ለማስወገድ መወሰድ ያለባቸውን እርምጃዎች መቀየስ፤

8. ወንጀልንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን የሚዋጉ ሕግ አስከባሪ አካላትን ማስተባበር፤

9. በሕግ ማሻሻልና ሕግን በሚመለከት የፕሮፓጋንዳ ሥራ መሳተፍ።

በተለይ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት የቁጥጥር ተግባሮች ከዚህ ቀጥሎ በአጭሩ ለመጠቀስ መከራ ይደረጋል።

3.4.3.1 ጠቅላላ ቁጥጥር።

ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩና ከርሱ በታች ያሉት ሌሎች ፕሮኪዩሬተሮች በሕጉ የተመለከቱት ተቋሞችና ግለሰቦች ሕጎችን ማክበራቸውን ይቆጣጠራሉ። በዚህም መሠረት ተጠቃሾቹ አካላት የሚያወጡአቸው የሕግ ባሕርያት ያሉአቸው መመሪያዎችና ማስታወቂያዎች ከሕገ መንግሥቱ፣ ከብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ሕጎች፣ ከመንግሥት ምክር ቤቱ ደንጋጌዎች እና ከሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንቦች ጋር የማይጣራሉ መሆናቸውን ማረጋገጥ አለባቸው። ፕሮኪዩሬተሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤትን እንደማይቆጣጠሩ ከዚህ አነጋገር ለመረዳት ይቻላል። ይህም የሆነበት ምክንያት የሚኒስትሮች ምክር ቤት በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉውና በሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ቁጥጥር ሥር ስለሆነ ነው። በተ

ጨማሪም ፕሮኪዩሬተሮች የአካባቢ የሕዝባዊ ውክልና አካላትን (ሥልጣን አካላትን) አይቆጣጠሩም። እነዚህን አካላት የሚቆጣጠሩአቸው የበላዮቻቸው የሆኑት የሥልጣን አካላት ናቸው። ፕሮኪዩሬተሮች በተመሳሳይ ሁኔታ ማክበራዊ ድርጅቶች (ሕዝባዊ ድርጅቶች) የሚያወጡአቸው ደንቦችና መመሪያዎች ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት የበላይ ሕጎች፣ ደንጋጌዎችና ደንቦች ጋር መጣጣማቸውን ያረጋግጣሉ። ዜጎችና ባለሥልጣናት በሚያከናውኑት የዕለት ተዕለት ሥራ ሳቢያ ሕገ ወጥ ድርጊቶችን አለመፈጸማቸውንም ይቆጣጠራሉ። በተለይ የዜጎችንና የባለሥልጣናትን ሕገ ወጥ ድርጊት የመቆጣጠር ኃላፊነት በጣም ሰፊ ስለሆነ ፕሮኪዩሬተሮች ይህንን ኃላፊነት ቀልጣፋና ኢኮኖሚያዊ በሆነ መንገድ ስለሚወጡበት የሥራ ቅንጅት የማያቋርጥ ጥናትና ግምገማ ማካሄድና ከየጊዜው ተጨባጭ ሁኔታ ጋር የተዛመደ ዝርዝር መመሪያ ማውጣት እጅግ አስፈላጊ ይሆናል።

ፕሮኪዩሬተሮች አሠራሮች እንዲታረሙና ለሕግ ማውጣት ምክንያት የሆኑ ሁኔታዎች እንዲወገዱ መቃወሚያና ማሳሰቢያ በማቅረብ ዘዴዎች ይጠቀማሉ። የመቃወሚያና የማሳሰቢያ አቀራረብና አፈጻጸም የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት ሥልጣንና ተግባራት በሚመለከተው ሕግና ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሮች በሚያወጡቸው መመሪያዎች ይወሰናሉ። ዝርዝር ውስጥ መግባት ሳያስፈልግ ባጠቃላይ መቃወሚያ የሚቀርበው ከሕግ ጋር የማይጣጣመውን ድርጊት ለፈጸመው አካል ወይም ለበላዩ ሲሆን ማሳሰቢያ የሚቀርበው የሕግ መጣስን ለማስወገድ ሥልጣን ለተሰጠው አካል ይሆናል። ፕሮኪዩሬተሮች ጠቅላላ ቁጥጥር በሚያደርጉበት ወቅት የወንጀል ወይም የደንብ መተላለፍ ድርጊት ወይም የዲስፕሊን ጉድለት መፈጸሙን ካረጋገጡ እንደሁኔታው የወንጀል ክስ እንዲመሠረት ወይም ጉዳዩ በዲስፕሊን ሥነ ሥርዓት እንዲታይ ይወስናሉ።

3.4.3.2 መርግሪ አካላትን ስለመቆጣጠር

ፕሮኪዩሬተሮች እንደየሥልጣናቸው ከሌላ መርግሪ አካላት ተግባርቻቸውን በሕጉ መሠረት ማከናወናቸውን ይቆጣጠራሉ። የዚህም የቁጥጥር ሥልጣን ዋና ዋና ዓላማዎች ማናቸውም የወንጀል ድርጊት ባይገለጥ እንዳይቀርና ማንኛውም የወንጀል ድርጊት የፈጸመ ሰው ከተጠያቂነት እንዳይደን ግድረግ፣ ዜጎችን በጥርጣራ በቁጥጥር ሥር ማዋል በሕግ በግልጽ በተደነገገው መሠረት ብቻ መሆኑን ማረጋገጥ፣ ማንኛውም ዜጋ አለፕሮኪዩሬተር ወይም አስፍርድ ቤት ትዕዛዝ አለመታሠሩን ማረጋገጥ ናቸው።

ፕሮኪዩሬተሮች ይህንኑ ዓላማ በመከተል ለመርግሪ አካላት መመሪያ ለመስጠትና የመርግሪ አካላት ሕገ ወጥ ድርጊቶችን ለመሠረዝ ይችላሉ። ፕሮኪዩሬተሮች በወንጀል ምርመራ ተግባር የመሳተፍ ወይም ምርመራውን ራሳቸው በተጥታ የጥከሄድ ሥልጣን አላቸው። በተጨማሪም ፕሮኪዩሬተሮች ማናቸውንም ምርመራ ከአንድ መርግሪ አካል ወደሌላ ለማጣወር፣ ኃላፊነቱን በሚገባ ያልተወጣውን ማናቸውንም መርግሪ ከመርግሪነት ለማስወገድ፣ ከሰለመድሥረት ወይም አልመሠርትም ለማለት፣ ከሰን ለማንሳት ወይም አግዶ ለማቆየት ይችላሉ።

3.4.3.3 የዳኝነት ሥራ በሕጉ መሠረት መከናወኑን መቆጣጠር

ዜጎች ፍትሕ እንዲያገኙ ከሶች በሥነ ሥርዓት ሕጎች መሠረት መስግታቸውን፣ የዳኝነት ሥራ ተልጣፋና ኢኮኖሚያዊ በሆነ አሠራር መከናወኑን፣ ሕጋዊ ፍርዶችና ውሳኔዎች መስጠታቸውን፣ ፍርዶች በሕጉ መሠረት በአፋጣኝ መፈጸማቸውን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። እነዚህን ዓላማዎች ከግብ ለማድረስ ፕሮኪዩሬተሮች በወንጀል ከሰ መንግሥትን ወክለው የመከራ

ከር፣ በሕግ በተወሰኑ ጉዳዮች በፍትሕ ብሔር ክርክር ውስጥ ጣልቃ ገብቶ የመከራከርና የጎበረተሰቡንና የዜጎችን ጥቅም ችና መብቶች የማስከበር፣ በወንጀል ድርጊት ጉዳት የደረሰባቸው ወገኖች ሁሉ እፋጣኝና ተመጣጣኝ ካሳ እንዲያገኙ አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን የመውሰድ (የፍትሕ ብሔሩን ከሰ ከወንጀሉ ከሰ ጋር አጣምሮ የማቅረብና የመከራከር ጭምር) ከፍተኛ ኃላፊነት አለባቸው።

ማንኛውም ፕሮኪዩሬተር የፍርድ ቤት ውሳኔዎች ሕጋዊ አለመሆናቸውን ካመነ ይግባኝና ተቃውሞ በማቅረብ ውሳኔዎቹን ለማሻር ጥረት እንዲያደርግ በሕግ ኃላፊነት ተጥሎበታል።

3.4.3.4 ማረፊያ ቤቶችን፣ እሥር ቤቶችን የትጣት አፈጻጸምንና በፍርድቤቶች የሚወሰኑ የአስገዳጅነት ጠባይ ያላቸውን እርምጃዎች በሚመለከት ቁጥጥር ግድረግ

ፕሮኪዩሬተሮች እንደየሥልጣን ከሌላቸው ከላይ በተጠቀሱት ተቋማት ውስጥ በሚጠበቁ ሰዎች ላይ ህጋዊ ያልሆኑ ድርጊቶች አለመፈጸማቸውን ያረጋግጣሉ። በተጨማሪም የሕክምና ጥንቃቄዎች፣ የትምህርት አሰጣጥና ነገነትን የሚያሳጡ ሌሎች እርምጃዎች በሕጉ ውስጥ በተደነገጉት ሁኔታዎችና ሥልጣኑ መሠረት መፈጸማቸውን መከታተልና መቆጣጠር አለባቸው። ሕጎች በሚጣሱበት ጊዜ ፕሮኪዩሬተሮቹ የሚያስተላልፉአቸውን ውሳኔዎችና የሚሰጡአቸውን አስተያየቶች ጉዳዩ የሚመለከታቸው ኃላፊዎች ቸግባራዊ የግድረግ ግዴታ አለባቸው።

ተ ፈ ጸ መ

81. See A. Kh. Makhnenko, *Op. Cit.*, pp. 391-402 and B. Topornin, *Op. cit.*, pp. 205-210.
82. A. Kh. Makhnenko, *ibid.*, p. 423.
83. See *Gazette of the USSR Supreme Soviet*, No. 27, 1980, Item 526, Art. 30 and 32 in *Legislative Acts of the USSR, Book Two*, Progress Publishers, Moscow (1982), pp. 23-48.
84. See A. Kh. Makhnenko, *op. cit.*, pp. 236-237 and B. Topornin, *op. cit.*, pp. 211-222.
85. See Constitutions of USSR (1936) as amended, China (1954), Poland (1952) as amended, Mongolia (1961), Democratic Republic of Korea (1948) as amended.
86. See, for example, Constitution of Hungary (1949) as amended Sections 6 and 7; and Constitution of Rumania (1965), Chapters 6 and 7.
87. See, for example, B. Topornin, *op. cit.*, pp. 213-214. See also Constitution of Rumania (1965), Art. 97.
88. *Ibid.*
89. See, for example, Constitution of the USSR, Art. 151.
90. See B. Topornin, (*op. cit.*) pp. 216-217 and Constitution of the USSR (1977), Art. 155.
91. Khil Sheinin, *Crime Prevention and Law*, Progress Publishers, Moscow pp. 32-34.
92. See, for example, Law of the USSR on the Supreme Court of the USSR, Art. 8, 11 and 12.
93. See for example, Constitution of the USSR (1977), Art. 176; Constitution of Bulgaria (1947) as amended, Art. 56.
94. See, for example, Constitution of the USSR (1977) Art. 160; and the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 13.
95. See, for example, Constitution of the USSR (1977), Art. 158; and the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 273.
96. *Ibid.* See also B. Topornin, *op. cit.*, p. 219.
97. See the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 48.
98. See the Code of Criminal Procedure of RSFSR (1960) as amended, Art. 46.
99. See the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 51.
100. Constitution of the USSR (1977), Art. 161.
101. See B. Topornin, *op. cit.*, pp. 220-221
102. *Ibid.*
103. *Ibid.*
104. *Ibid.*; p. 196.
105. See A. Kh. Makhnenko, *op. cit.*, pp. 243-245.
106. *Ibid.*; pp. 245-246.
107. L.S. Jawitch, *The General Theory of Law*, Progress publishers, Moscow (1981) p. 7.

108 በወንጀልኛ መትጓ ሕግ ሥነ ሥርዓት

ከቁጥር 40 እስከ 48 እና ከቁጥር

100—109 ያለውን ይመለከታል ።

109 የፍትሕ ብሔር ሕግ ሥነ ሥርዓት

ቁጥር 42ን ይመለከታል ።

110 የወንጀልኛ መትጓ ሕግ ቁጥር 27

ይመለከታል ።

111. Constitution of the USSR (1977)
Art. 164.

112. *Ibid.*, Art. 168.

113. See, Boris Topornin, *op. cit.*, p. 229.

በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልና ሕግ በኢትዮጵያ

— አንዳንድ ሐሳቦች ::

በመዝገቡ ምትክ

መግቢያ ::

የዚህን ጽሑፍ ርእስ ከገነቡት ቃላት መካከል «ሥልጣን» የተሰኘው የመጀመሪያው ቃል የላቀ ትኩረትን የሚጠይቅ በመሆኑ ምንነቱን በግልጽ ለመረዳት ከትርጉም መጀመር የሚበጅ ይሆናል። ከመዝገቡ—ቃላት ትርጉም ብንነግ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ «ችሎታ፣ መብት፣ ሹመት፣ ጌትነት» ብለውታል።

ሥልጣን ከሹመት ወይም ለኃላፊነት ከመመረጥ የሚመነጭ ኃይል ወይም ችሎታ ነው። በየደረጃው የተዋቀሩ የመንግሥት አካላት ሠራተኞችና ሹማምንት፣ የሕዝባዊ ድርጅቶች፣ የሙያና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ኃላፊዎች ሥልጣንና ኃላፊነት በመንግሥት ሕጎችና መመሪያዎች፣ በድርጅቶችና በማኅበራቱ መተዳደሪያ ደንቦች ይጠሰናሉ። ሥልጣን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፍትሐዊ ወይም አስተዳደራዊ ሊሆን ይችላል።

ሥልጣን በጎና አስከፊ ገጽታዎች አሉት። የሥልጣን በጎ ገጽታ የሚገለጸው የሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት መግለጫ የሆነውን ሕግ ተግባራዊ ለማድረጊያ፣ ማኅበራዊ እድገትን ለማፋጠኛ፣ የኅብረተሰብን ሰላምና ደኅንነት ለመጠበቂያና ለመሳሰሉት ጠቃሚና አስፈላጊ ተግባሮች ማስፈጸሚያውሎ ሲገኝ ነው። ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም ያላግባብ ሰውን ለመጎዳትና ቂምን ለመበቀል በሥልጣን መሥራት ዋናዎቹ የሥልጣን አስከፊ ገጽታዎች ናቸው። እንግዲህ የዚህ የኋለኛው አስነዋሪ ምግባር ባለቤቶች ናቸው በሥልጣን ያላግባብ ተገልግለዋል የሚባሉት።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል የመደብ ጎብረተሰብ የፈጠረው የመንግሥት ውሳኔ ቢሆንም በተግላ ባሕርዩ ሲታይ ከፊውዳ ሊዝም እነግሥና እድገት ጋር በጥብቅ የተቆራኘ ክስተት ሆኖ ይገኛል። «ምክንያቱም ይህ ሥርዓት (ፊውዳሊዝም) መለኮታዊ ሥልጣን የተሰጣቸው በሚመስላቸው ሐረግ መዝሙ፣ ዘር ቆጥረው መንበረ መንግሥት ላይ ለመቀመጥ መብት ባላቸው፣ በጥቂት መሣፍንትና መኳንንት አገዛዝ የሚያምን በመሆኑ የሕዝብ መብት፣ የባለሥልጣን ተጠያቂነት የሚለውን ጽንሰ ሐሳብ የማያውቅ፣ ቢያውቅም የማይዋጥሉት በመሆኑ ነው።»

በፊውዳሊዝም እነግሥ የግዕዝነት መንግሥት ቢርከራሲ ጨቅላ በመሆኑ ገና በሚገባ ስለአልተጠናከረ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሕገ የይዘትና የአፈጻጸም አድግስ ጠባብ ሆኖ ይታያል። ለምሳሌ በጥንታዊት ኢትዮጵያ ከጆጀ ዓመት በላይ ሲሠራበት የነበረው ፍትሐ ነገሥት በዓለ ግደው ሕይወት ውስጥ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን ሕገወጥ የሚያደርገው የነገሥታቱንና የዳኖችን ፡ አንዳንድ ተግባሮች ብቻ ነበር።

በፊውዳሊ ሥርዓት የእድገት ሂደት ላይ በተከሰተው ፍጹማዊ አገዛዝ ውስጥ በመዳበር ላይ የነበረው ቢርከራሲ ፡፡ የባዙ የመንግሥት አካሎችን መፈጠርና የሹማ ምንጭንና የሠራተኛውን ቁጥር በብዛት መጨመር አስከትሏል። ሹማምንቱ የተላበሱትን የተከበረ ሥልጣን ለመበዝበዝና

ለመጨቆኖ፣ የራሱን ወገን ለመጥቀሚያ፣ የተጠላን ወገን ደግሞ ለመገዳገል የሥርዓቱ ዓይነተኛ መለያ ሆኗል። የቢርከራሲ (ሹማምንቱ) ሥልጣን ጠላትን ያለ ምሕረት ለመቅወፊያ ወዳጅ ዘመድ ያለአንዳች ይሉኝታ ለመጥቀሚያ በመዋሉ ጎብረተሰቡ በተምሳሌት የወቅቱን ነባራዊ ሁኔታ ይገልጽባቸው የነበሩት ትውፊታዊ አባባሎች (ሥነ ቃላት) ሕያው ምስክሮች በመሆን ለዛሬው ትውልድ ሊተላለፉ በትተዋል። ከነዚህም መካከል የሚከተሉትን መጥቀስ ይቻላል፡—

- ከሹም አይጣሉም፣ ከግንብ አይታገሉም።
- ከባዕድ እየጉረሰክ ወደዘመድህ ዋጥ።
- ተጥዶ የማይፈላ፣ ተሾሞ የማይበላ።
- የበላ ዳኛ፣ የወጋ መጋኛ።
- አይቡ ዳኛ፣ ቅቢው መልከኛ።
- የሚያውቅህ ዳኛ ባያደላልህም አያደላብህም።
- ፍርድ ይገለበጣል እንጂ ጀርባዬ አይገለበጥም።
- ሲሾም ያልበላ ሲሻር ይቆጧል።

እነዚህ ትውፊታዊ አባባሎች ያልተጻፈውን የጥንቱን (የቆየውን) ጎብረተሰብ እስተሳብብ፣ እምነትና ነባራዊ ሁኔታ ለተተኪ ትውልዶች ያስተላልፋሉ። በዚህም መሠረት የባለሥልጣን ፡፡ ፍትሕ እንጂ ጠብ ነጂ ግዝነፍም የማይቻል መሆኑ፣ ከባዕድ ነጥቆ ዘመድን መጥቀም የሚጠበቅ መሆኑ፣ ከባለሥልጣን መተዋወቅ መበጀቱ፣ እድላዊ

* « ቢርከራሲ ከሰፊው ሕዝብ የራቀና ሰፊውን ሕዝብ በመጨቆን የሚገነ፣ ከሕዝብ ቁጥጥርና ተጠሪነት ውጭ ጥህን የነሹ መደቡንና የአጋርቹን ጥቅም የሚያረምድ በጠባብ ግንባራዊ መሠረት ላይ የተቀረረ ሲሆን፣ መዋቅሩ የሚመራው ከበላይ በሚመጡ ትዕዛዞች ብቻ ላይ ነው። ይህም ቢርከራሲያዊ አሠራር ከሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ አሠራር በተጻራሪነት የቆመ መሆኑን ያመለክታል። »

** በዚህ ጽሑፍ ውስጥ «ባለሥልጣን» የሚለው ቃል «ሹም» ለሚለው ብቻ ተለዋጭ ሆኖ የሚያገለግል አይደለም። ሥልጣን ያለውን ግንኙነትም የመንግሥት ሠራተኛ፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የጎበረት ሥራ ግንባር ተመራጭ፣ የጥበቃ ዳድ አባላትንም ያጠቃልላል።

ፍርድ ከሚሻር በቀር በፈራሻ ላይ ተጠያቂነትን አለማስከተሉ፣ በሹመት (ሕገወጥ) ግላዊ ጥቅም ማግኘት አስፈላጊ መሆኑ፣ በአጠቃላይ በሥልጣን መነገድ ኅብረተሰቡን የሚጎዳ በመሆኑ ቢነቅረውም ተገዶ የሚቀበለው (የተቀበለው) የአንድ ታሪካዊ ወቅት ክስተት መሆኑን ተውራታዊ አባባሎቹ ይጠቁማሉ።

ከዛሬ አንድ መቶ ዓመት በፊት በፊውዳላዊት ኢትዮጵያ «ዘመነ መሣፍንት» እየተባለ የሚታወቀው የታሪክ ምዕራፍ እከትሞ አዲሱ ቴዎድሮስ ሥልጣን እንደጨበጠ በአጭሩ የሥልጣን ዘመናቸው ካከናወኗቸው እያሌ ዓበይት ተግባሮች መካከል ሹማምንቶቻቸው የሚፈጽሙትን በሥልጣን ያላግባብ መገልገል በመዋጋት ረገድ ያደረጉት መከራ በዚህ አጋጣሚ ሳይጠቀስ መታለፍ የሌለበት ነው።

«ቴዎድሮስ ወዘልውጥ በመሆንና አልባሌ ልብስ በመልበስ በመንግሥቱ ውስጥ ያለውን የአስተዳደር መበላሸት መቆጣጠር፣ ጉበኞች ሹማምንቶቻቸውን መከታተልና ግጋለጥ ያዘወትሩ ነበር። በሕዝብ ችግር የጨከኑትን፣ ለግል ጥቅማቸው ሲሉ የመንግሥቱን ሥራ የሚበድሉትንና ኅብረተሰቡን ያጉላሉትን ሹማምንት ከሥልጣን ወንበራቸው ገልብጠዋል። አባ ታጠቅ ሥልጣን በጨበጠ በመጀመሪያዎቹ ዓመታት ውስጥ የጫሂጠባቂ (የሕዝብ ዕንባጠባቂ) ሹማቸው ጉበ መቀበሉን በማወቃቸውና ራሳቸውም ሲቀበሉ በማየታቸው በአደባባይ አጋልጠው ሽረውታል።... የጫሂጠባቂነቱ ነገም ሥራ ራሳቸው ይዘዋል።»⁴

በኋላም እዚያ ምኒልክና ጥቂት ባለሟሉቻቸው ብቻ ያከናውኑት የነበረውን የመንግሥት ሥራ በዘመናዊ መልክ ለማደራጀት በነበራቸው ፍላጎት በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ በ1900 ሚኒስትሮችን በመሾም

ሥልጣንና ተግባራቸውን በሕግ መሰነወሰጡ። ገና በ10 ዓመት የካቢኔው ጨቅላ ዘመን ውስጥ ሚኒስትሮች በሥልጣን መነገድ ጀመሩ። «መንግሥት ለሀገርና ለሕዝብ ጥቅም አስቦ ባቆመው ደንብ መሥራታቸውን ትተው ሥራውን (ሥልጣናቸውን) ለራሳቸው ጥቅም ማከናወኛና መከበሪያ አደረጉት፤ የቅም በደል ከፍ ያለ ነው፤ ይሻሩልን»⁵። በማለት የአዲስ አበባ ከተማ ሕዝብ በ1910 ጃንሚላሪ ላይ ከፍተኛ ሰላማዊ ሰልፍ እድርጎች ያሳለፈው ውሳኔ ንግሥቲቱንና አልጋ ወራሹን እጅግ ያስደነገጠ ርምጃ ነበር። ይህም ስምንት ሚኒስትሮች፣ በፈጸሙት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ከሥልጣን ተሸረው ከከተማ ወደ ገጠር እንዲጋዙ አስደርጓል።⁶ ይህ በሕዝባዊ እንቅስቃሴና ውሳኔ ምክንያት በሐያኛው ምዕተ ዓመት ቅድመ አብዮት እትዮጵያ ታሪክ ብዛት ያላቸው ከፍተኛ ባለሥልጣናት በፈጸሙት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ቅሬት በመንግሥት የተወሰነው የመጀመሪያውና የመጨረሻው ታላቅ ውሳኔ መሆኑ ነው።

በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን የሚመለከተውን ሕግ ብንቃኝ ሕጉ የራሱ የሆነ ታሪካዊ እድገት እንዳለው መገንዘብ ይቻላል። የፍትሕ ነገሥትን የወንጀል ክፍል⁷ የተካው የ1923 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገልን የሚመለከቱ ሦስት አንቀጾችን፣ በመያዝ ወጥቷል። ይህም ከፍትሕ ነገሥቱ ድንጋጌ ጋር ሲነፃፀር ወንጀሉን በግልጽ ያስቀመጠና በአፈጻጸሙም ማንኛውንም የመንግሥት ሠራተኛ የሚመለከት ሆኖ የተቀረጸ ነው። ከሐያ ስድስት ዓመት በኋላ የታወጀው የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በቀድሞው ሕግ በሦስት አንቀጾች ውስጥ የተገለጹትን ሐሳቦች በአንድ አንቀጽ⁸ እንዲካተት አድርጓል።

* በወቅቱ የነበሩት ሚኒስትሮች አሥራ ሁለት ስለነበሩ እነዚህም ከሚኒስትሮቹ መካከል ሁለት—ሦስተኛው መሆናቸው ነው።

ከላይ እንደተገለጸው በሥልጣን ያላገባብ ባመጣልገል የጻፉትና የአስተዳደር በደል ግድረስ፡ ሰብአዊ መብቶችን መድረር፣ ፍትሕን ግዛባትና ግላዊ ጥቅምን ግላዊና በፊውዶ ቡርሃው ሥርዓት ሥር ሰደው በሕዝቡ ላይ ከባድ ሥቃይ ካደረሱትና የ1965 ቲን ሕዝባዊ አብዮት ከወሰዱት ምክንያቶች መካከል የሚጠቀሱ ናቸው። በ1967 መግቢያ ላይ በታወጀው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ውስጥ የተደነገገው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ቅጣት ከተደገፈው ቢያንስ በሁለት እጅ በመጨመር እንዲከበድ የተደረገውም የሕዝቡን የፍትሕ ስሜት ሲያቆስል ለቆየው ለዚህ አደገኛና አሳሳቢ ወንጀል ተገቢና ሚዛናዊ ቅጣት መመደብ አስፈላጊ በመሆኑ ነው። ለዚህ አባባል ትክክለኛነት የአዋጁ መግቢያ በዋቢነት ቢጠቀስ « በ1949 በወጣው ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ውስጥ በነበረው የአስተዳደርና የአመራር ፍልስፍና መሠረት ለአንዳንድ ከባድ ወንጀሎች የተወሰኑት ቅጣቶች ቀላል እንዲሆኑ በመደረጉ ወንጀሎች እንዲሰፋቱ ምክንያት (ከመሆኑም በተር) በቅርቡ የሆነው የፖለቲካ እንቅስቃሴ የተፈጠረው በነዚህ ወንጀሎች ምክንያት» ነው ይላል። ይህ ሕግ የዚህችን ዲሞክራሲያዊ መብቶች ለሚረገጠው ባለሥልጣናት ሁሉ እንደቀድሞው በቀላሉ የማይታለፉ መሆናቸውን ደጋግመው እንዲያስቡበት የሚያስጠነቅቅ ነው።

በ1973 መጨረሻ ተሻሽሎ የወጣው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን በሚመለከት ከ1967ቱ ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ (እንደተሻሻለ) የሚለይበት ነጥብ አለው። ይኸውም የኋለ

ኛው ሕግ የመንግሥት ሠራተኞችን ብቻ የሚመለከት ሳይሆን በ1967 ይታወቁ ያልነበሩትን በኋላ ግን አብዮቱ ወልደኛው ሕዝባዊ ሥልጣን የያዙትን የሕዝባዊ ድርጅቶችና የገብረት ሥራ ማህበራትን ተመራጮች እንዲሁም የጥበቃ ጓዶችን * 10 ጭምር እንዲሸፍን ተደርጎ መደንገጉ ነው።

ሕዝባዊ አብዮታችን የግፍረስና የመገንባት ሚናውን በመጫወት ረገድ እስካሁን ድረስ አኩሪ ተግባሮችን ያከናወነ ቢሆንም ከወደቀው የፊውዶ ቡርሃ ሥርዓት የተላለፉትን በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የመሳሰሉ ሕገወጥነቶች ለማስወገድ በየመስኩ ብዙ ትግል የሚጠይቅ ሥራ ገና ይቀራል። አንዳንድ መረጃዎች እንደሚያመለክቱት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል አሁንም ከፍተኛ ደረጃ አለው። ከ1974 እስከ 1975 መጨረሻ ድረስ ለልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከተረቡት ጉዳዮች ውስጥ በብዛት ከእምነት ማጉደል ቀጥሎ በሁለተኛ ደረጃ * * ላይ የሚገኝ ወንጀል ነው። የሠርቶ አደሩ የቁጥጥር ኮሚቴ ሥራ ከጀመረበት ከጥቅምት 1975 እስከ ታኅሣሥ 1977 ከቀረቡለት 14,955 ጥቆማዎች መካከል 8916 ያህሉ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልንና የአስተዳደር በደልን የሚመለከቱ በመሆናቸው ወንጀሉ የመጀመሪያውን ደረጃ ይዟል። 11 ልዩ ፍርድ ቤት ከቀረቡት ጉዳዮችም መካከል በከፍተኛነቱ ሦስተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል።

ይህ ሁኔታ የሚያስጨብጠን ቁምነገር አለ። በአንድ በኩል ወንጀሉ አሳሳቢና ከፍተኛ ትኩረት የሚሻ መሆኑን፣ በሌላ በኩል ደግሞ በአጠቃላይ በመንግሥትና በሕዝብ በተለይም በመንግሥት ሠራተኞችና ሹማ

* አብዛኛውን ጊዜ የጥበቃ ጓድ አባሎች የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ቢሆኑም ሕጉ ለይቶ በግደውጥ «የጥበቃ ጓድ አባሎች» በማለት በግልጽ አስቀምጧቸዋል።

* * በዚህ ጊዜ ውስጥ ለልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከ2800 በላይ እምነት ማጉደልን፣ ከ500 በላይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ የምርመራ መዛገቦች ተርበው ተወስነዋል።

ያንት፡ በሕዝባዊ ድርጅቶች፡ በጥበረት ሥራና በሙያ ግንባራት ተመራጮችና በጎ ብረተሰቡ መካከል ሊኖር የሚገባውን መተግመንና የዓላማ እንድንት የሚበረበር አይገኝ እንከን መሆኑን ያስገነዝባል። ይህ በሕዝባዊ አብዮታችን የጨነገረው የፊውዶ ቡርሃኑ በርከራሲ አንዱ መለያ የነበረው ግንባራዊ ጠንቅ በሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ አስተዳደርም ሠርን እንዳይገባ ጎብረተሰቡ እንዲዋጋው ለማዘጋጀት በመጠኑም ቢሆን ይረዳ ዘንድ ይህ ጽሑፍ በአጠቃላይ የወንጀሉን ባሕርይ፣ ወንጀሉን የሚከለክለውን ሕግ ያንነትና አፈጻጸም እስካሁን በተገኘው ልምድ ላይ በመመርኮዝ የማሳወቅ ተልዕኮ ይኖረዋል። ጽሑፉ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን ስለሚያቋቋሙ ክፍሎች፣ ወንጀሉን ሊፈጽሙ ስለሚችሉት ሰዎች ግንኙት፣ ወንጀሉ ከሌሎች መሰል ወንጀሎች ጋር ስላለው ግንኙነትና ስለሚያስከትለው ቅጣት፣ የወንጀሉን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን ስላላቸው ፍርቢቶችና በመጨረሻም ስለወንጀሉ መንስዔዎችና ወንጀሉን ለመከላከል ስለሚረዱ አንዳንድ ነጥቦች ባጠቃላይ ይተነትናል።

1. ወንጀሉ።

ማናቸውም ድርጊት በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 23 በግልጽ እንደተመለከተው፡—

1. በሕግ እንዳይደረግ ካልተከለከለ ወይም እንዳይደረግ ካልታዘዘ፤

2. እንደነገሩ ሁኔታ ሕጉ በማወቅ ወይም በቸልተኛነት ካልተጣሰ፤ እና

3. የተከለከለው ድርጊት ወይም አልድርጊት ካልተፈጸመ፤ በቀር ወንጀል ተፈጽሟል ማለት አይቻልም። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ተፈጽሟል ለማለትም ከላይ የተጠቀሱት ሦስት ሁኔታዎች ሳይነጣጠሉ ተጣምረው መገኘት ይኖርባቸዋል። ከሦስቱ ሁኔታዎች መካከል የአንዱ

እንኳን አለመግለጽ የሚያረጋግጠው የወንጀሉን አለመፈጸም ነው። እነዚህ ሦስት ሁኔታዎች ከዚህ በመቀጠል በየተራ ይገለጻሉ።

1.1 ድርጊቱን ወይም አልድርጊቱን ስለከለከለው ሕግ፡—

ቀደም ሲል እንደተገለጸው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ቅጣትን የሚያስከትል ጥፋት (ወንጀል) መሆኑን ያወጀ ሕግ በኢትዮጵያ በተለያዩ ወቅቶች ወጥቷል። ለዚህ ጽሑፍ አግባብ ያለውን አሁን ጸንቶ የሚሠራበትን የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግን አንቀጽ እዚህ ላይ ብንጠቅስ እንደሚከተለው ይነበባል።

«ቀ. 23 በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

1. ማንም የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የጎብረት ሥራ ግንባራ ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል፣ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለእራሱ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ. የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ማዕርግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠራበት እንደሆነ፤

ለ. የመንግሥትን ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጎዳ አኳኋን በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ. በሥልጣን ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለት ንፍ መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተዛወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወሰደ የሠራበት እንደሆነ፤ ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚያርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2. ይህ አድራጎቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንቃይ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ጊዜ እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጮ ይቀጣል ። » 12

ስለዚህ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል በሕግ የተከለከለ ድርጊት ነው ።

1.2. የኅሊና ሁኔታ 1

የወንጀልን ሥራ ያቋቁማሉ ተብለው ከተጠቀሱት ሶስት ሁኔታዎች መካከል አንዱ ሕግ የከለከለውን ተግባር ያደረገውን ወይም ያሳደረገውን ግለሰብ የኅሊና ሁኔታ የሚመለከት ነው ። ይህም በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 57 ላይ ተደንግጓል ። በዚህም መሠረት ማንም ሰው በሥራው አላፈረ ሊሆን የሚገባውና የሚቀጣው እውቅ (ፈልጎ) ወይም በቸልተኝነት ሕግ የከለከለውን በመተላለፍ ወንጀል የሠራ እንደሆነ ብቻ ነው ። በሌላ አነጋገር የወንጀል አድራጊው የኅሊና ሁኔታ ከሁለት አንዱ (ማለትም እውቅና ፈልጎ ወይም በቸልተኝነት ግጥፋት) ካልሆነ በቀር ከሕግ ቅጽ በላይ በሆነ ኃይል በድንገተኛ ወይም በአጋጣሚ አደጋ የተሠራ ወይም የደረሰ በወንጀል እያስጠይቅም ። 13

ማናቸውም ደንጋጌ የሚጠይቀው የኅሊና ሁኔታ የትኛው እንደሆነ ማወቅ አያስቸግርም ። ብዙ ጊዜ ራሳቸው ደንጋጌዎቹ ግልጽ ያደርጉታል ። በግልጽ ያልተመለከተ ደንጋጌ ካለ ጥን የኅሊና ሁኔታ እውቅና ፈልጎ ግጥፋት ነው ። ምክንያቱም በቸልተኝነት ግጥፋት ተጠያቂ ለመሆን ምንጊዜም ቢሆን በግልጽ በሕጉ ላይ ይኸው መጠቀስ ይኖርበታል ። 14

ተደም ሲል የተጠቀሰው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን የሚመለከተው አንቀጽ የአድራጊውን የኅሊና ሁኔታ በግልጽ በቸልተኝነት ግጥፋት እንዲሆን አላደረገም ። ይህ አንቀጽ የሚጠይቀው የኅሊና

ሊና ሁኔታ እውቅና ፈልጎ ግጥፋትን ነው ። እውቅ ግጥፋት ደግሞ ጥፋት መሆኑን ሊናው እየተረዳው በራሱ ፈቃድ የማይገባና የሚያስቀጣ ጥፋትን ፈጽሞ የዚሁኑ ውጤት ለማግኘት የሠራውን ሰው ብቻ ሳይሆን ፣ ሥራው በወንጀል ቅጣትን እንደሚያመጣ በት እየተረዳ የሆነው ይሁን ብሎ የሠራውን ሰው 15 ሁሉ የሚመለከት ነው ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በሚመለከት ማንኛውም ሰው ተጠያቂ የሚሆነው ተግባሩ ሕገወጥ መሆኑን ቢረዳም ከሚከተሉት ሶስት አማራጭ የኅሊና ሁኔታዎች መካከል ቢያንስ የአንዱን ውጤት ለማግኘት በማሰብ (በመፈለግ) የተከለከለውን ድርጊት ፈጽሞ ሲገኝ ነው ። እነዚህም ፡—

1. ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት ፣
2. ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማሰገኘት ወይም ፡—
3. በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ ግለብ ናቸው ።

1.2.1. ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት ግሰብ 1

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል አንቀጽ እንዳይደረግ የከለከለውን ያደረገ ወይም እንዲደረግ ያዘዘውን ያሳደረገ የመንግሥት ሠራተኛ ፣ የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል በወንጀሉ ከሚጠየቅባቸው ሁኔታዎች መካከል ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለማግኘት በማሰብ ተግባሩን መፈጸም አንዱ ነው ።

በመሠረቱ ከራሱ ከባለቤቱ በቀር የማንም ሰው የአእምሮ ሁኔታ (የወንጀል ሐሳብ ምን እንደሆነ) ማወቅ የሚያስቸግርበት ጊዜ ቢኖርም ፣ ከወንጀሉ መንስዔና ውጤት እንዲሁም ከአካባቢው ሁኔታዎች ጋር የወንጀል አድራጊውን ተዛምዶ በጥንቃቄ በማገናከብ ማስረዳት ግድ ይሆናል ።

ሕገ አውጭ ሊገኝ የታሰበውን ጥቅም ሕገወጥ መሆን እንዳለበት ደንግጓል። ይህም በሕጋዊ መንገድ ያልተገኘ ጥቅም ለማመልከት እንደሆነ መገመት ይቻላል። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን የሚያቋቁመውን ሕሊናዊ ሁኔታ ለማሟላት የግድ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም መገኘት የለበትም። ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ግሰቡ ብቻ በቂ ሊሆን ይችላል። ይህንን በማሰመልከት የተሰጠ አንድ ፍርድ «ጥቅም ለማግኘት ግባዱ ወይም ግሰቡ እንጂ ተፈላጊ ነቱ ግግኙ ብቻ አይደለም»¹⁶ ይላል።

እዚህ ላይ መልስ የሚሻ አንድ ጥያቄ ግንባት ተገቢ ይሆናል—ጥቅም ራሱ ምን ድነው? የሚል። በሕገ መንግሥት መሠረት ጥቅም ቁሳዊና መንፈሳዊ (ሕሊናዊ) ፍላጎት በማርካት ባሕርይ ሊገለጥ ይችላል። ከርከር የማይጋብዘው ቁሳዊ ጥቅም (ገንዘብ፣ ግናኛውም ንብረት) ነው። ሕገወጥ የሆነ ቁሳዊ ጥቅም ለራስ ለማግኘት በማሰብ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተፈጸመበት ጉዳይ መጥቀስ ይቻላል። በአንድ የመንግሥት ድርጅት በዕቃ ገዥነት የተመደበ ሠራተኛ የሚሠራበት ድርጅት ጨርቃ ጨርቅ የሚፈልግ አስመስሎ አለቆቹን አሳስቶ በማስፈረም ከመንግሥት አምራችና አከፋፋይ ድርጅቶች ጨርቃ ጨርቅ በራሱ (ወይም በሌላ ሰው) ገንዘብ በመግዛት እያወጣ በመጠቀሙ ተከሶ ልዩ ፍርድ ቤት ተርቧል። ግለሰቡ ጨርቃ ጨርቅን እንዲገዛ የተሰጠውን ሥልጣን ተጠቅሞ መንግሥት ያወጣውን ደንብና ሥርዓት እከብርና አስከብር ጨርቆችን መግዛት ወይም አስፈላጊ ካልሆነ ግዥው እንዲቀር ግድረግ ሲገባው ገንዘብ ከፍሎ ጨርቆቹን በማውጣት ራሱን ለመጥቀም ሲል የዕቃ ገዥ ሥልጣኑን መንግሥትን በሚጉዳ አኳኋን የሠራበት መሆኑን ፍርድ ቤቱ አረጋግጦ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጥፋተኛ¹⁷ ብሎታል።

የጥቅምን መንፈሳዊ ገጽታ የሚተነትን ፍርድም አለ። የአንድ ድርጅት የአስተዳደር

ድር ባለሥልጣን ሆኖ በሚሠራበት ጊዜ እንደገና ወጣት ሥራ አሊዝሻለሁ። ፎክሎር ትምህርት በማለት በድርጅቱ ውስጥ ካለው መኖሪያ ቤቱ ውስጥ አሰገብቶ ከብረንጽሕናዋን ደፍሯል ተብሎ ተከሶ በተረበ ተከላሽ ላይ የተሰጠው ፍርድ እንደሚያመለክተው።

«ጥቅም በዓይን ታይቶ በእጅ ተዳሶ የሚገኝ ተጨባጭ የሆነ በዓይነትና በጥረ ገንዘብ የሚገኝ ነገር ብቻ የሚመለከት ሳይሆን ስሜት ያረፈበትን፣ ፍላጎት የጸናበትንና ስሜትን ለማርካት አንድን ድርጊት መፈጸም የመንፈስ እርካታና የሳሊና ደስታን፣ የስሜትና ፍላጎትን እውን መሆን ስለሚያስከትል ለአድራጊው ጥቅም ነው። የመንፈስ ጥቅም ነው። በጋይል ወይም በብርቱ ዛቻ ቤትን አሰገድዶ የግብረ ሥጋ ግንኙነት መፈጸም ሆነ ከብረ ንጽሕናን መድፈር ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ለራስ ጊዜያዊ ደስታ ግሰብ (ነው) . . . ወንጀሉን ፈጽሟል የአንድ መሥሪያ ቤት ባለሥልጣን ከሆነና የወንጀሉ ድርጊት የተፈጸመበት ወገን ደግሞ በዚያው መሥሪያ ቤት ለመቀጠር ወንጀል ፈጽሟል በመሥሪያ ቤቱ ያለውን ሥልጣን አይታና ተገንዝባ ከሄደች፣ እሱም በዚህ መልክ እንደቀረበችው አውቆ የሥራ ግግኙን ፍላጎቷን በማጤን ሥራ ሊያስገባት የሚችለው ፍላጎቷን የፈጸመችለት መሆኑን በማስመልከት የመድፈር ድርጊት ከፈጸመ በኹመቱ ማዕረግ በመመካት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ይሆናል።»¹⁸

1.2.2 ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ግሰብ፤

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሁልጊዜም ለራስ ብቻ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት በማሰብ የሚፈጸም ወንጀል አለመሆኑ ይታወቃል። የተሰማቸውን ሕዝባዊና መንግሥታዊ ሥልጣን ለዘመድ ወዳጅ ሕገወጥ ጥቅም ለማስገኘት በማሰብ ያላገባብ የሚገለገሉበት ግለሰቦች እንዳሉም ዕውቅ ነው። ቀደም ሲል ለማመልከት እንደተሞከረው ለሌላ ሰው ለማስገኘት የታሰበው ሕገ

ወጥ ጥቅም እንደነገሩ ሁኔታ ቁሳዊም መን ራሳዊም ሊሆን ይችላል ።

ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ በማሰባሰብ ፣ ራስን በመጥቀም ወይም ሌላውን በመጥቀስ የሚከሰት ቢሆንም ይህ በግልጽ ድርጊት በሚፈጸምበት ጊዜ ወይም ከተፈጸመ በኋላ ካልታየ ሌላ ሰው ጥቅም አግኝቷል አላገኘም የሚለው የወንጀሉን መፈጸም ወይም አለመፈጸም ግልጽ ያደርገዋል ። እዚህ ላይ ሕገወጥን ጥቅም ያገኘው ሰብተኛ ወገን ጥቅሙን ለማግኘት ሕጋዊ መሠረት የሌለው መሆኑ በሚገባ መረጋገጥ ይኖርበታል ።¹⁹ ይህን የሚመለከቱ ብዙ ጉዳዮች ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበው ውሳኔ አግኝተዋል ።

አንድ የፕሮጀክት ሥራ አስኪያጅ ከፕሮጀክቱም ሆነ ከገንዘብ ሚኒስቴር የገንዘብ አወጣጥ ደንብ ውጭ ገንዘብ ለማውጣት ሥልጣንና የሥራ ድርሻ ሳይኖረው ለሌላ ሰው ብር 60,000.00 አውጥቶ በመስጠቱና ገንዘቡም ለግል ጥቅም በመዋሉ ስለተከሰሰ ፍርድ ቤቱ የመንግሥትን ጥቅም በሚጉዳ አኳኒን ገንዘቡን ለወሰደው ሌላ ሰው ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማሰባሰብ በማሰብ የፈጸመው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል መሆኑን በማረጋገጥ²⁰ የጥፋተኛነት ውሳኔ ሰጥቶበታል ።

በሌላ ጉዳይም የአንድ ወረዳ ረዳት አስተዳዳሪ ከሚስቱ ጋር ተመሳሳይ የንግድ ሥራ የሚሠራ አንድ ነጋዴ ዋጋ ቀንሶ ሸጧል በማለት ዕቃውን ወስዶ በማሸጥ ተከሰ ፍርድ ቤት ቀርቧል ። ጉዳዩን የሰማው ፍርድ ቤት «ይህ (የተከሳሹ አድራጉት) በከተማው ውስጥ ያሉትን ሌሎች ነጋዴዎች ፣ የራሱን ሚስትም ጭምር ጥቅም ለመጠበቅ ሲል ስለሆነ ፣ ተከሳሹ ድርጊቱን የፈጸመው አንዱን በመጥቀስ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማሰባሰብ አስቦ ነው»²¹ በማለት በፈጸመው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ተገቢ ቅጣት ወስኖበታል ።

1.2.5. በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ ማሰብ ፤

ግብረተሰብን ለማገልገል ዘተሰጠ ሥልጣን ሰውን መጥቀስ እጅግ አስነዋሪ ምግ

ባር መሆኑን የሚከድ ቀኖ አስተባባሪነት ያለው ሰው ሊኖር አይችልም ። ሰውን ያውጥቀው መጥቀስ የግብረተሰቡን የፍትሕ ጥያቄ የሚያደማ ሊሰብአዊ ድርጊት ነው ። ሰውን ለመጥቀስ ማሰብ እንደም የራሳችን ወይም የሌላ ሰውን የበቀልና የጥላቻ ስሜት ሰማርካት ፣ አሊያም ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው (ሳይኖር ይሄ ይሄ) ለማሰባሰብ ከመፈለግ የሚመነጭ ነው ። ንጀለኛ አዕምሮ መጥፎ ጥንሰስ ነው ።

በሥልጣን ያላግባብ በመገልገል በሆነ ሰበቅ ፣ በመንግሥት ፣ በሕዝባዊና በሌላ ድርጅቶች ፣ በግብረት ሥራና በሌላ ማንኛውም ስራት ውስጥ - - - ልዩ ልዩ ጥቅሞች ላይ ጉዳት ሊደርስ ይችላል ። ሲደርሱ ከሚችሉ የጉዳት ዓይነቶች መካከል የአካል ፣ የፈረድ ወት ፣ የግብረትና የሕሊና ጉዳቶችን መጠቀስ ይቻላል ። እነዚህ ዓይነቶች ወንጀልን ተፈጽመው ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበዋል ።

በአንድ ወረዳ ውስጥ የሚሠሩ የመንግሥት ሥራ ባለሥልጣኖችና የሕዝባዊ አገልግሎት ተመራጮች የአንደኛው ባለሥልጣን ራሱን አንሶላ በመሰረቱ ምክንያት ከሚታዩ በኋላ ዳም ሐያ አራት ሰዎችን ይዞው ከአንድ የፍርድ ቤት በላይ በማሰር ሲሰብአዊ በሆነ መንገድ ፍርድ ቤቱን ተብለው ተከሰዋል ። የፍርድ ቤቱ «የሌባ አሳሽና መንጥር ኮሚቴ በማዳከም በልዩ ሙያ የሚተዳደሩትን ግብረገብ ጠሩ እጅና አግራቸውን በማሰርና በማጠናቀቅ እጅና አግራቸው መካከል በነፃ ለማሰባሰብ ትና በመገልበጥ ሰብአዊ ያልሆነ ግጥም ድብደባ መፈጸማቸውና ማሰባሰባቸውን ዲሁም ሰዎችን አላግባብ ማሰባሰባቸው የተረጋገጠባቸው ስለሆነ» በፈጸመች በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ተገቢ ቅጣት ቀስባቸው አንቀጽ መሠረት በፍርድ ቤቱ ጥፋተኞች ተብለው ተቀጥተዋል ። የነዚህ ተከሳሾች ሕገወጥ ተግባር በሌሎች ሰዎች (ተበዳዮች) ላይ የአካል ጉዳት እድል ሲል ።

በግብረት ጥቅም ላይ ጉዳት ለማሰባሰብ በማሰብ የተሠራጩ ወንጀል አሳዳጊዎች ቀደም ቢል በተጠቀሰው ረዳት የወሰዱት

ተዳዳሪ ላይ የተሰጠው ፍርድ ተከላኹ«ዕ ቃው እንዳይሸጥ በማድረግም በግል ተበዳዩ ላይ የጥቅም ጉዳት ለማድረስ እስከ እንደሆነም በቀላሉ ይገመታል... ሕጋዊ ንግድ ፈቃድ አውጥቶ የሚነግደውን ግለሰብ ንብረት እንዲያውም ምንም ዓይነት ደረሰኛ ለባለቤቱ ሳይሰጥ ከሱቱ ወስዶ አሸንፏል ። ይህ እድራጉትም የግል ተበዳዩ ዕቃውን በወቅቱ ሽጦ እንዳይጠቀም በማድረግ ጉዳት አድርሶበታል» ²³ ብሏል ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ለያስከትል ስለሚችለው መንፈሳዊ ጉዳት ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ሌላ ፍርድ ላይ «ሴትን በኃይል ወይም በብርቱ ዛቻ መገናኘትም ሆነ ክብረ ንጽሕናዋን መድፈር ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ማግኘት... በሌላው ወገን ላይ የሕሊና ጉዳት ማድረስ ይሆናል» ²⁴ ተብሏል ። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ምክንያት በሕይወት ላይ ጉዳት በማድረስ ወንጀል ልዩ ፍርድ ቤት ክስ ቀርቦ ውሳኔ የሚጠበቅባቸው ጉዳዮችም ²⁵ አሉ ።

1.3 ሕገወጥ ድርጊት አልድርጊት (አሚሽን)

አንድን ድርጊት እንዳይደረግ የሚከለክል ወይም እንዳይረግ የሚያዝ የወንጀል ሕግ ቢኖርም ፣ ይህንም ሕግ የመጣስ ሐሳብ (ፍላጎት) መኖሩ ቢረጋገጥም ፣ ድርጊት ወይም አልድርጊት እስከሌለ ድረስ ወንጀል ተፈጽሟል ማለት አይቻልም ። ወንጀል ተፈጽሟል ለማለት ሕግ የከለከለው ድርጊት ወይም አልድርጊት የግድ መኖር አለበት ።

በሕግ የተከለከሉና የታዘዙ ድርጊቶች መደራጀቸውም ሆነ አለመደራጀቸው ሁልጊዜም በወንጀልነት ያስጠይቃሉ ማለትም አይደለም ። በሕግ የታዘዙ ወይም የተፈቀዱ ተግባሮች እንደወንጀል ተቆጥረው የሚያስቀጡ አይሆኑም ። ይህም የሕግን ወሰን ባለማለፍ የሕዝብ አገልግሎት ሥራ ወይም የመንግሥትንና የወታደርን ሥራ ተግባራዊ በማድረግ ረገድ የተፈጸሙ መሆናቸውን የሚጠይቅ ነው ። ²⁶ በሕግ ማስፈጸም ተግባር

ባር ላይ የተሰማሩ የመንግሥት ሠራተኞችና የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ለሌላ ለማንም ሰው ያልተሰጠ ሥልጣን ሲኖራቸው ይችላል ። በሕግ ሲታዘዝና ሲፈቀድ እስከማሰርና መግደል ድረስ የፍርድ አካላትና የፀጥታ አስከባሪዎች ሥልጣን ይኖራቸዋል ። በሕጉ መሠረት ዓቃቤ ሕግ በአንድ ወንጀለኛ ላይ የምትቅጣት እንዲወሰን በትቢጠይቅ ፣ ዳኛው የምትፍርድ ቢሰጥ፣ የወህኒ ቤት ሠራተኛ ፍርዱን ቢፈጽም በወንጀለኛው ላይ በደረሰው የሕይወት መጥፋት ጉዳይ በዋና ወንጀል አድራጊነትና በግብረ አባርነት ሊጠየቁ አይችሉም ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሕግ እንደሚያመለክተው የወንጀሉ የእድራጉት ክፍል ሊቋቋም የሚችለው የተከለከለን ድርጊት በማድረግ ወይም ባለማድረግ ነው ። ይህም ሊፈጸም የሚችለው ፤

1. የሥልጣን ችሎታን ከመጠን በማላለፍ፤
2. በሥልጣን ያላገባብ በመሥራት ፣ ወይም
3. ሥልጣኑ ያልሆነውን በመሥራት ነው።

1.3.1 የሥልጣን ችሎታን ከመጠን ማላለፍ

ማንም ሰው ቢሆን የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ መገልገል ወይም በሹመቱ ማዕርግ በመመካት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማላለፍ መሥራት የሚችለው በሁለት መንገድ ነው ። ይኸውም ማድረግ የማይገባውን በማድረግና ማድረግ የሚገባውን ባለማድረግ (በግድፈት) ነው ። ይህ ድንጋጌ በአንቀጽ የመጀመሪያው ክፍል ላይ ተመልክቷል ። ይህንን የሚመለከቱ ፍርድ ቤት ቀርበው ውሳኔ ያገኙ አያሌ ጉዳዮች አሉ ።

በአንድ ጉዳይ ላይ ሥልጣንን ከመጠን አሳልፎ መሥራት ማለት ምን ማለት እንበደሆን ልዩ ፍርድ ቤት ሲገልጽ «ሥልጣን ከመጠን አሳልፎ መሥራት በሕግ ተወስኖ ከተሰጠው የሥልጣን ክልል ውጭ የሆነ ድርጊትን መፈጸም ማለት ነው ። በሕግ ተከለከለው ከተሰጠ የሥልጣን ክልል ሳይወጡ

በድርጊቱ እረጃጃ ረገድ ሕገን መጣስ ሥልጣንን ከመጣን አላልፎ መሥራት ሳይሆን በተሰጠው ሥልጣን ሕጋዊ ባልሆነ መንገድ መሥራትን የሚያመለክት ነው። በገላ = 27

በሹመት ግዕርግ በመመካት ሥልጣንን ከመጠን በላይ አላልፎ መሥራትን በሚመለከት በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ሌላ ጉዳይ አለ። እንደ የወረዳ አስተዳዳሪ በአንድ ገለበጥ ትርጉም በመግባት ከግለሰቡ ዘንድ ከተገኘው ሁለት ኩንታል እህልውስጥ የማይቻለውን አንድ ኩንታል እህል ተሸክሞ እንዲወሰድ ከግዝዙም በተር በጥሬ በመምታቱ፣ የገለበጡን ሚስትና በሌላ ጊዜ ሁኔታውን ለመጠየቅ የመጡትን የሚስቱን አባት ያላገባብ በማለት ተከሷል። ፍርድ ቤቱ አንድ ኩንታል እህል ለማንሳትና ለመሸከም አትሙ የማይፈትድለት ሊሆን ይችላል ተብሎ መገመት በላለበትና በገሃ እህሉም ራሱ ተሸክሞ ግውጣት ጥራልን የሚነካና ደምን የሚያረፋ በመሆኑ የተከሳሹ ትዕዛዝና ውሳኔ ተገቢ አልነበረም፣ ተከሳሹ ተገቢ ያልሆነ ትዕዛዝ ሰጥቶ ሲያበቃ ባለመፈጸሙ የገላ ተበዳዩን በጥሬ መምታቱም በሥልጣኑ ተመክቶ የፈጸመው እብሪት የተመላበት ድርጊት ነው በማለት ተከሳሹ በሥልጣን ያላገባብ በመገልገል ወንጀል ጥፋተኛ ተብሎ ተቀጥቷል። 28

ከዚህ በላይ የተገለጹት ጉዳዮች ሕገ እንዳይደረግ የከለከለውን በመተላለፍ የሥልጣን ችሎታን ከመጠን በማሳለፍና በሹመት ግዕርግ በመመካት የተሠሩ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ተግባርችን የሚያመለክቷናቸው የተመደበበትን የሥራ ኃላፊነት ባለመወጣት (በገድፈት) የሚፈጸም ወንጀል አለ።

አንድ ጉዳይ እንደሚያመለክተው የጭነት ግመላለሻ ድርጅት ትርጉሜና ኃላፊ ሆኖ በሚሠራበት ወቅት ከአንድ የጭነት መኪና ባለቤት ጋር በሥራ ምክንያት በተፈጠረው አለመግባባት ሽግግሮች ተሰይመው የግራ ቀኙን ትሬታዎች ካዳመጡ

በኋላ ሽግግሮቹ ውሳኔ እስተላለፉ ውጭ ኒውም «(ተከሳሹ) በመመሪያው መሠረት እንዲያሠራው፣ (ባለመኪናውም) መመሪያውን ጠብቆ ሾፈርቼ እየተረቡ በሰምራቱ ቅደም ተከተል እንዲሠሩ ሊያደርግ... አንዱ ሌላውን ሲጉዳ አሉባልታዎች ሲነሳ ቢገኝ በሽግግሮች ፊት ተርቦ ብር 500 ሊከፍል በዚህ ወሰንን አፈራርመናል» ይህም በመነሳት ፍርድ ቤት በፍርድ ሐተታው ላይ እንዳሰረጀው ተከሳሹ፤

መንግሥት በሰጠው ኃላፊነት መሠረት የመሥሪያ ቤቱን ደንብና መመሪያ ለማክበርና ለማስከበር ያለበትን ኃላፊነት ዘንግቶ የሥራ ኃላፊነቱን ለሌሎች (ሰጥቷል)፣ በዚህ ስምምነት መሠረት (ባለመኪናው) መመሪያውን በትክክል አክብሮ መሥራት አለመሥራቱን የሚቆጣጠረውና በመጨረሻም የሚጻገው ተከሳሹና የሚያገለግል በት መሥሪያ ቤት ሳይሆን የውጭ አካል የሆነ ሌላ የሽግግርና ጉባኤ ነው... በሌላ አነጋገር (የተከሳሹ) ጥና መሥሪያ ቤት የግያውቀው የባለመኪናውንና (የተከሳሹን) የሥራ ግንኙነት የሚቆጣጠር ሌላ ባለሥልጣን ተቋቁሟል ማለት ነው... ተከሳሹ በመመሪያው መሠረት መቆጣጠር፣ መመሪያውን በትክክል ማስፈጸም ሲገባው ይህን ኃላፊነቱን ለሌላ አላልፎ ሰጥቷል። በዚህም ተግባር በዚህ አንቀጽ ትርጉም መሠረት ግድፈት ፈጽሞ ተገኝቷል። 29

በማለት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ጥፋት ተቀጥቷል።

1.3.2. በሥልጣን ያላገባብ መሥራት፤

የመንግሥትን ወይም የሕዝብን ሁለንታዊ ጥቅም ለማራመድ እንዲያስችላቸው አንዳንድ የመንግሥት ሠራተኞች፣ የሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ግንብ ራት ተመራጮችና የጥበቃ ጓድ አባሎች የተሰጣቸውን ሥልጣን በተገላበጠሽ የመንግሥትን ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ አኳኋን የሚገለገሉበት ጊዜ አለ። ብዙ ጊዜ ይህ የሚሆነው በተለይ የመንግሥት ወይም የሕዝብን ጥቅም ለመጉዳት በማሰብ ሳይ

ሆን ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ ከሚፈጸም በሥልጣን ያላገባብ መሥራት የሚደርስ ውጤት ነው ። በመሆኑም ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ተብሎ በሥልጣን ያላገባብ መሥራት በመንግሥት ወይም በሕዝብ ጥቅም ላይ ጉዳት ማድረስን ሊያስከትል ይችላል ።

አንድ የፖሊስ መኰንን በቦሌ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ የአየር ትራንስፖርት ፖሊስ አህዝብ ሆኖ በሚሠራበት ጊዜ ወደ ውጭ ሀገር ለምትሄድ አንዲት ሴት ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማስገኘት በማሰብ ለሥራ ጉዳይ እንግዳ ሳሎን የመግባት ሥልጣኑን ተጠቅሞ ለመንገደኛዋ ኮሌላ ግለሰብ የተላከላትን አንድ ሺህ የአሜሪካ ዶላር በመቀበል ሳሎት ውስጥ ተቀምጦ ስትጠባ በቅ የነበረችው በዚህች ሴት ጽንጣ ውስጥ በማስቀመጡ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ተከታይ ተከላኮ በሥራው ምክንያት የተሰጠውን ሥልጣንና ኃላፊነት በማለፍ የመንግሥትን ጥቅም በሚጉዳ አህጉን ከመንገደኞች ጽንጣ ላይ የአሜሪካ ዶላር 1000 አላገባብ ካገር በማለወጣት ለሌላ ሰው ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማስገኘት መሞከሩ በመረጋገጡ ጥፋተኛ ተብሎ የሶስት ዓመት ጽኑ ከሥራት ተቀብሏል ።³⁰

ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ሌላ ጉዳይም ፍርድ ቤት «ተከላኮ . . . ጨርቆችን እንዲገዛ የተሰጠውን ሥልጣን ተጠቅሞ መንግሥት ያወጣውን ያንብድ ሥርዓት አክብሮት አሰከብሮ ጨርቆችን መግዛት ሲገባው . . . ገንዘብ ከፍሎ ጨርቆችን ማውጣቱ ራሱን ለመጥቀም ሲል የዕቃ ገዥ ሥልጣኑን መንግሥትን በሚጉዳ አህጉን የተጠቀመበት» መሆኑ ተረጋግጧል ብሏል ።³¹

1.3.3 ሥልጣን ያልሆነውን መሥራት ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል አንቀጽ ሕጉ የሚመለከተውን ማንኛውንም ሰው እንዳያደርግ የሚከለክለው በሥልጣን ያል

ተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ሠራ ሊባል የሚችለው ሕጉ በግልጽ እንዳመለከተው በተለይ ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜ ማለትም ከሥራ ከታገደ ፣ ከተዛወረ ፣ ከተሻረነ ሥልጣኑን ከተወሰደ በኋላ ሠርቶ የተገኘ እንደሆነ ነው ። በአጠቃላይ ቀድሞውንም ቢሆን ሥልጣን ያልነበረውን ወይም በአንድ ወቅት ተላብሶት የነበረውን የሥልጣን ካባ በልዩ ልዩ ምክንያት በማውለቱ ሥልጣን አልባ ሆኖ እያለ ሥልጣን ያለው መስሎ አንድን ድርጊት የፈጸመን ሰው የሚመለከት ነው ።

በአንድ ጉዳይ ላይ ተከላኮ የአንድ የኅብረት ሥራ ማኅበር ጸሐፊ ሆኖ ሲሠራ ቅደቀ ከሥልጣን ሲወርድ በኃላፊነት ተረክቦ ይሠራበት የነበረውን ማገተም አላስረከበም ነበር ። ከሥልጣን ከወረደ በኋላ ከአንድ ግለሰብ አሥር ብር ተቀብሎ በማገተሙ በመጠቀም ማስረጃ ሰጥቷል ። ተከላኮ ይህን ድርጊት የፈጸመው ከሥልጣን ከወረደ በኋላ በመሆኑና ማስረጃ የተሰጠውም ሰው ተከላኮ ቀድሞ ሥልጣን እንደነበረው ያውቅ የነበረ በመሆኑ ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት በማሰብ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል እንዲከሰስ ተወስኗል ።³²

2. ወንጀሉን የሚፈጽሙት ሰዎች ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሰው እንደሚያመለክተው በማንኛውም ሰው ሊፈጸም የሚችል ወንጀል አይደለም ። ደረጃው አነሰም በዛ ወንጀሉን ሊፈጽም የሚችለው ሰው ሥልጣን ያለው ወይም የነበረው መሆን አለበት ። በቅድመ አብዮት ኢትዮጵያ ሥልጣን በመንግሥትና አካላት እጅ ብቻ እንደነበረ ግልጽ ነው ። በ፡፡፡ ሆኖም በተለያዩ ዘርፎች የተዋቀሩ የመንግሥት አካላት ሥልጣን የሚገለጠው በአለቃና ምንዝር (በኃላፊነትና በሠራተኞች በተሾሙና በተቀጠሩ) እንጂ ከዚያ ውጭ ባሉ ግለሰቦች አልነበረም ። እነዚህም ግለሰቦች በጥቅሉ «የመንግሥት ሠራተኞች» ተብለው በሕጉ የሚታወቁት ናቸው ።

በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ቅጣት የሚያስከትል ጥፋት መሆኑን ለመንግሥት ሠራተኞች ያስጠነቀቀው በ1923 የወጣው ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ «የመንግሥት ሠራተኞች» እነ ማንን እንደሚሸፍን አልተረጉም። የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ግን በመንግሥት ሥራ ላይ የሚሠሩ ወንጀሎችን ዘርፍ በዘርዘር ከመደንገጉ በፊት የመጀመሪያው እንቀጽ ወንጀሉን ሊፈጽሙ የሚችሉ እነማን እንደሆኑ በግልጽ አመልክቷል። እነሱም «የመንግሥት ሹማምንትና ሠራተኞች» ናቸው። የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግን አፈጻጸም በሚመለከት የመንግሥት ሹማምንትና ሠራተኞች የሚባሉት «የሕዝብ ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች፣ የመንግሥት መሥሪያ ቤት ሹማምንትና ሠራተኞች፣ የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማምንትና ሠራተኞች በጠቅላላውም በማናቸውም ደረጃ የመንግሥት ሥልጣን ወይም ኃይል የተሰጣቸው ሁሉ የልዩ ልዩ የመንግሥት መሥሪያ ቤት ባለሥልጣናት እንዲሁም የፖሊስ ሠራዊት ኃይል አባሎች» ናቸው።³³

በ1967 የወጣው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን ሊፈጽሙ የሚችሉት «የመንግሥት ሠራተኞች» እንደሆኑ በአንቀጽ 22 አመልክቷል። እዚህ ላይ የሚነሳው ጥያቄ የመንግሥት ሠራተኞች የተባሉት የትኞቹ ናቸው? ሹማምንቱን ይጨምራል ወይስ አይጨምርም? የሚለው ይሆናል። ሕጉ ለዚህ ጥያቄ የማያከራክር መልስ ይዞ ወጥቷል። በልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አፈጻጸም ረገድ «የመንግሥት ሠራተኛ ማለት በመንግሥት ተቀጣሪነት የሚሠራ ሹም ወይም ሠራተኛ፣ የጦር ኃይሎች፣ የፖሊስ ሠራዊት፣ ወይም የብሔራዊ ጦር አባል ወይም የፓርላማ አባል፣ ወይም ጻኛ ማለት ነው።»³⁴ በጽንሰ ሐሳብ ደረጃ «ሠራተኛ» የሚለው ጥቅል ቃል ሹማምንትንም አካቶ የያዘ ከመሆኑም በላይ የመንግሥት ሠራተኛ ሊባል የመንግሥት ሹማምንትንም እንደሚጨምር ሕጉ በግልጽ አመልክቷል።

ስለዚህ በዚህ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን መፈጸም የሚችሉት የመንግሥት ሠራተኞችና ሹማምንት ብቻ ናቸው።

ይህ ልዩ የወንጀል ሕግ ከወጣ በኋላ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሕዝባዊ አብዮታችን ብዙ ሁኔታዎችን ለዋውጧል። የአዲሱ የፖለቲካ ሥርዓት አካላት የሆኑት ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት በየዘርፉ ተመሥርተው አብበዋል። የነዚህ አካላት ኃላፊዎች (ተመራጮች) በሕግና በመተዳደሪያ ደንቦቻቸው ሕዝባዊ ሥልጣን ተጉናጽፈዋል። ሕዝባዊ ሥልጣናቸውንም በላግባቡ ያልተገለገሉ እንዳንድ ተመራጮች ተከስተዋል። ሕጉ በወቅቱ ነባራዊ ሁኔታ ላይ በመመሥረት የመንግሥት ሠራተኞችን ብቻ እንዲሸፍን ሆኖ ተደነገገ እንጂ የወደፊቱን ሁኔታ በመተንበይ ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመሥርተው ተመራጮቹ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ይፈጽማሉ ብሎ ሕግ አውጭው አላሰበም። በመሆኑም የሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ተግባራቸውን አይሸፍንም ነበር። ይሁን እንጂ የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 410 ከመንግሥት ሠራተኞች ሌላ «የሕዝብን ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች» እና «የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማምንትና ሠራተኞች» የሚሉት ሐረጎች የሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮችን ስለሚያጠቃልሉ በዚሁ ሕግ አንቀጽ 414 መሠረት እንዲጠየቁ ማድረግ ይቻላል። ይህም ቢሆን የመንግሥት ሠራተኞች ከሕዝባዊ ድርጅቶችና ከኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች የተለዩ ይመስል ተመሳሳይ ወንጀል ፈጽመው እያለ በጣም የጉላ የቅጣት ልዩነት ባላቸው የተለያዩ የወንጀል ሕጎች እንዲጠየቁ ስለሚያደርግ ለአንድ ወጥ የሕግ አፈጻጸም ለአጭር ጊዜ ቢሆንም መሰናከል ሆኖ ቆይቷል።

በ1973 መጨረሻ የወጣው የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ³⁵ ችግሩን በማስወገድ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን ሊፈጽሙ የሚችሉት ፡

1. የመንግሥት ሠራተኞች ፡
2. የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ፡
3. የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች እና

4. የጥበቃ ጓድ አባላት መሆናቸውን በመደንገግ ፡ የነዚህ መንግሥታዊና ሕዝባዊ ድርጅቶች ሠራተኛና ተመራጭ በመሆኑ ምክንያት በተሰጠው መንግሥታዊም ሆነ ሕዝባዊ ሥልጣን በአግባቡ ያልሠራበት ማንኛውም ሰው በእኩል ደረጃ ተጠያቂ እንዲሆን አድርጓል ።

2. 1. የመንግሥት ሠራተኛ ፡

የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግም ለራሱ አግባብነት ባለው መልኩ የመንግሥት ሠራተኛን ትርጉም ሰጥቷል ። ለዚህም መሠረት የመንግሥት ሠራተኛ ማለት በመንግሥት ተቀጣሪነት የሚሠራ ሽም ወይም ሠራተኛ ወይም የጦር ኃይሎች ወይም የፖሊስ ሠራዊት አባል ወይም ዳኛ ነው ። ይህም ከ1967ቱ ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ትርጉም የሚለየው በተሻሻለው ሕግ «የብሔራዊ ጦር አባል ወይም የፓርላማ አባል» ከሠራተኛ ትርጉም ውጭ መሆናቸው ነው ። ይህም ያለምክንያት አይደለም ። የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በወጣበት ታሪካዊ ወቅት የብሔራዊ ጦርም ሆነ ፓርላማ የሚባሉ የመንግሥት ተቋሞች እንደ ቀድሞው በሀገሪቱ ውስጥ ስለአልነበሩ የሌሎችን እካላት አባላት በመንግሥት ሠራተኛ ትርጉም ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ አልሆነም ። እስካሁን ልዩ ፍርድ ቤት ተከሰው

ቀርበው ከተቀጡት ሰዎች መካከል እጅግ ብዛት ያላቸው የመንግሥት ሠራተኞች ናቸው ።

የጦር ኃይሎችና የፖሊስ ሠራዊት አባላት በመንግሥት ሠራተኞች ትርጉም ውስጥ ተሸፍነዋል ። የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎትና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በዚህ ትርጉም ሥር የሚካተቱ መሆን አለመሆናቸው ተለይቶ መውጣት ያለበት ጉዳይ ነው ።

በመሠረቱ የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ምልምሎች በሚሠለጥኑበትና መደበኛ የውትድርና አገልግሎት በሚሰጡበት ጊዜ ወታደራዊ ሕጉችን ፣ ደንቦችን ፣ መመሪያዎችንና ትዕዛዞችን የማክበር ግዴታ አለባቸው ።³⁶ አስተዳደራቸውም በአብዮታዊ ጦር ኃይሎች ሥር ከመሆኑም በቀር በአገልግሎት ላይ እያሉ ያላቸው ሥልጣንና ተግባር ከመደበኛው የጦር ኃይሎች አባላት የተለየ ባለመሆኑ በትርጉም የመንግሥት ሠራተኞች ቢባሉ አግባብነት ይኖረዋል ።

የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ዓላማ የሰፊው ሕዝብ ሰላምና ደንንነት አስተማማኝ መሆኑን ለማረጋገጥና የማኅበረ እኩዋሚውን እንቅስቃሴ ያለሥጋት ለማከናወን ይቻላል ። ዘንድ ለአብዮቱና ለአገሪቱ አንድነትና ነፃነት ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግ የውስጥና የውጭ ጠላቶችን መዋጋት ፣ ሰፊውን ሕዝብና የመንግሥትንና የሕዝብን ንብረቶች ከተፈጥሮና ሰው ሠራሽ አደጋ መከላከል ነው ።³⁷ ይህ አብዮቱን ፣ ሀገሪቱንና የኅብረተሰቡን ሰላምና ደንንነት የመከላከልና የመጠበቅ ግዴታ ያለባቸው የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በይበልጥ «የጥበቃ ጓድ» አባላት* ቢባሉ አግባብ ይሆናል ። የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ «የብሔ

* የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ከመደበኛው ጦር ጋር የኅብረት ዘመቻ ሲያደርግ ዕዙና ቁጥጥሩ የመደበኛው ጦር ስለሚሆን በዚህ ጊዜ የሕዝባዊ ሠራዊት አባላት እንደ ጦር ቅደም አባላት ሊቆጠሩ ይችላሉ ። (አዋጅ ቁጥር 239/1975 ቁ. 31) ከመደበኛው ሥራቸው ውጭ ወታደራዊ አገልግሎት በሚሰጡበት ጊዜም እንዲሁ እንደ ጦር ኃይል አባላት ተቆጥረው አንቀጹ ሊሸፍናቸው ይችላል ።

ራዊ ጦር አባላትን» የመንግሥት ሠራተኞች በግለት ከወሰዳቸው የላቀ ሥልጣንና ኃላፊነት የተሰጣቸው የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት ሥልጣናቸውን በአግባቡ እንዲገለገሉበት የሚያስጠነቅቅ ሕግ እያሻቸውም ግለት አይቻልም ። በመሆኑም የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎትና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል በሚመለከተው አንቀጽ የሚሸፈኑ መሰሉው ይታያሉ ።

2.2. የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ፡

የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ለሕዝባዊ ድርጅት ትርጉም አልሰጠም ። በተለየ አዋጅ በሚኖረው አግባቡ ካልሆነ በቀር በሌላ ሕግም አልተተረጉመም ። በመሆኑም የሕዝባዊ ድርጅት የሕግ ትርጉም አሁንም አከራካሪ ነው ። የውይይት ክበቦች፣ የሃይማኖት ድርጅቶች፣ የልማት ኮሚቴዎችና የመሳሰሉት ሕዝባዊ ድርጅቶች ይባላሉ ወይስ አይባሉም በሚለው ጥያቄ ላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ትርጉም ቢኖር በዚህ ጽሑፍ አቅራቢ ገና አይታወቅም ።

እንደ አዋጅ የትርጉም አፈጻጸም ክልሉን ለራሱ ብቻ አግባብ እንዲኖረው ወስኖ ለሕዝባዊ ድርጅት የሰጠው ትርጉም «በማናቸውም ደረጃ የተቋቋመ የከተማ ነዋሪዎች ማኅበር ፣ የገበሬዎች ማኅበር ፣ የሠራተኞች ማኅበር ፣ የሴቶች ማኅበር ፣ የወጣቶች ማኅበርና የመሳሰሉትን» እንዲጨምር አድርጎ ነው ።³⁸ እነዚህ ማኅበራት የተቋቋሙት በመንግሥት በወጡ የየራሳቸው ማቋቋሚያ አዋጆች መሠረት ነው ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ ይችላሉ በግለት ሕግ አውጭው የተመለከታቸው ቢያንስ በየደረጃው የተቋቋሙ የመኪሠማ ፣ የመኪላማ ፣ የከነማት ፣ የአኢሲማ ፣ የአኢወማ ፣ ተመራጮች መሆናቸውን መገንዘብ ይቻላል ። የነዚህ ሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ድርጅቶችን ባቋቋሙ አዋጆች የምርጫ ሥርዓት መሠረት ድርጅቶቹ ከሚያቅኙቸው አባላት መካከል

ከል በአባላቱ የተመረጡና በየደረጃው በአመራር ላይ ያሉ ግለሰቦች ናቸው ። የሕዝባዊ ድርጅቶችን ቅጥር ሠራተኞች ይህ ሕግ አይሸፍናቸውም። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ፈጽመው ከተገኙ ግን በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 410 ትርጉም መሠረት «የሕዝብ ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች» ወይም «የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማዎችንና ሠራተኞችን» በሚሉት ሐረጎች ሊሸፈኑ ስለሚችሉ በዚሁ ሕግ ቁጥር 414 ተጠያቂነት የሚኖርባቸው ይመስላል ።

ሕጉ በግልጽ ያልጠቀሳቸው የሙያ ማኅበራት ተመራጮች ጉዳይም እነጋጋሪ ነው ። የሙያ ማኅበራት ተመራጮች በሥልጣናቸው ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ አይጠየቁም ግለት ነው? የሕዝባዊ ድርጅቶች ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበራት በሚሉት ሐረጎች ሊሸፈኑ ይችላሉ? የሚሉ ጥያቄዎች አከራካሪነት ገና የፍርድ ቤቶችን ትርጉም የሚሻ ነው ።

2.3. የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ፡

በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊጠየቁ የሚችሉ ሌሎች ሰዎችም አሉ ። እነዚህም የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ናቸው ። የኅብረት ሥራ ማኅበራት ሊባሉ የሚችሉት የትኞቹ ድርጅቶች ናቸው የሚለውን ጥያቄ የሚመልስልን የኅብረት ሥራ ማኅበራት አዋጅ ነው ። የኅብረት ሥራ ማኅበራት የሚባሉት በዚሁ አዋጅ መሠረት የተደራጁና የተመዘገቡ ማኅበራት መሆናቸውን አዋጁ አረጋግጧል ።³⁹

በአዋጁ መሠረት ሊቋቋሙ የሚችሉት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ፡—

1. የአምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራት—እነዚህም የአርሻ አምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራትንና የዕደጥ በብ ባለሙያዎች የአምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ይጨምራል ።

3. የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራት—እነዚህም በበኩላቸው የገበሬዎች የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራትንና የዕደጥበብ ባለሙያዎች የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ይጠቃልላሉ ።

3. የገንዘብ ቁጠባና የብድር የኅብረት ሥራ ማኅበራት ፤ እና

6. የመኖሪያ ቤት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ናቸው ። 40

የኅብረት ሥራ ማኅበራት አዋጅ መሠረት ተቋቁመው የኅብረት ሥራ ማኅበራት ገንዘብ በስተቀር ማንም ሰው ፤ ማኅበር ጋራም ድርጅት «የኅብረት ሥራ ማኅበር» ሲሆን ስም መጠቀም እንደማይችል በግልጽ ሲታይ አመልክቷል ። 41

በዚህ በላይ የተገለጹት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ዛሬ በሀገራችን በብዛት ተቋቁመው ይገኛሉ ። በነዚህ ማኅበራት መተዳደሪያ ደንብ መሠረት ለተቋቋሙ የማኅበራቱ ራሳት አመራር አባላት ሆነው የተመረጡ ተቋሶች ናቸው በሥልጣን ያላግባብ መገፈፍ ወንጀል ሊፈጽሙና ተጠያቂ ሊሆኑ የሚችሉት የማኅበራቱ የትጥር ሠራተኞች ካላይ የሕዝባዊ ድርጅቶችን የትጥር ሠራተኞች አስመልክቶ በተገለጸው ተመሳሳይ ማገገያት የልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ደንጋጌ ስለማይመለከታቸው የሚጠየቁት በሌላ አግባብ ባለው ሕግ ይሆናል ።

3. የጥበቃ ጓድ አባል ፡—

በዚህ በላይ እንደተገለጸው በተሻሻለው ራሱ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መሠረት ከመተባበሩት ሠራተኞች ፤ ከሕዝባዊ ድርጅቶች ፤ የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ፤ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ፤ ፈጽሞና ተጠያቂ ሊሆኑ የሚችሉት የጥበቃ ጓድ አባላት ናቸው ። የጥበቃ ጓድ አባላት የሚመለከት ራሱን የቻለ ሕግ ባይኖረው በደንዳንድ አዋጆች ላይ ተመልክቶ ይገኛል ።

በገበሬዎች ማኅበር ማደራጃና ማጠናከሪያ አዋጅ በየገበሬ ማኅበራቱ ስለሚገኙ የገበሬዎች የጥበቃ ጓድ ተዘርዝሯል ። 42 የከተማ ነዋሪዎች ማኅበራት ማጠናከሪያና የማዘጋጃ ቤቶች አዋጅም በእያንዳንዱ የከተማ ክልል ተቋቁመው ተመሳሳይ ተግባር የሚያከናውኑትን የሕዝብ ደገንነት ጥበቃ ኮሚቴ አባላት 43 ይላቸዋል ። በከተማ ነዋሪዎች ማኅበራትና የከተማ አስተዳደር አዋጅና የገበሬ ማኅበራትን ለማጠናከር በወጣው አዋጅ ደግሞ የአብዮት ጥበቃ ኮሚቴ አባላት 44 ተብለዋል ። የተለያዩ ስያሜ ቢኖራቸውም ሥልጣንና ተግባራቸው ከሞላ ጉደል ተመሳሳይነት ስለአለው ሕግ አውጭው የጥበቃ ጓድ አባላት ያላቸው እነዚህን ነው ።

የጥበቃ ጓድ አባላት ሥራ የፀጥታና የጥበቃ ሥራዎች ማከናወን ፤ እጅ ከፍንጅ ወንጀል የሚፈጽሙ ሰዎችን ይዞ ለሚመለከተው ባለሥልጣን ማቅረብንና የመሳሰሉትን የሚጠይቅ በመሆኑ ይህን ተግባር ለማከናወን የተሰጣቸውን ሥልጣን ያላግባብ እንዳይገለገሉበት ሕጉ በቅድሚያ ጥፋትና ቅጣቱን በማሳወቅ ያስጠነቅቃል ።

3. ወንጀሉ ከሌሎች መሰል ወንጀሎች ጋር ስላለው ግንኙነት ፡—

በሥልጣን ሳቢያ የሚሠራ ወንጀል በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ብቻ አይደለም ። ሌሎችም ብዙ ወንጀሎች አሉ ። እነዚህ ወንጀሎች በሥልጣን ያላግባብ ከመገልገል ወንጀል ጋር ባላቸው መቀራረብ ምክንያት አንዱን ከሌላው በመለየት ረገድ ችግር የሚያጋጥምበት ጊዜ አለ ። ለምሳሌ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በጉዞ መቀበል ወንጀል ተከሶ ጥፋተኛ የተባለ ሰው ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ጥፋተኛ ሊባል የሚገባው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ነው በማለት ውሳኔውን በመሻር ፈርዷል ። በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ፈጽሟል ተብሎ የተከሰሰ አንድ ሌላው ደግሞ ጥፋተኛ የተባለው የማይገባ አሠራር በመሥራት ወንጀል ነው ። 45

በሥልጣን ያላገባብ ከመገልገል ወንጀል ጋር ብዙ ጊዜ የሚምታቱ ሌሎች ወንጀሎች የሚከተሉት ናቸው ፡—

1. ጉቦ መቀበል (ቁ.20.)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ተመራጭ መሆንን ፣ ሕገወጥ ጥቅም ወይም ጉዳትን ፣ በትክክል አለመሥራትን ስለሚያመለክት ፤
2. የማይገባ አሠራር መሥራት (ቁ.22.)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛን ፣ የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭ ፣ ወይም የጥበቃ ጓድ አባልን ፣ አላገባብ መሥራትን ፣ ጉዳትን ስለሚያመለክት ፤
3. እምነት ማጉደል (ቁ.13) አንቀጹ ማንንም ሰው (በተለይም የመንግሥት ሠራተኛ ፣ የሕዝባዊ ድርጅትንና የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ተመራጮች) ተገቢ ያልሆነ ብልጽግናን ፣ በሥልጣን ማዘዝን የሚመለከት ድንጋጌ ስለአለው ፤
4. የመንግሥትና የሕዝብ ሰነዶችን ማጥፋትና ወደሐሰት መለወጥ (ቁ.17)፡—አንቀጹ ማንንም ሰው (የመንግሥት ሠራተኛን ፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭን ጭምር) ተገቢ ያልሆነ ጥቅምንና ጉዳትን ፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት ድንጋጌ ስለአለው ፤
5. የማይገባ ጥቅም ማግኘት ወይም ማስገኘት (ቁ.26)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛን ፣ የሕዝባዊ ድርጅትንና የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ተመራጮች ፣ ሕገወጥ ጥቅምን ፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት በመሆኑ ፤
6. ሕገወጥ በሆነ መንገድ ሰውን መያዝና ማሠር (ቁ.29)፡—አንቀጹ ማንንም ሰው (በተለይም የመንግሥት ሠራተኛን ፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮችን ፣ የጥበቃ ጓድ አባላትን) ፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት ስለሆነ ፤

ከዚህ በላይ የተገለጹት ወንጀሎች የሚመሳሰሉ ቢመስሉም እንደ ከሌላ የሚለይ በትየራሱ ባህርይ አለው ። የእያንዳንዱ እንቀጽ ዓላማና እንዲያስገኝ የታሰበውን ግብ ተፈጻሚ በተባለው ወንጀል ላይ በተሰበሰበው ማስረጃ ከነጠረው ፍሬ ነገር ጋር በማገናዘብ እንዲን ከሌላው መለየት ይቻላል ።

4- ቅጣት ፤

በኢትዮጵያ በተለያዩ ወቅቶች በወጡት ወንጀላኛ መቅጫ ሕጎች ላይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በሚመለከት የተወሰነው የቅጣት ልክ እንደ ከሌላው ሲነፃፀር ከፍተኛ ልዩነት ይታይበታል ። በ1923 የወጣው ወንጀላኛ መቅጫ ሕግ ለዚህ ወንጀል ከሦስት ወር እስከ ሁለት ዓመት የሚደርስ እሥራትና ከሃምሳ ብር እስከ ሁለት መቶ ብር መቀጮ መድቧል ። ይህ ቅጣት በ1949 ወንጀላኛ መቅጫ ሕግ ከተወሰነው ቅጣት ጋር ሲነፃፀር መነሻው ከፍ ያለ ሲሆን ጣሪያው ደግሞ እነሱ ያለ ነው ።

በ1949 ወንጀላኛ መቅጫ ሕግ መሠረት ይህ ወንጀል «በእሥራት ወይም በገንዘብ መቀጮ» ያስቀጣል ። «አንቀጹ በእሥራት ወይም በገንዘብ መቀጮ ያስቀጣል ከማለት ባሻገር የቅጣቱን ልክ ስለአለው ሰነ ምን ያህል ጊዜ ያሳሥራል ፣ ስንትስ ብር ያስቀጣል የሚል ጥያቄ ሊነሣ ይችላል ። በሕጉ ጠቅላላ ክፍል እንደተወሰነው እሥራቱ ከእሥር ቀን እስከ ሦስት ዓመት የሚደርስ ሲሆን ፣ የገንዘብ መቀጮው ደግሞ ከአንድ ብር እስከ አምስት ሺህ ብር የሚደርስ ይሆናል ። ይህ ወንጀል የሚያስቀጣው በእሥራትም በገንዘብ መቀጮም ሳይሆን ከሁለት ባንዱ ነው ። በዚህ ረገድ በሁለቱም ከሚያስቀጣው ከ1923 ወንጀላኛ መቅጫ ሕግ ያነሰ ነው ። በዚህም መሠረት በዚህ ወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ የተገኘ ሰው ለቅጣት ማቅለያና ማክበጃ ምክንያቶች ቦታ በመስጠት ከአንድ ብር ጀምሮ እስከ አምስት ሺህ ብር ድረስ በገንዘብ መቀጮ ብቻ ተቀጥቶ ሊታለፍ ይችላል ።

በአማራጫም ከአሥር ቀን እስከ ሦስት ዓመት በሚደርስ እሥራት ሊቀጣ ይችላል። የተፈጸመው ወንጀል «በሕዝብ ወይም በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ የሆነ እንደሆነ» ግን አማራጫ ቅጣት ቀርቶ እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችል ጽኑ እሥራትና የገንዘብ መቀጮ የሚያስቀጣ ይሆናል። 48 በሌላ አነጋገር በሕዝብ ወይም በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት ከደረሰ ወንጀሉ በእሥራትም በገንዘብ መቀጮም (በሁለቱም) ከማስቀጣቱም በላይ እሥራቱ ተራ መሆኑ ቀርቶ ጽኑ ይሆናል፤ የእሥራት ጊዜውም እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ ይችላል።

ቅጣትን በሚመለከት በ1967 ልዩ ወንጀል ለኛ መቅጫ ሕግ (እንደተሻሻለ) እና በተሻሻለው ልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መካከል ልዩነት የለም። በልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እሥራት የሚያስቀጣ ወንጀል ሆኗል። 49 ይህ ሕግ እንደ 1949 ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ «በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት» መድረስን የቅጣት ማክበጃ ምክንያት አድርጎ አልወሰደውም። በአንቀጹ ላይ የሰፈረው የቅጣት ማክበጃ ምክንያት * ወንጀሉ «በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንዋይ ስሜት» መፈጸም ነው። እንዲህ በሆነ ጊዜም ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሚደርሰው ጽኑ እሥራት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሃያ ሺህ ብር የሚደርስ የገንዘብ መቀጮን ያስከትላል። በዚህ መሠረት በአንድ ጉዳይ የልዩ ፍርድ ቤት የሰጠው የቅጣት ውሳኔ፡—

«በዚህ የሕግ ቁጥር ሥር የተመለከተው ቅጣት ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሚደርስ ጽኑ እሥራት ነው። ይግባኝ ባይ ከፍተኛ ዕውቀትና ኃላፊነት ያለው በኃላፊነቱ የሚጠበቅበትን የሥራ

ድርሻና የተጣለበትን የሕዝብ እድራጠንቅቆ የሚያውቅ ነው። ይግባኝ ባይ ጥፋተኛ ሆኖ በተገኘበት የሕግ ቁጥር በንዑስ ቁጥር 2 «አድራጎቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ» በሆነ ጊዜ እስከ ሃያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጮ በተጨማሪ ሊቀጣ እንደሚችል ተመልክቷል። ለዚህ ሥራ ሞላ የማይባለው ስልጣን ሺህ ብር በዚያ ወቅት ለሕዝብና ለመንግሥት ሊሰጥ ይችላል የነበረው ከፍተኛ ጥቅም በመቅረቱ በሕዝብና በመንግሥት ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት መድረሱ አያጠያይቅም። ስለዚህም በእሥራቱ ቅጣት ላይ መቀጮም ሊወሰንበት ይገባል።»

በማለት ፍርድ ቤቱ በይግባኝ ባይ ላይ የዘጠኝ ዓመት ጽኑ እሥራትና የአምስት ሺህ ብር መቀጮ ወስኖበታል። 50

በ1968 መጨረሻ በሕጉ ላይ በተደረገው ማሻሻያ መሠረት ጥፋተኛው የወንጀሉን ተግባር የፈጸመው በወራዳነት መንፈስና በአፍቅሮ ንዋይ ከሆነ እንደነገሩ ከባድ ነትና እንደአድራጊው ሀብት በጽኑ እሥራት ቅጣት ላይ ልዩ የገንዘብ መቀጮ ሊጣልበት ይቻላል። በዚህም መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል እንቀጽ እስከ ሃያ ሺህ ብር የሚያስቀጣ መሆኑ የተወሰነ ቢሆንም፤ ይህ መቀጮ እስከ አንድ መቶ ሺህ ብር ሊደርስ ይችላል። ይህም «በሕጉ ውስጥ የተለየ የገንዘብ ቅጣት ድንጋጌ ቢኖርም ፍርድ ቤቱ ተግባሩ ሆኖ ካገኘው ቅጣቱን አሳድጎ እስከ አንድ መቶ ሺህ ብር ሊያደርሰው ይችላል» የሚለው አንቀጽ የፈቀደው ነው። 51

ወንጀሉ ንብረትም ሊያስወርስ ይችላል። በሥልጣን ወይም ከሕዝብ በተሰጠ እድራ አላግባብ በመጠቀም ወይም ሥልጣንን ከመጠን በማሳለፍ የተገኘ ሀብትና ንብረት ሁሉ በመንግሥት እንዲወረስ ወይም ለሕዝብ እንዲመለስ ፍርድ ቤቱ ከዋናው ቅጣት ጋር ተጨማሪ አድርጎ ሊወስን ይችላል። 52

* በሕግ ከተወሰኑት ሌሎች የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ሌላ ማለት ነው።

ከዚህ በላይ የተገለጹት የትግት ዓይነቶች በአስተዳደር በኩል የሚወሰድ ትግትን በምንም ዓይነት ሊያውኩ አይችሉም።⁵³ ይህም ግለት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተከሰሰ ግንኙነት ሰው በፍርድ ቤት ጥፋተኛ ተብሎ መቀጣቱ ወይም በነፃ መለቀቁ በአስተዳደር በኩል ተገቢውን የኢስፕሊን እርምጃ ከመውሰድ የሚያገዱ አይሆኑም።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል የሚያስከትለው የወንጀልና የአስተዳደር ትግት ኃላፊነት ብቻ አይደለም። በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 2032 እና 2033 መሠረት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የተሰጠውን ሥልጣን ለራሱ ወይም ለሌላ ሰው ጥቅም ካዋለው ለተበላዩ ካሳ የመከፈል ኃላፊነትም ይኖርበታል።

5. ጉዳዩን ለግደት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት፤

እስካሁን ድረስ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ ጥፋትንና ትግትን የወሰኑ ደንጋጌዎችን ይዘት ለግዳየት መከራ ተደርጓል። ጥፋትንና ትግትን በመወሰን የወንጀል ሕግን ግውጣት ብቻ በቂ አይሆንም። የሕጉን አፈጻጸም ለማረጋገጥ ወንጀሉን ለግደት ሥልጣን ያለውን ፍርድ ቤትም መወሰን ያሻል። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተለያየ ደረጃ ባላቸው ፍርድ ቤቶች ሲታይ ቆይቷል። ለወንጀሉ ዝቅተኛ ግምት በተሰጠበት ወቅት በቦታች ፍርድ ቤት፣ ከፍተኛ ግምት ባገኘበት ወቅት ደግሞ በከፍተኛ ፍርድ ቤት መታየት ነበረበት።

በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ የታወቀው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ይታይ የነበረው ዛሬ በአብዛኛው የቀበሌ ፍርድ ቤታትም የሚያዩባቸውን የደንብ መተላለፍ ወንጀሎች ጭምር የግደት ሥልጣን በነበረው በወረዳ ፍርድ ቤት ነበር።⁵⁴

የወንጀሉ ከባድነት ታምናበት ከፍተኛ ትግት ተወስኖለት በ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥር እንዲሸፈን ሲደረግ

በወቅቱ ልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤትና ልዩ ወረዳ ጦር ፍርድ ቤት ተቋቁመው የነበረ ቢሆንም የወንጀሉን ጉዳይ የግደት ሥልጣን የተሰጠው ለልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ነበር።⁵⁵ የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በልዩ ጦር ፍርድ ቤቶች ብቻ ሳይሆን በመደበኛ ፍርድ ቤቶችም (በከፍተኛውና በአውራጃ ፍርድ ቤቶች) እንዲታዩ የሚያደርገው አዋጅ⁵⁶ ሲወጣም አሁንም ይህ ወንጀል እንዲታይ የተደረገው በልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ነበር። ይሁን እንጂ የልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ በሕግ⁵⁷ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት በመደበኛው ፍርድ ቤት አይታይም እንዲወሰን ፍርድ ቤቱን ሊወክለው ይችላል።

በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ የተመለከተውን በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጉዳይ አይቶ የመወሰን ሥልጣን የተሰጠው ለመጀመሪያ ደረጃ ልዩ ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሲቀርብለት ለይግባኝ ሰሚው ልዩ ፍርድ ቤት ነው።⁵⁸ የቀረበለትን ጉዳይ አይቶ የመወሰን ሥልጣን ለልዩ ልዩ ፍርድ ቤት የተሰጠ ቢሆንም፣ የልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ መሠረት የሚነሣ ግንኙነትንም ጉዳይ እንደአስፈላጊነቱ ወደ መደበኛ ፍርድ ቤቶች ሊመራ ወይም በዚሁ ሕግ የተመለከቱትን እንዳንድ ወንጀሎች መደበኛ ፍርድ ቤቶች አይታዩም እንዲወሰኑ በየጊዜው የውክልና ሥልጣን ሊሰጣቸው ይችላል።⁵⁹

በዚህም መሠረት ዓቃቤ ሕጉ በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥር ከተመለከቱት ወንጀሎች መካከል በተለይ በመደበኛው ፍርድ ቤት መታየት የሚገባቸውን አይቶ በመወሰን ጳሚ ውክልና ሰጥቷል። ውክልናው በልዩ ፍርድ ቤት እንዲታይ የተደረገውን በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን አይመለከትም። ይሁን እንጂ ለተተላጠፈ የፍርድ አሠራር በሚያመች ሁኔታ ዓቃቤ ሕጉ ይህን ወንጀል የሚመለከተውን ጉዳይ በየጊዜው ለመደበኛው ፍርድ ቤት የመወከል ሥልጣን አለው።

ስለሆነም ዛሬ ይህን ወንጀል የሚመለከተው ጉዳይ የሚታየው በልዩ ፍርድ ቤት ወይም ሲወከል በከፍተኛው ፍርድ ቤት ብቻ ነው። ይህም ከአብዮቱ ፍንዳታ በኋላ ለዚህ ወንጀል የተሰጠውን ከፍተኛ ትኩረትና መንግሥት በአካላቱ በተለያየ የኃላፊነት ደረጃ ተመድበው የሚሠሩትን፣ አብዮቱ በወለዳቸው ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመርጠው ሕዝባዊ ሥልጣን የተላበሱትን ሁሉ ለመቆጣጠርና በተጠናከረ የፍርድ አካል አማካይነት ተገቢው ሕጋዊ ርምጃ እንዲወሰድባቸው ያደረገውን ጥረት ያመለክታል።

7. አንዳንድ የወንጀሉ መንስዔዎች፡—

በመሠረቱ የወንጀል መንስዔ ከግል ንብረት ጋር ከተከሰተው ከንብረተሰብ በመደብ መከፋፈል ጋር የተያያዘ ነው። ታሪካዊ እድገቱም ከንብረተሰብ የእድገት ታሪክ ተነጥሎ የሚታይ አይሆንም። ወንጀል የተከሰተው በንብረተሰብ በመደብ መከፋፈል ቢሆንም እድገት እያሳየ ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰው በኢምፔሪያሊዝም ጉያ ነው። ወንጀል በሶሻሊስት ሥርዓት ማኅበራዊ መሠረት ስለሚያጣ የሚዳ ከም ቢሆንም ከመደብ መከሰም ጋር አብሮ እስከሚከሰም ድረስ ካለፈው ሥርዓት የተወረሱ ሕዳቀርና አድጋሪ ቅርሶች፣ ከካፒታሊስት አገሮች የሚነዛው የወንጀለኛነት ፕሮፓጋንዳና የመሳሰሉት⁶⁰ የሶሻሊስት ንብረተሰብ ጠንቆች ናቸው እንዲንሠራራና ሕይወት እንዲዘራ የሚያደርጉት።

ስለወንጀል አነሣሥ፣ እድገትና መከሰም ከዚህ በላይ የተገለጸው አጠቃላይ መርህ እንደተጠበቀ ሆኖ ከወንጀሎች መካከል በተለይ በርእሱ ላይ የተመለከተው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ግን የፊውዳሊዝም አንዱ ዓይነተኛ መግለጫ ነው። አብዮታዊት ኢትዮጵያ ከፊውዶ—ቡርገወው ሥርዓት፣ ወደ ሶሻሊዝም በሚያሸጋግረው በብሔራዊ ዲሞክራሲያዊ አብዮት ላይ በመገኘቷ በዚህ በሽግግር ወቅት ይህ

ወንጀል እንደፊውዳሊዝም በቀላሉ ያላከተመለትና የንብረተሰቡ ንቃተ ገሊና እስኪዳብርና ማኅበራዊ መሠረቱ እስኪጠፋ ድረስ ገና ሊላቀቅን የማይችል ችግራችን ነው። ችግሩ እስካለ ድረስ የችግሩን መንስዔዎች ማወቅ የመከላከያ ርምጃዎችን ለመውሰድ ይጠቅማል። ይህም በመሆኑ ልዩ ፍርድ ቤትና ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከተረቡት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ጉዳዮች መካከል ሊቃረሙ የሚችሉ ለወንጀሉ መፈጸም ያገዙ ብዙ ሁኔታዎች አሉ። ከነዚህም ውስጥ አንዳንዶቹ ከዚህ በታች የተገለጹት ናቸው።

7.1. ግለኝነት፤

«ተጥዶ የማይፈላ፣ ተሾሞ የማይበላ የለም» የሚለውን አድጋሪ ትውፊታዊ አባባል ሰውር መፈክራቸው አድርገው ለሕዝብ ሁለንታዊ ጥቅም መጠበቂያ የተረከቡትን ሥልጣን በሕገወጥ መንገድ ለግል ጥቅም ማካበቻና ማስከበሪያ መዋል አለበት ብለው የተሰለፉ አንዳንድ የፊውዶ ቡርገዊዎች አጥል የግለኝነት አስተሳሰብ የተጠናወታቸው ግለሰቦች አልታጡም። የግል ጥቅምን ማሳደድ የተመደቡበትን የመንግሥትና የሕዝብ ሥራና ኃላፊነት መዘንጋትንና ለሕዝብ ጥቅም ደንታቢስ መሆንን ያስከትላል።

የተያያዘው የአዲስ ሥርዓት ግንባታ የማኅበራዊ እድገትን መፋጠን የሚጠይቅ ሲሆን፣ ይህም በበኩሉ ለመንግሥትና ለሕዝብ ጥቅም መቆምን ይጠይቃል። በተለይ በሶሻሊዝም ለመንግሥትና ለሕዝብ የጋራ ጥቅም መቆምና ግለኝነት የሚጣጣሙ አይደሉም። ከማኅበራዊ ጥቅም ይልቅ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ ሌሎች ግለሰቦችን፣ ሕዝብንና መንግሥትን በሚጎዳ አኳኋን፣ በተሰጣቸው ሥልጣን ያላግባብ የተገለገሉ ግለኛ ወንጀለኞችን ጉዳይ⁶¹ ቀደም ሲል በዚህ ጽሑፍ ተመልክተናል።

7. 2. በሹመት ማዕርግ መመካት ፡

በሥልጣን ላይ የተመሠረተ አጉል ትም ክህት ፡ ጥጋብና ማንክለብኝነት ለሕዝብ ፍላጎት ተገዥና የሕዝብ አገልጋይ መሆንን ከመዘንጋት ፡ ተጠያቂነትን ከመርሳት የሚመነጭ ነው ። ይህ አጉል ጠባይ በአንድ በኩል በዜጎች ዲሞክራሲያዊ መብቶች ላይ ጉዳት ሊያደርስ የሚችል ፡ በሌላ በኩል ደግሞ የራሱን የባለሥልጣንን የሥልጣን ዘመን በአጭሩ የሚቀጭ በመሆኑ ይህ እድገኛ አዝማሚያ የተጠናወታቸው ሁሉ ለራሳቸውም ሲሉ ቢሆን በጥምና ሊያስቡበት ይገባል ። መድኃኒትን በአግባቡ ከተጠቀሙበት የመፈወሱን ያህል ፡ ያላግባብ ከተገለገሉበት መርዝ ሆኖ እንደሚገድል ሁሉ ሥልጣንንም በአግባቡ በመጠቀምና ባለመጠቀም ላይ የሚደረግ ምርጫ ሊያጠፋም ሊያለማም እንደሚችል መገንዘብ ያስፈልጋል ። ይህን እውነታ ባለማወቅም ሆነ እያወቁ ሕዝብን እንዲያገለግሉበት በተሰጣቸው ሥልጣን በመመካት፣ በማን አለብኝነት ራሳቸውን ከሕግና ከሕዝብ በላይ እንዳሉ ቆጥረው በሰዎች ሕጋዊ ጥቅሞችና መብቶች ላይ ጉዳት የሚያደርሱ አንዳንድ ሰዎች አልታጡም ። ለዚህም በሹመት ማዕርጋቸው በመመካት በሥልጣን ያላግባብ ተገልገለው ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበው ተገቢ ትግት ያገኙ ሰዎችን መጥቀስ ይቻላል ።

ቀደም ሲል በተጠቀሰ ጉዳይ እንደተረጋገጠው አንድ የወረዳ አስተዳዳሪ ሕገወጥ ንግድን ለመቆጣጠር በሚል ስብብ ወደ አንድ ግለሰብ መኖሪያ ቤት ከሌሎች ሰዎች ጋር በመሄድ የተደበቀ ጤፍ አለ በማለት ቤቱንና ግቢውን ይፈትሽና ሁለት ኩንታል ጤፍ ያገኛል ። ግለሰቡ ኩንታል ጤፍአን ስቶ በመሸከም ወደሚታዘዝበት አቅጣጫ እንዲወስድ በወረዳ አስተዳዳሪው ይታዘዛል ። ሦስት ሚስቶችና ብዙ ቤተሰብ ስለአሉት ለቀለቡ የገዛው በመሆኑ ሊወሰድ ደበት እንደማይገባ ፡ የሚወሰድም ከሆነ ችሎታ ባለው ሠራተኛ ከሚወሰድ በቀር እሱ መሸከም እንደማይችል ተቃውሞውን

ይገልጻል ። የወረዳ አስተዳዳሪው «ምን አባትክ» በማለት ግለሰቡን በሚስቱ ፊት በጥፊ ይመታዋል ፤ ደሙ የፈላበት ይህ ግለሰብም የወረዳ አስተዳዳሪውን መልሶ በጥፊ ይመታዋል ። አስተዳዳሪው ሽጉጥ ስለመዘዘ ጩኸት ይሰማል ። ከወረዳው አስተዳዳሪ ጋር የነበሩትም ሰዎች በሕግ መሠረት መደረግ የሚገባውን ማድረግ እንጂ ግለሰቡን መደብደቡና አንድ መቶ ኪሎ ጤፍ ተሸከም ብሎ ማስገደዱ አግባብ አለመሆኑን በማውገዝ እህሉ ሳይወሰድ ይቀራል ። እንዲታሰር በወረዳ አስተዳዳሪው ትዕዛዝ የተሰጠ መሆኑን ያወቀው ይህ ግለሰብ ከቤቱ ወጥቶ በየመንደሩ በመዘዋወር ስለተሰወረ ፡ የመውለጃ ወሯ የገባውን ነፍሰጡር ባለቤትሽን አምጭ በማለት ወረዳ አስተዳዳሪው ያሳስራታል ። መቆምና መቀመጥ አቅቷት በሕመም ላይ መሆኗን በተረዳ አንድ የፖሊስ አባል አማካኝነት ከ5 ቀን በኋላ አንድ ትፋታ ቢደረግም ፡ አባቷ ልጃቸው መታሰሯን ሰምተው ሁኔታውን ለማጣራት ወደ ፖሊስ ጣቢያ እንደሄዱ ወረዳ አስተዳዳሪው እኒህ ሰው የሴትዮዋ አባት መሆናቸውን በመረዳቱ እንዲታሠሩ ትዕዛዝ ሰጥቶ ለ16 ቀን ያህል ታስረው የወረዳው ፖሊስ አዛዥ በዋስ ይልቃቸዋል ።

ይህን የወረዳ አስተዳዳሪውን ተግባር ፍርድ ቤት የገለጠው «በሥልጣኑ ተመክቶ የፈጸመው እብሪት የተመላበት ድርጊት» ነው በማለት ነበር ። ይህ ወረዳ አስተዳዳሪ ከመጀመሪያው ሁለት ኩንታል ጤፍ በቤት ማስቀመጥ እንደማከማቸት መቁጠሩ ፡ ማከማቸት ነው ብሎ ካመነም በአግባቡ እህሉን ማስከበር ወይም አስወስዶ ማስቀመጥ እንጂ መሸከም ችሎታ የሌለውን ሰው አንድ ኩንታል ጤፍ ካልተሸከም ብሎ በጥፊ መምታቱ ትምክህተኛነቱንና ጥጋብኛነቱን ያሳያል ። ወረዳ አስተዳዳሪው ከዚህም በማለፍ ወንጀል ያልፈጸሙትን (ያልተጠረጠሩትን) ወይም ሌላ ሰው ለማቅረብ የዋሰኑና ግዴታ ያልገቡትን ሰዎች ከአምስት እስከ አሥራ ስድስት ቀናት እንዲታሠሩ ማድረጉ በገዛ እጁ በፈጠረው መተናኮስ አንድ ጥፊ

በለቀመሰ ለምን ተደራርኩ በማለት አቂዋ የግለሰብ ቤተሰቦች ጭምር እንዲጉዱ በግ ሰብ በሥልጣኑ ተመክቶ በማንአለብኝነት የወሰደው የበቀል ርምጃ ነው።

7.3 ለማዕከላዊነት ተገዥ አለመሆን፤

የበታች አካል ማንኛውንም የበላይ አካል ሕጋዊ ውሳኔና ትዕዛዝ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ ግዴታው መሆኑን በየአካላቱ የተ ሰማሩት ሁሉ ጠንቅቀው የሚያውቁትንው። ይህን ግዴታ መጣስ የሕግ፣ የመመሪያዎችና የውሳኔዎች አንድ ወጥ አፈጻጸም እንዳይኖር ከማድረጉም በላይ ለዲሲፕሊን (ለሥርዓት) ተገዥ አለመሆንንና ዝርክርክነትን በላሚያስከትል በሕዝብና በመንግሥት ጥት ሞች ላይ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል። ማዕከላዊ አመራርን ቸል በማለት በተናጠል የራሱን ውሳኔ ብቻ ለማስፈጸም መሞከር በሥልጣን አላግባብ ለመገልገል አመች ሁኔታን መፍጠር ይሆናል።

አግባብ ካላቸው ክፍሎች ወይም ከበላይ አካላት የሚተላለፉ መመሪያዎችና ትዕዛዞችን በመታፋት በሥልጣን ያላግባብ በመገልገል ሕገወጥ ድርጊት የሚፈጸምባቸው ሁኔታዎች ተከስተዋል።

ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ጉዳይ እንደተረጋገጠው አንድ ረዳት የወረዳ አስተዳዳሪ ከሥልጣን ደንበሩ ወጥቶ የቸርቻሮ ሕጋዊ የንግድ ፈቃድ ያለውን ግለሰብ የሸቀጥ ዕቃ በመውሰድ እንዲታሸግ በማድረጉ ጉዳዩ ይበልጥ የሚመለከተው የአውራጃው የንግድ ሥራና ዋጋ ቁጥጥር አስተዳደር ኃላፊ ዕቃው የተወሰደው ያላግባብ በመሆኑ እንዲመልስ ቢጠይቀው እምቢ በማለት ሳይመልስ ቀርቷል። የአውራጃውን ረዳት አስተዳዳሪና የክፍለ ሀገሩን ዋና አስተዳዳሪ ተመሳሳይ ትዕዛዝም አልቀበልም ብሏል። ይህን ያረጋገጠው ፍርድ ቤት «ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው መሥሪያ ቤት ኃላፊ እየተቃወመ የሰውን ንብረት መውሰድ ሥልጣንን ከመጠን በላይ አሳልፎ መጠቀም በመሆኑ» ተከሳሹን በጥፋቱ ቀጥቶታል።⁶²

በአንድ ሌላ ጉዳይ የአንድ ወረዳ አስተዳዳሪ ንብረት በመሠረቱ ምክንያት «የሌባ መንጥር ኮሚቴ» ተቋቁሞ ብዙ ሰዎች ተይዘው እንዲታወሩ ተደርጓል። የአውራጃው አስተዳደር ጽ/ቤትና ፖሊስ መምሪያ በየበኩላቸው የወረዳ አስተዳዳሪው ንብረት በመሠረቱ ምክንያት የተቋቋመው «የሌባ መንጥር ኮሚቴ» ፈርሶ ምርመራ የማጣራቱ ተግባር እንዲቋረጥ በመደጋገም ትዕዛዝ ተሰጥቷል። ሆኖም ትዕዛዙን ባለመቀበል ኮሚቴው የምርመራ ሥራውን ተጥሎ በብዙ ሰዎች ላይ ጉዳት በመድረሱ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጸም ችሏል።⁶³

የበላይ አካልን ውሳኔ ወይም መመሪያ ባለማክበር ብቻ ሳይሆን አባል (ኃላፊ) የሆኑበትን ውሳኔ ሰጭ አካል ወይም የበላይ አካል ውሳኔና መመሪያ በትክክል ተግባራዊ ካለማድረግ የተነሳ በአፈጻጸም መዛባት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል የሚፈጸምበትም ጊዜ አለ። አንድ ሌላ የወረዳ አስተዳዳሪ አንዲት ግለሰብ ያላግባብ የንግድ ቤቷን ለሽግግር እንዲገባታታሰር ሲያደርግ ግለሰቧ በቤት ውስጥ የአደራ ገንዘብ ስለአለ ላስረክብ፣ የሚበላሽ ንብረት፣ የሚሞቱ እንስሳትን በቅድሚያ ላውጣ ብትል አሻፈረኝ በማለት እየተሳደበ ቤቱን በማሸግ ጉና ቤትየዋንም አንድ ወር እንድትታሰርና ንብረቷ እንዲዘረፍ በማድረግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ተከሷል። የተከሳሹ መከላከያ ክርክር የግል ተበዳዩዋ አድራጉት «በሠራተኛው የመደራጀት መብት ላይ ጣልቃ መግባት ስለሆነ ከአውራጃው ኢሠጋኦክ በተላለፈውና በሕግ ሥልጣን በተሰጠው የአብዮትና ዘመቻ አስተባባሪ ኮሚቴ የተሰጠ ውሳኔ ስለሆነ አልጠየትበትም» የሚል ነበር። ጉዳዩ በማስረጃ ሲጣራ ከቆየ በኋላ ፍርድ ቤት በሰጠው ውሳኔ፤

«እነዚህ በዚህ ጉዳይ ላይ ሥልጣን ያለው መሆኑ ቢታመንም ሥልጣኑን ሲጠቀም ወይም በሥራ ሲተረጉመው ተገቢውን የአፈጻጸም ሥርዓት መከተል ይኖርበታል። የእነዚህ ማቋቋሚያ ሕግም ሆነ የአውራጃው ኢሠጋኦክ ያስተላለፈው መመሪያ

ሥርዓትን ተከትሎ እስካልተፈጸመ ድረስ ያፈጸጸም መዛባት ተጠያቂነትን እንደሚያስከትል ግልጽ ነው።

ዓቃቤ ሕግ ባቀረበው ክስ ተከላሽ በኮሚቴ ሰብሳቢነቱም ሆነ በአዘዘኩ ሊቀ መንመንበርነቱ የወሰደው የአሥራትም ሆነ የቤት ማሽግ ውሳኔ ከሠራተኞች የመደራጀት መብት አጠቃቀም ጋር ያልተያያዘ መሆኑን ሰላሰረዳ፤ ከዚህ መብት አጠቃቀም ጋር የተዛመደ እንኳን ቢሆን በአፈጻጸም የወሰደው ርምጃ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ የሠራበት በመሆኑ ነው።⁶⁴

ተከላሹ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጥፋተኛ ነው ብሎታል።

7.4. ሰውን ለመጉዳት መፈለግ፤

ሥልጣንን በግል ጠላትም ሆነ በወዳጅ ላይ በእኩል ደረጃ በአግባቡ ባለመገልገል እንዴት ጠቅሞ ሌላውን መጉዳት ከወደቀው ሥርዓት የተላለፈ አድጋሪ ቅሪት ነው። በሚጠሉት ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ ወይም የሆነው ይሁን በማለት በሥልጣናቸው ያላገባብ የሚገለገሉ አንዳንድ ባለሥልጣኖች ታይተዋል። ጉዳት ለማድረስ ማሰብም ሆነ ጉዳት ማድረስ ከቂመኛነት፣ ከጥላቻ፣ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ከመፈለግና ከመሳሰሉት ሊመነጭ ይችላል። ይህንን የሚመለከቱ ብዙ ጉዳዮችን በየአጋጣሚው ቀደም ሲል ማየት ተችሏል።

ሰውን ለመጉዳት መፈለግ ሲባል ምን ጊዜም ቢሆን ይህን ፍላጎት ለማርካት ታሰቦ በሚፈጸም ድርጊት የሚደርስ ውጤትን ብቻ የሚያመለክት አይደለም። ድርጊቱ ጉዳት ሊያደርስ እንደሚችል እያወቁ የሆነው ይሁን በማለት በመፈጸሙ ምክንያት ጉዳት ደርሶ ከተገኘም ሕጉ ሰውን ለመጉዳት እንደተፈለገ ይቆጥረዋል። ይህን የሚመለከት አንድ ጉዳይ መጥቀስ ይቻላል። ሰውን ያላገባብ አሰረው ደብድበዋል ተብለው በተከሰሱ ሁለት ሰዎች ላይ በተሰጠ

ውሳኔ ፍርድ ቤት «የተከላሹቹ ቀጥተኛ ሐሳብ የግል ተበዳዮቹን ለመጉዳት አይደለም የሚባልበት ምክንያት ቢኖር እንኳን በተጠቀሙበት የምርመራ ዘዴ ምክንያት ተበዳዮቹ ሊጉዱ እንደሚችሉ እያወቁ የሆነው ይሁን በማለት የፈጸሙት ድርጊት ስለሆነ ጉዳት የማድረስ ሐሳብ እንደነበራቸው ይቆጠራል» ብሏል።⁶⁵

በለዚህ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ በግላሰቦችና በድርጅቶች ላይ የሚደርስ ጉዳትም ጉዳቱን ለማድረስ በማሰብ የተፈጸመ ድርጊት አይደለም ማለት አይቻልም። ሊገኝ የታሰበው ሕገወጥ ጥቅም በሌላው ሕጋዊ ጥቅም ላይ ጉዳት እንደሚያስከትል ማወቅ እየተቻለ የሆነው ይሁን ብሎ ውጤቱን በመቀበል ድርጊቱን መፈጸም ጉዳት ለማድረስ በማሰብ እንደተደረገ ይቆጠራል።

7.5. የማዘዝ ሥልጣን የሌለውን ሰው ትዕዛዝ መቀበል፤

አንዳንድ የምርመራ መዛግብት እንደሚያመለክቱት በሥልጣን ያላገባብ የሚገለገሉ አንዳንድ ግላሰቦች ድርጊቱን የፈጸሙት አንድም ትዕዛዙን ለመስጠት ችሉታ የሌለውን ሰው ሕገወጥ ትዕዛዝ ተግባራዊ በማድረግ፣ አልያም ሥልጣን ያለውም ቢሆን የሰጠው ትዕዛዝ ሕገወጥ ከመሆኑም በላይ በተሰጠው የቃል ትዕዛዝ ዋቢ ሆኖ ባለመቅረቡ መሆኑን ይናገራሉ። በመሠረቱ ለወንጀል ዋቢ ማሳለፍ የማይቻል ስለሆነ ሕገወጥ መሆኑን እያወቀ ሕገወጥ ትዕዛዝ ተተብሎ ተግባራዊ ያደረገው ሰው ቢበዛ ትጣት ይቃለልለት፤ ቅጣቱን በሙሉ እስከማስቀረት ድረስ እንደሆነ ነው እንጂ በወንጀሉ ከመጠየቅ አይደለም። ሕገወጥ ትዕዛዝ የሰጠው ባለሥልጣን ሕገ ወጡን ትዕዛዝ መስጠቱን ቢያረጋግጥም እንኳን የተፈጸመው ሕገወጥ ድርጊት በሱ ከተሰጠው ትዕዛዝ ውጭ ካልሆነ በቀር ራሱ ጭምር እንደነገሩ ሁኔታ በዋና አድራጊነት ወይም በግብረ አበርነት በተፈጸመው ወንጀል ሊጠየቅ ይችላል።⁶⁶

በሚፈጽሙት ወንጀል እንዳይጠየቁ የበላይ አለቆቻቸው ወይም ዘመድ ወዳጅ የሆኑ ክፍተኛ ባለሥልጣናት መከታ ሆነው የሚከላከሉላቸው የሚመስላቸው አንዳንድ የዋሆችና መንፈስ ልሎች ሊኖሩ ይችላሉ ። በተፈጸመ ሕገወጥ ድርጊት በወንጀል ከመጠየቅ ሌሎች ባለሥልጣናት እንደማያድኑ ወንጀለኛውም እንደማይድን ታውቆ በነዚህ ባለሥልጣናት በመመካት ወንጀል ፈጽሞ ጥበረተሰቡንም ሆነ ራሱን ከመበደል መቆጠብ የሚጠቅም መሆኑን በዚህ አጋጣሚ ማሳሰቡ ተገቢ ነው ።

7.6 ጥፋትን ለመሸፈን የበለጠ ጥፋት መፈጸም ፡

በሰዎች ላይ ጉዳት ለማድረስ ፡ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ የተፈጸመን ጥፋት መሸፈን ይቻል እየመስላቸው ሌላ ሕገወጥ ድርጊት (በሥልጣን ያላገባብ መገልገል) የሚፈጽሙ አንዳንድ ሰዎች አሉ። በአንድ ጉዳይ ላይ የወረዳ አስተዳዳሪና ጥበቅ የፖሊስ አዛዥ ቤተሰብ መቀበል ወንጀል የተከሰሰ የአንድ ግለሰብ ሚስት በሀሰት እንዲመስክሩላት ለሰዎች (ምስክሮች) መደለያ ስትሰጥ አይተናል ብላችሁ በሀሰት መስክሩ ብለው የግል ተበዳዮችን ይጠይቃሉ ። የግል ተበዳዮች ያላየነውንና ያልሰማነውን በሀሰት አንመሰክርም የሚል መልስ ይሰጣሉ ። ተከላኮች የግል ተበዳዮችን እሥር ቤት ስትማቅቁ ትከርማላችሁ በማለት ለረጅም ጊዜ በማሰርና በመደብደብ ጉዳት እንዲደርስባቸው አድርገዋል ተብለው በወንጀል ተከሰዋል ። ፍርድ ቤት ጉዳዩን በማሰረጃ ካጣራ በኋላ የደረሰበት መደምደሚያ ይህ ነበር ።

«ተከላኮቹ (የግል ተበዳዮችን) ማሰራቸው በዓቃቤ ሕግ ማስረጃ ተረጋግጧል ። የመከላከያ ማስረጃውም ቢሆን የግል ተበዳዮች በተከላኮች ስለመታሰራቸው ተጨማሪ ማረጋገጫ ነው ። ተከላኮች ተጠቃሾችን ግለሰቦች ለማሰር የቻሉት የወንጀል ድርጊት ለመፈጸም በመዘጋጀት ላይ እንደነበሩ ጥቆማ

ስለደረሰባቸው መሆኑን አበክረው ቢከራከሩም ይህ ጥቆማ ስለመደረጉና ግለሰቦቹን ለማሰር በቂ ሕጋዊ ምክንያት ስለማግኘታቸው አንዳችም ማስረጃ አላቀረቡም ። ሁሉ ተኛው ተከላኸ ማናቸውንም ዜጋ ያለፍርድ ቤት ትዕዛዝ በሕግ ከተወሰነው ጊዜ በላይ በፖሊስ ጣቢያ አስሮ ማቆየት የሚያስጠይቅ መሆኑን በመረዳት ሁኔታውን ለአንድኛው ተከላኸ ከገለጸ በኋላ አንደኛው ተከላኸ ጉዳዩን ለወረዳው አዘአኮ አቅርቦ እስረኞቹ በመጀመሪያ በቁጥጥር ሥር በዋሉ በት ምክንያት ሳይሆን ከታሰሩ በኋላ ፀረ-አብዮት ቅስቀሳ የሚፈጽሙ ስለመሆናቸው ጥቆማ ደርሶኛል በሚል ምክንያት ጉዳያቸው ተጣርቶ ተገቢው እርምጃ እስከሚወሰድበት ጊዜ ድረስ በአውራጃው ወሀኒ ቤት እንዲቆዩ የሚል የኮሚቴው ውሳኔ እንዲያርፍበት አስደርጓል ። » ⁶⁷

ይህ ጉዳይ እንደሚያመለክተው ተከላኮቹ የግል ተበዳዮቹን መጀመሪያ ተጠርጥረዋል በተባሉበት ጉዳይ ለረዥም ጊዜ አስረው ማቆየታቸው ሕገወጥ መሆኑን በመረዳታቸው በአዘአኮ የሥልጣን ክልል ሥር ሊሆን የሚችል ሌላ ወንጀል ፈጥረው የግል ተበዳዮች የታሠሩት በኮሚቴው ውሳኔ መሆኑን ለማሳየትና ሕጋዊ ሽፋን ለመስጠት ሞክረዋል ።

በዚህ አጋጣሚ ሳይነሳ መታሰፍ የሌለበት አንድ ነጥብ አለ ። ጉዳዮችን በግል ከመወሰን ይልቅ በኮሚቴ የጋራ ውሳኔ እንዲያገኙ ማድረግን የሚመርጡ አንዳንድ ኃላፊዎች አሉ ። ይህን የሚያደርጉትም የጋራ ውሳኔን ዲሞክራሲያዊ ገጽታ በመቀበል ሳይሆን የጋራ አመራር (ውሳኔ) የግል ተጠያቂነትን የማያስከትል እየመስላቸው ነው ። በምንከተለው ርዕዮተዓለም የሕዝባዊ አስተዳደር ዋና መሠረት የጋራ (የወል) አመራር በመሆኑ የሕዝብ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ በሰፊው የሚገለጥበት አንድ መስክ ነው ። የጋራ አመራርና ውሳኔ የግልና የወል ተጠያቂነትን አያስከትልም ማለት ግን አይደለም። በኮሚቴ የተላለፈ ማናቸውም ውሳኔ ግልጽ የሆነ ሕግን የሚጥስ ፡ በሰዎች መብት

ቶች ላይ ጉዳት የሚያደርስ ወይም ለማይገባ ቸው ሕገወጥ ጥቅም የሚያስገኝ ከሆነ ውሳኔውን የሰጡት የኮሚቴ አባላት የግልፅ የወል ኃላፊነት እንደሚኖርባቸው ሊታወቅ ይገባል። በመሆኑም በኃሪ የሚያስተላልፉ ቸው ውሳኔዎችና ትዕዛዞች የሕግ ድጋፍ እንዳላቸው ማረጋገጥ ይኖርባቸዋል።

8. ወንጀሉን ለመከላከል የሚረዱ እንዳንድ ነጥቦች፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን ለመከላከል ከሚረዱ እንዳንድ ነጥቦች መካከል የሚከተሉትን መጠቀም ይቻላል።

8.1. የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ሚና ማሳደግ፡

የኢሠጋኦኮ ሁለተኛ ጉባኤ ባላለፈው ውሳኔ «—የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ለማስፈን ጥረት እየተደረገ የሥራ ተጠያቂነትና ኃላፊነት እንዲኖር እንዲደረግ።» ብሏል። «የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ ፕሮግራምም ሶሻሊስት ሕጋዊነት ከሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ገላጭ ባሕር ያት መካከል አንዱ መሆኑን አረጋግጧል። ይህ ደግሞ የሶሻሊስት ሕጋዊነት ምንድነው? ወደሚለው ጥያቄ መልስ ያሸጋግረናል። ሶሻሊስት ሕጋዊነት የመንግሥት አካሎች፣ የሕዝባዊ ድርጅቶችና የማኅበራት ሠራተኞችና ሹማዎች፣ እንዲሁም ግለሰቦች ሕጉችንና በሕጉ መሠረት የወጡ ደንቦችንና የመንግሥት መመሪያዎችን ያለምንም ግወላወል በትክክልና በጥበቅ ግክበርን ይጠይቃል። የሶሻሊስት ሕጋዊነት መርህ በግናቸውም መንግሥታዊ ወይም ሕዝባዊ ድርጅቶች ውስጥ በአመራር ላይ ያሉ ግለሰቦች ሥልጣናቸውን ያላገባብ እንዳይገለገሉበት፣ ከሥልጣናቸው ውጭ እንዳይሠሩ፣ ተገቢውን መንግሥታዊና ሕዝባዊ አገልግሎት ከመስጠት ቸል እንዳይሉና የሥራ ዲስፕሊን እንዲኖር የሚያደርግ ነው።

የሶሻሊስት ሕጋዊነት መስፈን የዜጎችን የኢኮኖሚ፣ የሶሻልና የፖለቲካ መብቶችና ነጻነቶች ማስከበር ብቻ ሳይሆን ለነሱ መከ

በር እጅግ አስፈላጊ የሆኑት የሕዝብ መሠረታዊ ግዴታዎችን በሚገባ መወጣትንም ይጠይቃል። ከነዚህም የሕዝብ መሠረታዊ ግዴታዎች መካከል ዜጎች ርስ በርሳቸውም ሆነ ከመንግሥትና ከሕዝባዊ ድርጅቶች ጋር በሚኖራቸው ግንኙነት ለኅብረተሰቡ የሚሰጣቸው በመሆናቸው መደረግ የሚገባቸውንና ኅብረተሰቡን የሚጉዱ በመሆናቸው መደረግ የማይገባቸውን ተግባሮች የሚወስነውን፣ ባጠቃላይ በሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት ላይ ተመሥርቶ የሰዎች ባሕርይ ምን መሆን እንዳለበት በመወሰን የተደነገገውን ሕግ የግክበር ግዴታ አንዱ ነው።

የሶሻሊስት ሕጋዊነት ሚና ግደግ ግለት የሕግ፣ የደንቦችና የመመሪያዎች በይበልጥ መከበርና ሥራ ላይ መዋል ግለት፣ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልም መዳከም ግለት ነው። በመሠረቱ በሕግ፣ በደንብና በመመሪያ መሠረት ሁሉም በትክክል በየትም ቦታ ከሠራ ግንም ሰው የሚያገኘውም ሆነ የሚያጣው ከሕግ ውጭ አይሆንም። በመሆኑም በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል እንደተፀ «ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለግግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለግብዝሃት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በግብዝሃት የሚለው ሕሊናዊ ሁኔታ ስለሚጠፋ ይህ ወንጀል ሊኖር አይችልም። ይሁን እንጂ እዚህ ደረጃ ለመድረስ የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ሙሉ በሙሉ መስፈን የሚጠይቅ ነው። ሶሻሊስት ሕጋዊነትም የራሱ የፅድገት ሂደት ስለሌለው መርሁን ተግባራዊ ለማድረግ በጀመረች አገር ይህ ወዲያውኑ እውን የሚሆን አይደለም። ቢሆንም በኢሕአፈሪ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን የማስፈን ግንባር ቀደም ተልዕኮ ያላቸው የፍትሕ አስተዳደር አካሎች መጠናከርና የሕዝብም የነቃ ተሳትፎ መታከል ለዚህ ወንጀል መዳከም ከፍተኛ አስተዋጽኦ እንደሚያደርጉና እውርቂ ውጪትም እንደሚገኝ ይታመናል።

8.2. የአዲሱን ሥርዓት ግንባታ ማፋጠን፤

በዚህ ጽሑፍ መግቢያ ላይ እንደተገለጸው ወንጀል በአንድ ታሪካዊ ወቅት እንደተከሰተ ሁሉ የራሱን ዕድገት ጠብቆ የሚከሰምበት ጊዜ ይመጣል ። ወንጀል የሚከሰመውም በከፍተኛው የኮሚኒስት ሰልተኞች ቢሆንም ማኅበራዊ መሠረቱ እየመነመነ በሚመጣበት በሶሻሊዝም ይዳከማል። አዲስና ተራማጅ ባህል የመገንባት እንቅስቃሴ ለዚህ አንድ አጋዥ ኃይል ይሆናል ።

የሽግግሩ ወቅት ያለፈው ሥርዓት ቅሪቶች ሙሉ በሙሉ የማይጠፋበት አዲሱና ተራማጅ ባህል ገና ያልዳበረበት በመሆኑ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል አሁንም ትኩረትን የሚጠይቅ ማኅበራዊ እንክን ነው ።

በአሁኑ ፕሮግራም እንደተረጋገጠው የነገይቱ ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ አንደኛው ገላጭ ባሕርይ ዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት ነው ። ይህም የፊውዶ ቡርጂውን ቢሮክራሲያዊ ማዕከላዊነት ማክተምና በምትኩም የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነትን መስፈን የሚያበሰር ነው ። ይህን መርህ መመሪያቸው በማድረግ የሚሠሩት የመንግሥትና የሕዝባዊ ድርጅቶች አካላት በሕዝብ ንቁ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ የሚገነቡ እንደመሆናቸው የጋራ አመራርና ተጠያቂነት ዋናዎቹ ባሕርያቱ ይሆናሉ ።

በሥልጣን ያላገባብ ለመገልገል አንደኛው መንስኤ የሆነው የፊውዶ—ቡርጂው ቢሮክራሲያዊ አሠራር ባለፉት አሥራ አንድ የአብዮት ዓመታት እየመነመነ ቢመጣም በሕዝባዊ አሠራር የሚተካው በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ነው። ይህም የአንዳንድ ሹማምንት ተናጠል ውሳኔን መቅረትና የጋራ አመራርን መተካት ያረጋግጣል ። በዚህም የአንድ ግለሰብ አምባገነንነት፣ ትምክህትና ጥጋብ ዲሞክራሲያዊ ውይይትና በላል ውሳኔን በሚያመነጩ የጋራ አመራርና በጠንካራ ዲሲፕሊን

እየፈራረሰ እንደሚሄድ ይታመናል ። በመሆኑም ዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት፣ ሶሻሊስት ሕጋዊነት፣ ንቁ የሕዝብ ተሳትፎ፣ የሶሻሊስት የምርት ግንኙነት ወዘተ... ዓይነተኛ መለያዎቹ የሆኑበት የአዲሱ ሥርዓት ግንባታ መፋጠን ማለት የወንጀል ማኅበራዊ መሠረቶችን ቀስ በቀስ እየፈነቀሉ በመናድ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን መቀነስ ማለት ነው ።

8.3 የአቤቱታ ሥርዓትን ማዳበር ፤

አቤቱታ የባለሥልጣኖች የተሳሳተ አሠራር በሚመለከተው ክፍል ሊታረም የሚችልበት አንዱ ጠቃሚ መድረክ ነው ። በመሆኑም የሚመለከታቸው ባለሥልጣኖች ሁሉ ቢሮዋቸውን ከፍተው አቤቱታ አቅራቢዎችን ማዳመጥ ይበልጥ መጠናከር የሚገባው አሠራር ነው ። በመሠረቱ አቤቱታ ማሰማት የዜጎች መሠረታዊ መብት ሲሆን፣ አቤቱታ ተቀብሎ አስፈላጊውን መወሰን ደግሞ የባለሥልጣን ግዴታ ነው ። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል በዳኝነት፣ በአስተዳደር፣ በኢኮኖሚ ወዘተ... መስኮች ሊከሰት ስለሚችል በደል የደረሰበት ወገን ወንጀሉን ማጋለጥም ሆነ ለሚመለከተው የበላይ አካል አቅርቦ እንዲታረም ማድረግ ማለት በአንድ በኩል የራሱን መብት ማስከበር፣ በሌላ በኩልም ባለሥልጣኖችን እንዳይሳሳቱ ወይም እንዳያጠፉ መጠበቅ ማለት ነው ።

የበላይ አካላት የበታች አካላትን አሠራር ለመቆጣጠር ከሚያስችሏቸው ዘዴዎች መካከልም አቤቱታ አንዱ ነው ። በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ የሚመሠረቱ የፍትሕ አስተዳደር የመስተዳደርና ሌሎች የሚመለከታቸው አካላት ለአቤቱታ ሊሰጡ በሚችሉት ከፍተኛ ግምት ይህን መስሉን ወንጀሎች ለመከላከልም ሆነ ለማውጣት ችሉታቸው የላቀ እንደሚሆን ይገመታል ።

2.4. የሕግ ፕሮፓጋንዳና ትስቀሳጥ ግስፋፋት ፡

ሕግ በነጋሪት ጋዜጣ ታትሞ በመውጣቱ ብቻ በሁሉም ዘንድ ይታወቃል ማለት አይደለም ፡ ሕግን ከነሚያስከትለው ውጤት በመተንተን ለሕዝቡ ግስተማር ያስፈልጋል ፡ ይህ ማለት ግን ሕዝቡ በሙሉ ሕግ ትምህርት ቤት ገብቶ መማር አለበት ማለት አይደለም ፡ ከመደበኛ የሕግ ትምህርት ቤት ውጭ የሕግ ትምህርት ለሕዝብ ሊሰራው የሚችልባቸው ብዙ ሰልፋቶች ይኖራሉ ፡ በመገናኛ ብዙኃን (በሕዝብ መገናኛ ዘዴዎች) ፣ በመጽሔቶችና በመጻሕፍት የሕግ ትንተናና ፍርዶችን ማስራጨትም ይቻላል ፡ በዚህም የሕዝቡን ንቃተ ሕግ ማበልጸግ ፣ ይህም በበኩሉ ከሌሎች ሁኔታዎች መለወጥ ጋር ወንጀለኛነትንና ወንጀልን ሊያዳክም ብሎ ሊያከስም ይችላል ፡

8.5. የሕዝብን ንቁ ተሳትፎ ማዳበር ፡

ንቁ የሕዝብ ተሳትፎ ያለበት አሠራር የነገይቱ ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ሌላው ገላጭ ባሕርይ እንደሚሆን የፓርቲያችን ፕሮግራም አረጋግጧል ፡ ባሳለፍነው አሥራ አንድ የአብዮትና የድል ዓመቶች በሕዝባዊ ድርጅቶች ፣ በኅብረት ሥራና በሙያ ማኅበራት ዙሪያ በመሰባሰብ ንቁ ተሳትፎውን ሲገልጽ የቀየው የኢትዮጵያ ሕዝብ ወደፊት በመንግሥት አሠራር ውስጥ ለሚኖረው የላቀ ተሳትፎ የሚያዘጋጀውን ትምህርት ተሰጧል ፡

በየትኛውም ዘርፍ የሚደረግ የሠርቶ አደሩ ሕዝብ ንቁ ተሳትፎ በቀጥታ ወይም በወኪሎቹ ወይም በድርጅቶቹ አማካኝነት ሊገለጽ ይችላል ፡ በተለይ እነዚህ የሕዝብ ተሳትፎ መግለጫ መድረኮች ወንጀልንና ወንጀለኛነትን በመዋጋትና በመከላከል ረገድ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ተላል አይደለም ፡ ይህን በሚመለከት በዚህ በሽግግር ወቅት እንደከነግትና ኢገማ የመሳሰሉት ሕዝባዊ ድርጅቶች በምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው ፡

ወንጀልንና ወንጀለኛነትን ከሚከላከሉ አካላት መካከል የሠርቶ አደሩ ቁጥጥር ኮሚቴም ሌላው የሚጠቀስ ድርጅት ነው ፡ በተለይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በመከላከል ረገድ በዚህ ኮሚቴ ላይ የተጣለውን ኃላፊነት በማስመልከት የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ ፕሮግራም እንደገለጸው «የሠርቶ አደሩ ቁጥጥር ኮሚቴ በተፈለገው መልክ ተግባራዊ መሆን ... በአስተዳደር ውስጥ ዲሞክራሲያዊ ግዕዝነትና ሕጋዊነት እንዲሰፍን ፣ ቢርከራሲያዊነትና አድላዊነት እንዲወገድ ለማድረግ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያለው በመሆኑ በአዲሱ ሥርዓት ግንባታ ውስጥ የጉላ ሥፍራ ይኖረዋል ፡»

በአጠቃላይ ከሕዝብ ተሰውሮ የሚቀር ነገር ቢኖር እጅግ በጣም ትንሽ በመሆኑ በአዲሱ የፖለቲካ ሥርዓት አካላት ማለትም በመንግሥት ፣ በሕዝባዊ ድርጅቶች ፣ በኅብረት ሥራና በሙያ ማኅበራት ውስጥ የሚኖረው ንቁ የሕዝብ ተሳትፎና የተቀናጀ አሠራር እንደበሥልጣን ያላገባብ መገልገል የመሳሰሉትን የማኅበራዊ ዕድገት ጠርቶች (ወንጀሎች) ለመከላከልና ለማውጣት የሚያስችል አመች ሁኔታን ይፈጥራል ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ ዋቢ ሕጎች ፤

1- ፍትሕነገሥት

ዳኛን በሚመለከት ፡

ቁጥር 1419—ፊት አይቶ ከግድላት የራቀ ይሁን ፡

ቁጥር 1441—በፍርድ ጊዜ ለባለፀጋ ፊት አታድላ ፡ ለድህውም አትዘንለት ... ፡

ቁጥር 1690—ሰውን አሥር ወደሚሻው መድረሱን የሚከለክለው እንዲሞትም ሌሎች ወደእርሱ እንዳይደርሱ የከለ

ከሌ በረሃብም ቢሞት ወይም አውቆ ከሚገድል ጋር ቢያሳድረውና ቢገድለው ይኸውም እንደአንበሳና እንደ እባብ ያለው ነው። የዚህም ፍርድ አውቆ እንደገደለ ሰው ነው።

ነገሥታትን በሚመለከት፤

ቁጥር 1543- (ንጉሥ) በሕዝቦቹ መካከል በቅን ሊፈርድ ይገባል። ለራሱ ለሌላውም ለልጁም ወይም ለዘመድ፣ ለወዳጁም ወይም ለባዕድ ቢሆን ከአመጽ ወገን በምንም አያድላ...።

2- የ1923 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ፤

ቁጥር 225- ከሹመት ከተሻረና ሥራውን እንዳይሠራ ከተከለከለ በኋላ የመን ግሥት ሥራ ሲሠራ የተገኘ ሰው ላይ ሾም ተሾሚያለሁ ብሎ የመንግሥት ሥራ ሲሠራ በተገኘ ሰው ቅጣት ይቀጣል።

ቁጥር 233- በመንግሥት ሥራ ላይ ሳለ አንዱን ሠራተኛ ለመጉዳት ወይም አንዱን ሠራተኛ ለመጥቀም ከሌላው ሰው ገንዘብ የተቀበለ የመንግሥት ሠራተኛ ከ6 ወር እስከ 2 ዓመት ታስሮ ከሃምሳ ብር እስከ 200 ብር መቀጫ ይከፍላል።

ቁጥር 238- ሌላውን ሰው ለመጉዳት ብሎ ሥራውን በማይገባ የሚሠራ የመን ግሥት ሠራተኛ ከሦስት ወር እስከ ዓመት ታስሮ ከ50 ብር እስከ 200 ብር መቀጫ ይከፍላል።

3- የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ፤

ቁ/ 414- በሥልጣን ያላገባብ ስለመሥራት።

1/ ከዚህ በላይ የተመለከቱት ባለሥልጣኖችና ሠራተኞች ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሳቸው ለማግኘት፣ ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ/ ከዚህ በታች በተለይ ከተመለከቱት ሁኔታዎች ውጭ በተሰጣቸው የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል፣ በግልጽ የተሰጣቸውን የሥልጣን ችሎታ ወይም በሹመታቸው ማዕረግ በመመካት፤

በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣናቸውን ከመጠን በማሳለፍ የሠሩበት እንደሆነ፤

ለ/ በግልጽ ከተሰጣቸው የሥልጣን ችሎታ በላይ አልፈው የሠሩ እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣን ያልተሰጣቸውን ወይም የሥልጣናቸው ችሎታ የማይፈት ድላቸውንና መብታቸው ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣናቸው በማይፈቅድላቸው ጊዜና ከሥራ ከታገዱ፣ ከተዛወሩ፣ ከተሻሩና ሥልጣናቸውን ከተው በኋላ የሠሩበት እንደሆነ፤

በሕጉ ላይ ስለዚሁ ጉዳይ የሚወሰን በተለይ ከፍተኛ የሆነው የቅጣት ድንጋጌ ደንብ እንደፀና ሆኖ በአሥራት ቅጣት ወይም በገንዘብ መቀጫ ይቀጣሉ።

2/ ይህ አድራጉት በሕዝብ፣ ወይም በግል ጥቅም ከፍ ያለጉዳት የሚያደርስ የሆነ እንደሆነ የግል ነፃነትን የማሳጣቱ ቅጣት እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችል ጽኑ እሥራትና የገንዘብ መቀጫ ነው።

4 /የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ (አዋጅ ቁ.8/1967)፤

ቁ. 22. በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

1/ ማንም የመንግሥት ሠራተኛ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ

ሀ/ የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ማዕረግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን ሊያስከትል በሚችል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠሩበት እንደሆነ፤

ለ/ የመንግሥት ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ አኳኋን በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣኑ ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተዛወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወ በኋላ የሠራበት እንደሆነ፣ ከምስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚደርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2. ይህ አድራጉቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንግድ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ቅጣት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀራ ይቀጣል።

5- የ1973 ልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ (አ)

የጅ ቁ- 214/1974/፤

ቁ-23- በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

ገላ፤

1/ ጣኝም የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ጣባበር ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለግጥኝነት ወይም ለሌላ ለግስጥኝነት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ/ የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ግዕረግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን ሊያስከትል በሚችል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠራበት እንደሆነ፤

ለ/ የመንግሥት ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ አኳኋን በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣኑ ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ

ይልቁንም ሥልጣኑ በጣይ ፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተዛወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወ በኋላ የሠራበት እንደሆነ፣ ከምስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚደርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2- ይህ አድራጉቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንግድ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ቅጣት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጫ ይቀጣል።

6- የ1954 ፍትሐብሔር ሕግ፤

ቁ- 2033- በሥልጣን ያላገባብ ስለመጠቀም፤

ጠቀም፤

1- አንድ ሰው በሌላ ሰው ጥቅም የተሰጠውን ሥልጣን ለግል ጥቅም የሠራበት እንደሆነ አጥፊ ነው።

2/ የመንግሥት ሠራተኛ የሆነ ሰው ለጠቅላላው ጥቅም እንዲያገለግልበት በሥራው (በሹመቱ) ያገኘውን ሥልጣን ለግል ጥቅም ወይም ለተለየ ሰው ጥቅም ያጥለው እንደሆነ ጥፋተኛ ነው።

ቁ- 2126- ስለመንግሥት አላፈነት (1)

መሠረቱ፤ *

1- የመንግሥት ሹም ወይም ሠራተኛ በራሱ ጥፋት በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ያደረሰ እንደሆነ በማናቸውም ምክንያት ቢሆን ኪግራውን ለመክፈል ይገደዳል።

2- የተደረገው ጥፋት የመንግሥቱን ሥራ ሲሠራ የደረሰ የሥራ ጥፋት የሆነ እንደሆነ የተገኘው ሰው ኪግራው ከመንግሥት ላይ ለመጠየቅ ይችላል ሆኖም በለከፈለው ገንዘብ መንግሥት የተባለውን ሠራተኛ ወይም ሹም መልስ እንዲከፍለው ለመጠየቅ መብት አለው።

3- ሠራተኛው የደረገው ጥፋት የግል ጥፋቱ የሆነ እንደሆነ መንግሥት አላፈነት አይኖርበትም።

* የዚህ አንቀጽ ደንብ «ለሕዝብ አገልግሎት በተጻፉ በሕግ የሰውነት መብት በተሰጣቸው ድርጅቶች ሠራተኞች ላይ ተፈጻሚ ይሆናል» (ቁ. 2128)

የግርጌ ግስታወኛ ፤

- [illegible]

36. የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ሕግ፣ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፱፣ ቁጥር ፲፪።
37. ወታደራዊ ኮሚሲዮንና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፲፣ ቁጥር ፳፭።
38. የኢሠጋዝኮ ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፭፣ ቁጥር ፪ (፪)።
39. የገብረት ሥራ ግንባራት አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፮፣ ቁጥር ፪ (፪)።
40. አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፱።
41. አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፱።
42. የገበሬዎች ግንባር ግድታዊያን ግጠና ከሪያ አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፣ የዓመት ቁጥር ፲፭፣ ቁጥር ፲፫—፲፫።
43. የከተማ ነዋሪዎች ግንባራት ግጠና ከሪያና የግንባራ ስራ አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፭፣ ቁጥር ፲።
44. የከተማ ነዋሪዎች ግንባራትና የከተማ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፫፣ ቁጥር ፲፭፣ ግድታዊ ዓመት፣ ግድታዊ ዓመት፣ የገበሬ ግንባራትን ለግጠና ከሪያ የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፮፣ ቁጥር ፳፭—፳፮።
45. የልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁ/፪፻፱፣ የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፭/፪፻፱።
46. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱/፭።
47. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱፣ ፳፭።
48. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱/፪።
49. አዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፳፯ ቁጥር ፳፪፣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፳፫።
50. ልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁ ፮/፪፻፲፱።
51. አዋጅ ቁጥር ፲፮/፲፱፻፳፯ (የአዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፳፯ ግድታዊያን) ቁጥር ፱፻፲፱፣ አዋጅ

- ፳፯ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፱፻፲፱።
52. አዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፳፯ ቁጥር ፱፻፲፱፣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፱፻፲፱።
53. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱።
54. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ሥነ ሥርዓት ቁጥር ፪።
55. የ፲፱፻፳፯ ልዩ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ሥነ ሥርዓት አዋጅ ቁጥር ፱/፲፱፻፳፯፣ ነጋሪት ጋዜጣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፱፣ ቁጥር ፭።
56. የልዩ ጦር ፍርድ ቤት ግድታዊያን፣ የልዩ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግና የልዩ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ሥነ ሥርዓት አዋጅን ለማሻሻል የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፳፯፣ ነጋሪት ጋዜጣ፣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፲፮፣ ቁጥር ፪።
57. የልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፮/፲፱፻፳፯፣ ነጋሪት ጋዜጣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፭፣ ቁጥር ፲፭።
58. ልዩ ፍርድ ቤትን ለማድረግ የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ ግድታዊ ዓመት ቁጥር ፭፣ ቁጥር ፱፻፲፱።
59. አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፲፭/፫።
60. ታምሩ ወንጀለኛ አገገኛ « በመንግሥታዊና ሕዝባዊ ሰነዶች ላይ ስለሚፈጸሙ ጥፋቶችና ስለአጠባበቃቸው » ሕግና ፍርድ፣ ቅጽ ፩ ቁጥር ፮፣ አዲስ አበባ፣ ፲፱፻፸፮፣ ገጽ ፳፮።
61. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፲፮/፪፻፲፱፣ ፳፭/፪፻፲፱፣ ፱፻፲፱/፪፻፲፱።
62. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፳፭/፪፻፲፱።
63. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፱፻፲፱/፪፻፲፱።
64. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፲፱/፪፻፲፱።
65. የልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ V/አንቀጽ / ዘውዱ ተሰማ፣ ሕግና ፍርድ፣ ቅጽ ፪ ቁጥር ፲፮፣ ፳፻፩—፳፻፲፱።
66. የ፲፱፻፱ ወንጀለኛ መትጋሪ ሕግ ቁጥር ፳፱፣ ፳፻፲፱።
67. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፳፭/፪፻፲፱።
68. የኢሠጋዝኮ ፪፻፲፱ ሰነዶችና ውሳኔዎች፣ አዲስ አበባ፣ ፲፱፻፸፭፣ ገጽ ፳፻፳፮።